

”Krenkelse i den nære relasjonen” – erfart av terapeuter

Mafam-2012-2

Pia Bergmann

Masteroppgave

Master i familieterapi og systemisk praksis

VID vitenskapelige høgskole

Veileder: Anne Kyong Sook Øfsti

Antall ord: 26407

Dato: 27.05.2016

Forord

Jeg gleder meg over å kunne rette oppmerksomheten mot viktige bidragsytere for denne masteroppgaven. Først og fremst vil jeg rette en stor takk til mine fire informanter som villig stilte opp i en hektisk hverdag, og som lot seg engasjere av mitt tema. Dere inspirerte meg.

Takk til Gunnar Nodland som en gang sa til meg at jeg var klok. Disse ordene har jeg båret med meg og hentet fram når jeg har trengt de som aller mest.

Takk til min veileder Anne Kyong Sook Øfsti. Dine åpne, men konkrete spørsmål har bidratt til at jeg hele tiden har strukket meg mot nye mål. På denne måten stoppet aldri min nysgjerrighet opp både omkring forskningen og på egen tekst.

Til slutt fortjener familien min en stor takk. Takk min kjære Denis for at du alltid har tro på meg, og engasjerer deg i mine hjertesaker og kommer med kloke refleksjoner. Takk for at du motiverer meg og sprer glede. Og ”ja, nå er jeg ferdig”!

Takk til mamma for gjennomlesing. Gode barndomsminner har gjort meg både ydmyk og engasjert for at andre barn skal kunne oppleve det samme. Takk til min søster Linn som alltid interesserer seg for hvordan jeg har det og kommer med gode og velmenende råd. Takk for deres tålmodighet. Takk til familie, venner og kollegaer som har gitt meg oppmuntrende ord og forstått at jeg kommer sterkere tilbake etter innlevering. Takk til Aleksander som hjalp til med oppsett av oppgaven og lot meg slappe av i stedet. Takk til Heidi for en siste korrekturgjennomgang.

Dette har vært en lærerik og spennende reise. Nå er jeg klar for en ny reise med deg Denis, og jeg gleder meg stort til bryllupet vårt i august. La oss endelig feire!

27. mai 2016

Pia Bergmann

Sammendrag

I denne masteroppgaven har jeg undersøkt hvordan terapeuter erfarer og forstår krenkelse i relasjon mellom foreldre og ungdom. Krenkelse i dette studiet omhandler ikke overgrep eller fysisk vold, men jeg har ønsket å se nærmere på hvordan samspillet kan utarte seg som krenkende for ungdommen.

Dette er en kvalitativ studie som har hatt til hensikt å besvare følgende forskningsspørsmål:

- På hvilke måter kan krenkelse komme til uttrykk i relasjon mellom foreldre og ungdom?
- Hva gjør ungdommen for å håndtere og tåle opplevd krenkelse?
- Hvilke utfordringer blir nevnt som følge av krenkelser og hva søker ungdommen å oppnå?
- Hvilke utfordringer skaper krenkelse i og for den nære relasjonen mellom ungdom og foreldre?

Fire terapeuter har delt sine refleksjoner og erfaringer gjennom kvalitativ intervju. Jeg har benyttet meg av Grounded theory som metode, både som forskningsdesign ved innsamling av datamaterialet og videre i analyse av data. Datamaterialet som kom frem gjennom undersøkelsen er drøftet i lys av volds´ og krenkelsesteorier, og teorier om kommunikasjon, systemisk perspektiv, anerkjennelse og tilknytning.

Jeg har savnet måter å forstå og snakke frem relasjonelle vansker på. Dette studiet viser at det er behov for diskusjon omkring hva som oppfattes og defineres som vold. At dagens samfunn fremhever individets subjektive opplevelse ved definering av voldshandlinger, fordrer kunnskap om hvordan krenkelseserfaringer i nære relasjoner påvirker enkeltindividet, dets subjektive opplevelse og handlingsstrategier. Diskusjonen omhandler i like stor grad ulike diskurser som vektlegges betydning når terapeuter skal definere krenkelse i nære relasjoner.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag.....	3
1 Innledning.....	6
1.1 Bakgrunn for valg av tema	6
1.2 Veien mot en problemstilling	7
1.3 Forskningsspørsmål og avklaringer	8
1.4 Barndom, den nære relasjonen i utvikling og fokus på vold.....	9
1.5 Oppgavens relevans og overførbarhet.....	11
1.6 Oppgavens oppbygning og utforming.....	12
2 Teori	13
2.1 Mitt vitenskapsteoretiske ståsted.....	13
2.2 Krenkelse definert som vold	14
2.3 Teori om anerkjennelse og krenkelse.....	18
2.4 Tilknytningsteori og intersubjektivitet	20
2.5 Systemisk kommunikasjonsforståelse.....	22
2.6 Det krenkede barnet	23
2.7 Krenkelseserfaringer og sykdomsutvikling.....	25
2.8 Oppsummering	27
3 Forskningsdesign og metode	28
3.1 Valg av forskningsmetode og design	28
3.2 Veien mot valg av vitenskapelig analyse	29
3.3 En introduksjon av Grounded Theory	30
3.4 Validitet og reliabilitet	31
3.5 Etske vurderinger	32
3.6 Egen GT - prosess	33
3.6.1 Kvalitativt intervju – samtalen som forskningsmetode	34
3.6.2 Bakgrunn for valg av informanter.....	34
3.6.3 Teoretisk utvalg og teoretisk metning	35
3.6.4 Rekruttering av informanter.....	37
3.6.5 Intervjuets innhold og form.....	37
3.6.6 Pilotintervju.....	39
3.6.7 Memo.....	39
3.7 Koding av samlet materiale.....	40
3.7.1 Initiell og fokusert koding	41
3.8 Oppsummering og egenrefleksjon	42
4 Analyse og drøfting	44
4.1 Krysskoding og utforming av kategorier	44
4.2 Kategori 1: Krenkelse som aktive språkhandlinger	46
4.2.1 Underkategori 1: Krenkelse som aktiv handling.....	47
4.2.2 Underkategori 2: Krenkelse som fravær av engasjement	49
4.2.3 Subkategori: Foreldrenes deevaluering av ungdommen	51

4.2.4 Oppsummering	53
4.3 Kategori 2: Ungdommen iverksetter strategier for å kjempe for opprettholdelse av egen integritet og eksistens	54
4.3.1 Underkategori 1: <i>Fight, flight, freeze</i>	55
4.3.2 Underkategori 2: <i>Ungdommens håp øker tålegrense</i>	58
4.3.3 Underkategori 3: <i>Ungdom søker aktivt anerkjennelse</i>	60
4.3.4 Underkategori 4: <i>Selvbilde på spill</i>	62
4.3.4 Oppsummering	64
4.4 Kategori 3: Ungdommen kjemper for tilhørighet	65
4.4.1 Underkategori 1: <i>Posisjonens avhengighet</i>	65
4.4.2 Underkategori 2: <i>Forventninger om foreldrefunksjoner og foreldrekjærighet</i>	68
4.4.3 Subkategori: <i>Familien som fundament</i>	70
4.4.4 Oppsummering	72
4.5 Kategori 4: Terapeuten påtar seg en omsorgsfunksjon	73
5 Diskusjon.....	74
5.1 Krenkelse som en legitim voldsdefinisjon	74
5.2 Et paradigmeskifte?	76
5.3 Kritikk av oppgaven	79
5.4 Implikasjoner for videre forskning og for familierapiutdanningen	80
6 Refleksjon og avslutning	81
Litteraturliste	83
Vedlegg	88

1 Innledning

Det finnes barns som daglig blir anklaget. Alt som går galt hjemme får de skylden for. Enkelte barn blir syndebukken (...) Sett utenifra kan det se ut som banaliteter. Men hvordan må et barn føle seg som stadig blir anklaget? Og det vet ikke hva det har gjort. (Miller, 1987b).

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Etter flere år i barneverntjenesten opplevde jeg oftere å møte foreldre og ungdom som beskrev sin kommunikasjon og samspill som vanskelig og ubevegelig. Foreldrene oppsøkte hjelp med håp om endring av ungdommens atferd, og med behov for terapeutens forståelse.

Ungdommen ble ofte motvillig med.

Ungdommene jeg møtte uttrykte ambivalente følelser ovenfor foreldrene sine. Samspillet virket å veksle mellom håp og tvil, mellom distanse og nærhet. I terapirommet så jeg hvordan samspillet bar preg av et gjentakende mønster av brudd, men også forsøk på reparasjon. Det virket som om de vekselvis møtte hverandre med usikkerhet og tvil, men også motivasjon. Fokus på kommunikasjon opplevdes å ha lite hensikt, av familien, men også av meg som terapeut. Det var som om familiemedlemmene var holdt fast i noe som var vanskelig å komme ut av, som verken jeg eller familiemedlemmene klarte å ordsette. Jeg savnet måter å forstå og snakke om familienes utfordringer på.

Ungdommene fremstod som triste, sinte og fortvilet. Flere hadde utviklet symptomer og beskrev seg selv som deprimerte. Det var først da jeg la merke til disse likhetstrekkene ved ungdommenes psykiske helse at nysgjerrigheten virkelig ble vekket i meg. Med en systemteoretisk forståelse til grunn forstod jeg dette som symptomer eller vansker oppstått som følge av samspillet og den nære relasjonen mellom foreldrene og ungdommen. Jeg undret meg over hvordan terapeuter erfarer og forstår ungdommens atferd bakenfor deres symptomer, og hvordan forstås vansker oppstått i relasjon?

Troen på terapi har vokst fram over tid noe som har medført at terapeuter i større grad får tilgang til individers indre psykologiske tilstand (Madsen, 2009). Å søke hjelp og støtte bidrar også til at mennesker er avhengig av terapeutens handlingsrepertoar for å få til endring.

Terapeuten har muligheter til å beskrive, men også tilsløre vansker mellom

familiemedlemmer, også det som fremtrer i terapirommet. Jeg ønsket å utforske muligheten til å begrepssette noe som fremstår som språkløst, men likevel så kraftfullt.

1.2 Veien mot en problemstilling

Denne reisen startet med en genuin interesse og undring over hva som skaper en god relasjon og et godt samspill. Mange mente at dette var for store spørsmål, for vidt og for vanskelig å sette ord på. Det gav meg enda større pågangsmot til å fordype meg i temaet. Kanskje det nettopp var vanskelig å ordsette av en grunn?

Min første tanke var å lete etter samspillselementer i positive relasjoner, for å se om det var dette som manglet i samspill preget av konflikt mellom foreldre og ungdom. Jeg forstod at det ble en for omfattende oppgave å påta meg. Jeg fikk deretter en hypotese om at denne kraften og sårbarheten i samspillet kunne omhandle en forhandling mellom ungdommen og foreldrene om ”hva *er* jeg for deg?” Slik jeg forstod det vil ungdommen forsøke å oppnå svar på dette gjennom foreldrenes respons. Jeg ble videre opptatt av hvilke konsekvenser dette får for relasjonen mellom ungdom og foreldrene, og hvordan det enkelte individ påvirkes. Jeg har valgt å ta utgangspunkt i krenkelse i nære relasjoner.

Jeg har i denne masteroppgaven ønsket å rette blikket mot ungdom. Min erfaring er at det i hovedsak rettes mye oppmerksomhet mot sped- og småbarn, og at det i større grad forventes at ungdommer klarer seg *bedre* enn barn i yngre alder. Slike forventninger kan medføre at ungdom må ta ansvar for vanskene som har oppstått, og i tillegg stå i fare for ytterligere konsekvenser ved å bli diagnostisert av hjelpeapparatet. Ungdommen kan bli den svake part. Jeg ønsker å tilby ungdommen en annen rolle.

Mitt ønske i denne oppgaven er og nettopp rette søkelyset mot hvordan vi kan forstå ungdommens smerte og frustrasjon når samspill er vanskelig, og på denne måten tilby andre innfallsvinkler i møte med ungdommen og deres foreldre.

Min problemstilling ble slik:

Terapeuters erfaringer av krenkelse mellom ungdom og foreldre, og ulike responser av krenkelse.

Problemstillingen rommer det jeg ønsker å forske på og legger ikke begrensninger eller føringer for hva informantene kan fylle av mening til problemstillingen.

1.3 Forskningsspørsmål og avklaringer

Formålet med forskningsspørsmål er å skape en presisering av problemstillingen.

Spørsmålene skal bidra til å nyansere det jeg ønsker å forske på, og være retningsgivende når det skal utarbeides kategorier.

Mine forskningsspørsmål er:

- På hvilke måter kan krenkelse komme til uttrykk i relasjon mellom foreldre og ungdom?
- Hva gjør ungdommen for å håndtere og tåle opplevd krenkelse?
- Hvilke utfordringer blir nevnt som følge av krenkelser og hva søker ungdommen å oppnå?
- Hvilke utfordringer skaper krenkelse i og for den nære relasjonen mellom ungdom og foreldre?

Jeg vil i denne oppgaven ta utgangspunkt i krenkelse som et faktum. Jeg vil derfor ikke presentere eller ta hensyn til de ulike grunner for omsorgspersonenes imøtekommelse av ungdommen, eller ungdommens sårbarheter. Jeg vil ta utgangspunkt i ungdommens perspektiv noe som medfører at jeg i denne oppgaven i mindre grad presenterer foreldrenes perspektiv.

Krenkelse i denne oppgaven er ikke tilknyttet overgrep eller fysisk vold. Jeg har valgt å benytte meg av ulike definisjoner på vold, som blant annet vektlegger emosjonell og psykisk vold. De fremhever virkninger av krenkelse i samspill mellom ungdom og foreldre, og som videre får betydning for å forstå ungdommens subjektive opplevelse av krenkelse i nære relasjoner.

Jeg vil i neste avsnitt kort si noe om familien som trygg base, nære relasjoner og barndom. Jeg vil videre presentere temaet vold på dagsorden i dagens samfunn. Det er ment som en forståelsesramme for ytterligere empiri som anvendes i kapittel 2.

1.4 Barndom, den nære relasjonen i utvikling og fokus på vold

Norges regjering presenterer familien som samfunnets trygge base. Her skal barn vokse opp, utvikle seg og ha en tilhørighet. Slike ideer og forståelser preger måten vi forholder oss til familien som institusjon på. Konflikt og vold i nære relasjoner er motsatsen til den trygge basen som familien skal være (Justis og beredskapsdepartementet, 2013).

Synet på familien, barnet og barndom kan ses på som sosiale konstruksjoner, og har vært konstruksjoner i bevegelse. Våre verdensbilder forandres over tid, men det innebærer ikke at vi er noe nærmere *en sannhet* i dag (Burr, 2003). Normative oppfatninger av barnet, barndom og barneoppdragelse er ideer vi ofte tar for gitt og som fremstår som usynlige for oss.

Historisk sett har barnet vært lite verdsatt i samfunnet, også av sine foreldre. Barn har vært utsatt for straff, disiplin, arbeid og blitt etterlatt for oppfostring hos slektninger.

Barndommens historie og oppdragelsesregimer var at barn ikke skulle ses, høres eller merkes. Dette var skjebner for mange barn og en akseptert form for oppdragelse (Tønnesen, 1982).

Synet og forståelsen av barnet har endret seg over tid. I dag anses barn i større grad som aktører i eget liv, som et handlende og tolkende individ. Barnet er en medskaper i relasjonen og er på denne måten en viktig aktør i egen barndom (Näsman, Cater og Eriksson, 2010).

Aarseth (2011) hentyder til at med det senmoderne samfunnet endret nærhet og tilhørighet seg. Fra ”husmorens epoke” og til kvinnefrigjøring og kvinnens rett til arbeid medførte det blant annet at tradisjonelle institusjoner slik som ekteskapet og dermed også familierelasjonene, ble mer ustabile. Det medførte et tydeliggjort behov for intimitet og tilhørighet fordi tilgang til dette ikke lenger var en selvfølge. Arbeidsmessige forpliktelser lå ikke lenger til grunn for familien, men derimot emosjonelle bånd. De følelsesmessige båndene skulle sikre mot fare for tap av sosial sikkerhet som samfunnet beveget seg mot (Beck og Beck-Gernsheim, 1995). Kjernefamilien ble definert som noe trygt og solidarisk (Shorter, 1975). Dagens samfunn stiller nå nye krav til eksempelvis sosial kompetanse. Det er særlig i nære relasjoner at dette kan oppnås og selvutvikling kan modnes. Nære relasjoner har fått en utvidet betydning og viktigere rolle, og er en kilde til intimitet og selvutfoldelse (Aarseth, 2011).

Kjernefamilien ble på denne måten et relasjonelt og mentalt prosjekt, og skapte forventninger om tillit og trygghet. Samtidig med dette har og er respekten for privatlivets fred et sterkt

forankret prinsipp i samfunnet. Det kan vi med trygghet si har bidratt til taushet omkring kjernefamiliens praktiserende liv (Øfsti, 2010).

Barns rettigheter og medvirkning henger sannsynligvis tett med en utvidet forståelse og syn på barnet. Norges lov skal sørge for at barn ikke lever med vold. Lovverk definerer også omsorgspersonenes ansvar og antyder innholdet i deres omsorgsoppgaver. Barneloven § 30 presenterer innholdet i foreldreansvaret slik:

Barnet har krav på omsut og omtanke frå dei som har foreldreansvaret. Dei har rett og plikt til å ta avgjerder for barnet i personlege tilhøve innanfor dei grensene som §§ 31 til 33 set. Foreldreansvaret skal utøvast ut frå barnet sine interesser og behov.

Barnet må ikkje bli utsett for vald eller på anna vis bli handsama slik at den fysiske eller psykiske helsa blir utsett for skade eller fare. Dette gjeld òg når valden brukast som ledd i oppsedinga av barnet. Bruk av vald og skremmande eller plagsam framferd eller annan omsynslaus åtferd overfor barnet er forbode (Lov om barn og foreldre).

Det var først i år 2000 at Norge utarbeidet sin første handlingsplan som fremmet forslag til tiltak mot vold i nære relasjoner. Alternativ til vold (ATV) og Senter for Krisepsykologi (SfK) hadde et samarbeid omkring prosjektet *Barn som lever med vold i familien* som en del av regjeringens handlingsplan mot vold i nære relasjoner. Prosjektets hovedmålsetting var å utvikle kunnskap om voldsutsatte barn innenfor ulike hjelpeinstanser. Sluttrapporten viste blant annet til behov for bedre kunnskap om vold i nære relasjoner innen alle faggrupper og etater, og at behandlingstilbudet til alle ofre og utøvere bør styrkes. Den viste til at kunnskapen er økende, men likevel sterkt varierende (Barne- og likestillingsdepartementet, 2010, s. 7). Dagens handlingsplan *Vold i nære relasjoner 2014-2017* omhandler både voksne og barn (Justis og beredskapsdepartementet, 2013). Målsettingene i handlingsplanen er tiltak knyttet til forebygging, kunnskap og kompetanseheving, helhetlig samarbeid, straffeforfølgning og tiltak i hjelpe- og behandlingstilbudet.

Helst ses foreldre-barn relasjonen som et harmonisk samspill hvor ubetinget kjærlighet er en selvfølge. Fortsatt overveldes vi av tabloidavisenes beskrivelser av voldshandlinger.

Aftenposten har den siste tiden skrevet om vold i nære relasjoner, i hovedsak mødres vold mot egne barn. Ikke kun fysisk vold, men også kalde ord og trusler. Aftenposten referer til dette som den tabubelagte volden. Den 29.01.16 henviser Aftenposten til Oslos barnebyråd

Inga Marte Thorkildsen som mener vi ikke orker å ta innover oss at også mor utsetter barnet sitt for vold. Thorkildsen hevder at vi trenger et paradigmeskifte spesielt innenfor folkehelsen hvor vi skjønner omfanget og alvorret av vold i nære relasjoner (Slettholm, 2016). Månedens etter skriver Aftenposten om justisminister Anundsen som uttaler at *”vi må tenke på vold som mer enn bare blåmerker. Det er ikke alt som synes.”* (Westerveld, 2016).

Kunnskap om vold i nære relasjoner kan fremstå som truende impliseres det i Norges offentlige utredninger NOU 2003:31, ved at det berører grunnleggende verdier i samfunnet. Familien som institusjon står sterkt i det norske samfunnet og preger både privatlivet og politiske målsettinger for øvrig. Økt kunnskap medfører ansvar både på individ og samfunnsnivå. Å synliggjøre vold vil kunne true verdier og forestillinger, men også de oppfatninger som foreligger av familien som enhet. Hvordan vold i nære relasjoner forstås og forklares får betydning for hva som iverksettes av forebyggende tiltak og for holdningsendring (ibid).

1.5 Oppgavens relevans og overførbarhet

I praksis har jeg opplevd at utfordringer i relasjon mellom foreldre og ungdom beskrives som: konfliktfylt, at barnet har emosjonelle vansker eller mottar manglende emosjonell utviklingsstøtte. I mange tilfeller har det vært vanskelig for foreldre, og også offentlige instanser å forstå bakgrunn for tiltak og bekymringer, med blant annet henvisning til samlebetegnelsen: *”følelsesmessige forstyrrelser oppstått i barndommen”* (World Health Organization, 2000). Det gjorde meg oppmerksom på hvordan barns reaksjoner og opplevelser, men også relasjonelle vansker omtales, men ikke nødvendigvis utdypes.

Familieterapien og det systemiske fagfeltet vektlegger i stor grad relasjonens betydning innad i familien, men også i forholdet mellom terapeut og klient (Johnsen og Torsteinsson, 2012). I familieterapiutdanningen har jeg opplevd at det i stor grad snakkes om hva som skaper en god relasjon, men jeg har savnet et fokus på hva det er som gjør at anerkjennende relasjon i seg selv er så viktig. Jeg håper å bidra til å språkliggjøre dette.

Økt kunnskap og bevissthet omkring krenkelse i nære relasjoner har betydning for hva terapeuten observerer, legger merke til og hva som kan snakkes om i møte med ungdom og

foreldre. Det kan gi terapeuten økt handlingsrom, og på denne måten bidra med en utvidet forståelse, hvor både ungdommens og foreldrenes perspektiv kan kombineres. Ved å språkliggjøre det som kommuniseres og oppleves implisitt, håper jeg det kan bidra til å utvikle fagfeltet slik at flere ungdommer og foreldre som oppsøker hjelp, opplever å nettopp få det. Ikke minst håper jeg at ungdommer unngår å få merkelapper eller diagnoser for noe som kan forstås på andre eller flere måter.

1.6 Oppgavens oppbygning og utforming

Masteroppgaven er delt inn i seks kapitler. Første kapittel er innledning og har som formål å presentere prosjektets utgangspunkt. I innledningen redegjør jeg for valgt tema og veien mot en problemstilling. Jeg presenterer kort dagens fokus på vold, og den nære relasjonens utvikling. I kapittel 2 introduseres først mitt vitenskapsteoretiske ståsted, og videre mitt ontologiske og epistemologiske ståsted. Videre presenterer jeg teorier jeg anser som relevante for studiens tema. I kapittel 3 redegjør jeg for valgt forskningsdesign og analysemetode for oppgaven, samt egen forskningsprosess. Kapittel 4 er analysekapittelet. Her viser jeg hvordan kategoriene ble utledet. Deretter blir kategoriene presentert og underbygges ved hjelp av sitater fra datamaterialet. Disse blir drøftet og sett i lys av relevant teori. Kapittel 5 er diskusjonskapittelet hvor jeg ser nærmere på krenkelse i lys av dagens voldsdefinisjoner, og diskusjonen mellom ulike diskurser som får betydning for hvordan krenkelse i nære relasjoner erfares og defineres. Jeg vil kort presentere kritikk av egen oppgave, samt implikasjoner for videre forskning og for familieterapiutdanningen. Til slutt avrundes oppgaven med avslutning og oppsummering i kapittel 6.

2 Teori

Jeg vil først gjøre rede for mitt vitenskapsteoretiske ståsted. Videre vil jeg presentere teori og forskning som jeg anser som relevant for oppgaven. Krenkelse blir oftest trukket frem i sammenheng med voldsutøvelse, og jeg har valgt å ta utgangspunkt i teorier og definisjoner av vold for å belyse krenkelse i nære relasjoner. Jeg vil presentere ulike definisjoner og perspektiver på vold, og dets konsekvenser. Jeg har blant annet benyttet Axel Honneth sine teorier om anerkjennelse og krenkelse, og Alice Miller sin teori omkring barneoppdragelse for å synliggjøre hvordan krenkelse fremtrer i relasjon.

2.1 Mitt vitenskapsteoretiske ståsted

Vitenskapsteoretisk ståsted er av betydning både for meg som forsker og som terapeut. Det preger min ontologi, altså hva jeg oppfatter som virkelighet, men også min epistemologi som omhandler hva som oppfattes som kunnskap. Hvordan jeg skaper mening og fortolkning av data preges av min forforståelse og vitenskapsteoretiske forankring. Det påvirker hva slags informasjon jeg blir opptatt av og den forståelsen jeg utvikler gjennom hele forskningsprosessen (Thagaard, 2013).

Mitt vitenskapsteoretiske ståsted ligger i sosialkonstruksjonismen, men bærer også preg av et fenomenologisk vitenskapssyn. I sosialkonstruksjonismen anses ikke kunnskap og den virkeligheten vi står ovenfor som allmenngyldige sannheter, men er derimot noe som samskapes (Øfsti, 2010). Det vil si at det jeg oppfatter som kunnskap og virkelighet, forstår jeg som sosiale konstruksjoner. Det skapes i interaksjon og kommunikasjon med andre. Et slikt sosialkonstruksjonistisk perspektiv ligger til grunn for min oppfatning og forståelse av barn og ungdom som sosiale aktører, som påvirker og lar seg påvirke av sine omgivelser.

Jeg er preget av et fenomenologisk vitenskapssyn som tar utgangspunkt i menneskets egne subjektive oppfatninger og meninger, og på denne måten forstå fenomenet slik de erfarer det. Det er viktig å klargjøre at min fortolkning av fenomenet ikke representerer den ene og fulle sannheten om fenomenet som studeres. En hermeneutisk tilnærming fremhever nettopp dette ved å påpeke at vi aldri kan forstå noe uten å se det i lys av den sammenhengen det er en del av (Thagaard, 2013). Slike sammenhenger kan være forforståelse, kunnskap, erfaringer og

kontekst. Det er nødvendig å være klar over at fortolkning alltid finner sted, og kan dermed ikke alene forstås som en avgjørende sannhet.

2.2 Krenkelse definert som vold

Teorier om fenomenet krenkelse i nære relasjoner omhandler i stor grad teori om fysisk vold og overgrep mot kvinner. Det finnes lite teori som omhandler ungdom. Teoriene jeg har valgt vil likevel belyse mitt tema. Jeg har valgt å benytte meg av Isdal (2000) og Abrahams (2007) sine voldsdefinisjoner som fremhever ungdommens subjektive opplevelse og reaksjoner, samt Øverlien (2012; 2014) som fremhever ungdommens opplevelse og strategier ved voldshandlinger i nære relasjoner.

Vanligvis blir vold assosiert med fysisk vold. Det oppstår ofte ulike meningsytringer som utløser diskusjoner omkring hva og når definisjonen oppfattes som gyldig. Det vil alltid være ulike meninger og interesser om hvor alvorlig en handling skal være, skadeomfang og hva som defineres som vold. Å kun ta utgangspunkt i fysiske skader ved vold har lenge vært aktuelt (Gayford, 1975). Andre har vektlagt fysiske voldshandlinger gradert etter skaderisiko (Straus, Gelles og Steinmetz, 1980). Slik jeg forstår det vil slike definerte handlinger kunne skape begrensninger for eventuelle andre definisjoner. Samtidig kan det belyse bakgrunn for de ulike meningsytringer som har oppstått.

Ulike profesjoner benytter ulike definisjoner på vold som kan ha medført at definisjonen må være konkret, men står da i fare for å bli snever. Å definere og forstå vold ut i fra fysiske handlinger medfører at noe faller utenfor en slik definisjon. Det kan bidra til å usynliggjøre og undergrave andre forhold. Å utsettes for vold kan forstås som *potensielt traumatiserende* i følge Øverlien (2012, s. 24). Uavhengig av ulike former for voldsutøvelse, er det en større risiko for at volden påvirker barnets psykiske helse når det foregår over tid og er tilbakevendende, slik som i nære relasjoner (Costello m.fl. i Øverlien, 2012, s. 24).

Min målsetting i denne oppgaven er å fremheve konteksten som volden inntreffer i. Derfor har det vært hensiktsmessig å benytte en definisjon som favner forholdet hvor volden finner sted.

Noen forstår vold langt utover fysiske skadevirkninger og vektlegger i stedet de ulike former for vold, konsekvenser og virkning. Jeg støtter meg til psykologen Per Isdal (2000) som ser på vold som relasjonelle handlinger mellom mennesker hvor handlingens essens er den makt som utøves. Krenkelse kan forstås som et resultat av kommuniserte handlinger mellom mennesker. Per Isdal definerer vold slik:

Vold er enhver handling rettet mot en annen person, som gjennom at denne handlingen skader, smerter, skremmer eller krenker, får den personen til å gjøre noe mot sin vilje, eller slutte å gjøre noe den vil (2000, s.36).

I Isdal sin definisjon blir handlingen fremhevet i seg selv, og den funksjon det har i den forstand at den forsøker å påvirke eller styre en annens atferd. Når vold skal defineres mener Isdal det bør rettes fokus mot handlingen og dets konsekvenser, ikke mot handlingens hensikt. Handlinger kan gjøres i den gode hensikts navn. Definisjonen går utover fysiske skadevirkninger. Hilary Abrahams argumenterer også for dette, men hennes definisjon omfavner også emosjonell vold:

Any incident of threatening behavior, violence or abuse (psychological, physical, sexual, financial, or emotional) between adults who are or have been intimate partners or family members, regardless of gender or sexuality (2007, s.17).

I Abrahams (2007) sin studie av kvinner utsatt for vold, ble emosjonell vold fremhevet som den vanskeligste byrden å bære og akseptere. De emosjonelle skadene ble av kvinnene fremhevet som verre enn å bli utsatt for fysisk vold, fordi det var umulig å bevise hva det hadde gjort med deres fungering og mentale helse. Voldens konsekvenser for helse og sykdom støttes av Verdens helseorganisasjon (WHO) som anser vold som årsak til sykdom. Utover fysiske handlinger rommer definisjonen trusler og makt, og utvidet til også å omfavne ikke åpenbare konsekvenser av voldelig atferd slik som psykologisk skade, omsorgssvikt og deprivasjon (World Health Organization, 2002).

Det er naturlig å vektlegge psykisk vold i denne oppgaven. Isdal presenterer psykisk vold slik:

Psykisk vold er alle måter å skade, skremme eller krenke på som ikke er direkte fysiske i sin natur, eller måter å styre eller dominere andre ved hjelp av en bakenforliggende makt eller trussel (2000, s. 49).

Psykisk vold er et omtalt begrep, og presiseringer kan være nødvendig. Degradering, ydmykende atferd og emosjonell vold presenteres av Isdal som noen undergrupper av psykisk vold. Emosjonell vold får noen til å føle seg små, uviktige eller dårlige. Gjentatt sårende kritikk, ignorering, latterliggjøring, uriktige anklager og påstander fremheves også av Lynum (2014).

Sosiologen Pierre Bourdieu (2000) definerer dette ved å bruke begrepet symbolsk vold som beskriver en stille, umerkelig vold som gjerne er usynlig for ofrene selv. Det utøves gjennom symbolske kanaler for kommunikasjon, følelser og anerkjennelse. Yngve Hammerlin (2002) viser til at symbolsk vold og makt forekommer gjennom bruk av tegn, symboler, direkte og indirekte verbale ytringer og non verbal kommunikasjon som mimikk og kroppsspråk. Hammerlin henviser til Bourdieu (1996) som eksemplifiserer symbolsk vold som å påtvinge andre sine egne oppfatninger om måter å leve på via nevnte symboler. Det gjøres på en slik måte at kommunikasjonen som uttrykkes gjør at mottakeren ikke kan unngå å bli påvirket eller rammet. Her trekkes igjen maktbegrepet frem.

Ole K. Hjemdal (2002), forsker ved Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress, vektlegger viktigheten av en utvidet definisjon på vold. Han mener voldens funksjon må vektlegges ved at den krenker en persons integritet og kaller det for «illegitim integritetskrenkelse». Videre mener Hjemdal at volden trenger inn i offerets selvbestemmelse. Med dette uttrykker han at offerets tolkninger og opplevelser av voldshendelsene bør være i fokus.

Handlingens hensikt blir av Greta Marie Skaug (2005) vektlagt mindre betydning. I stedet fremheves offerets opplevelse av handlingen. Skaug viser til egen studie kalt *Berglundprosjektet* (1987) fra et barnepsykiatrisk behandlingshjem i Norge. Formålet med prosjektet var å oppnå forståelse av det som skjer når barn blir klienter, deres forhold til hjelpeapparatet og nytteverdi av oppholdet. Prosjektet gav ingen sikre svar på atferdsendring og behandlingens nytteverdi. Derimot gav intervjuene informasjon om hvordan ungdom og

foreldres erfaringer med hjelpeapparatet, der i blant episoder de opplevde som krenkende. Det som opplevdes som krenkende var mangelfull lytting, at utsagn ble tolket inn i eksisterende forståelsesrammer eller opptatthet av egne teorier fremfor det klienten var opptatt av.

Oppsummert sier Skaug at profesjonsutøveren enten bevisst eller ubevisst gir uttrykk for at den andre er mindre viktig, ikke verdt den fulle oppmerksomheten og på denne måten heller ikke har krav på og virkelig å bli sett og hørt. Skaug presiserer at selv om den ene parten ikke registrerer sine egne handlinger som krenkende og at handlingene ikke fremstår som entydige, kan det likevel være graverende for den som utsettes for dette (Skaug, 2005).

Regjeringens handlingsplan *Vold i nære relasjoner 2014-2017* påpeker at enhver voldsutøvelse er en krenkelse av den som blir rammet, og videre fremheves forholdet mellom de berørte som betydningsfullt for hvordan volden oppleves:

Smerten over å bli utsatt for et overgrep fra en nærstående person kommer i tillegg til selve volden. Det rokker ved individets fundamentale trygghet – en trygghet som burde skapes og vedlikeholdes i hjemmet av personer som står oss nær (Justis- og beredskapsdepartementet, 2013, s.1).

Den nære relasjonen mellom partene blir av Skjørten (1988) vektlagt vesentlig betydning for konsekvenser og opplevelser. Denne relasjonen gjør at volden får langt større konsekvenser utover de objektive skadevirkningene fra voldsutøvelsen. Det er ikke voldens alvorlighetsgrad som avgjør konsekvensene i dette perspektivet. Både kontekst og relasjon vektlegges sin betydning. Dette underbygges av studier som har vist at det også er skadelig for barn å indirekte utsettes for vold i hjemmet. At volden foregår i hjemmets ”trygge base”, samt at volden utøves av barnets nære relasjoner fremheves som skadelige konsekvenser (Øverlien, 2014).

Å være *vitne* til vold har over de siste årene blitt fremhevet som like skadelig for barnet som å bli utsatt for fysisk vold. Det betyr at skadeomfanget i stor grad er tilstede og har konsekvenser for barnet også der barnet utsettes indirekte for voldshandlinger. Flere forskere bruker begrepet *opplever* vold i hjemmet, for å favne om barnets subjektive opplevelse og erfaringer (Øverlien, 2014). Å bli utsatt for psykisk vold har gjennom forskning vist at offeret opplever maktesløshet og lav selvfølelse (Giles-Sims, 1998). I dag viser studier at barn som

opplever vold i hjemmet har en økt risiko for å utvikle angst, depresjon eller atferdsmessige problemer (Knapp, 1998 ; Graham-Bermann og Seng, 2005).

Hvem og hva som definerer vold er et komplisert spørsmål. Isdal (2000) fremhever offerets subjektive følelse og emosjonelle reaksjoner. Det er offeret som kjenner avmakt, smerte og ubehag, samtidig som handlingene kan påvirke offerets atferd. Å bli påført noe en ikke ønsker, og samtidig ikke ha mulighet til å komme seg unna, skaper avmaktsfølelse. Individet vil i følge Bengtson, Steinsvåg og Terland (2004) gjøre alt det kan for å komme seg ut av denne avmaktssituasjonen. I relasjoner hvor vold er tilstede viser forskning at det er vanlig å prøve ut en rekke strategier for å få til endring. Strategier som blir fremhevet er: å dempe, forebygge, late som man er ”usynlig” eller tilkalle hjelp (Øverlien, 2012).

I boken *I fars vold* skriver Mogens Møller (2000) om hvordan det var å vokse opp med en svært voldelig far, sett fra et barns øyne. I bokens sluttord til sin far sier Møller blant annet:

Mangelen på anerkjennelse er ett av de største overgrep mot oss. Dermed krenket du vår mulighet til kreativ ro. Du forstyrret en viktig forutsetning for livsvekst; du tok livskvaliteten fra oss. Volden ble eksistensiell. (2000, s. 158).

De ulike definisjoner for voldsutøvelse som er blitt presentert har til hensikt å synliggjøre og gi et utvidet voldsbegrep. Møller sitt utsagn bringer oss over i neste avsnitt hvor teori om anerkjennelse og krenkelse får sin nødvendige plass, og belyser dets virkning på ungdommens intersubjektivitet.

2.3 Teori om anerkjennelse og krenkelse

Axel Honneth (2008) har underbygget Georg W.F Hegel og George H. Mead sine teorier med nyere psykologisk og sosiologisk forskning, og er kjent for sin anerkjennelsesteori.

Grunnleggende for Honneth sin teori er at anerkjennelse er intersubjektivt, og at mennesker tilstreber anerkjennelse med hensikt å opprettholde og skape egen identitet. Anerkjennelse argumenteres som et universelt prinsipp, og som på denne måten gjør mennesker avhengige av hverandre. Honneth (2008) viser til Hegel sin teori som hevdet at de som opplevde fravær

av dette ville gå i kamp for og oppnå anerkjennelse. Det medfører at mennesker er prisgitt andre mennesker for å kunne oppleve seg som frie mennesker.

Honneth fremhever tre former for gjensidig anerkjennelse. Det første er at mennesket må oppleve seg verdsatt i nære relasjoner. Her bruker Honneth begrepet kjærlighetsforhold og *kjærlighet*. Dette kjærlighetsforholdet blir presentert som de primære relasjonene som består av sterke følelsesmessige bånd mellom få mennesker, slik som foreldre- barn relasjonen. Honneth (2008, s.104) viser til Hegel (1967) sin formulering om at kjærlighet må forstås som: «det å være seg selv i en fremmed». Den gjensidige anerkjennelsen bekreftes gjennom direkte gjengjeldelse og dermed er anerkjennelsesforholdet sterkt knyttet til den andres kroppslige eksistens og den følelsesmessige verdsettingen mellom partene. Den affektive bindingen mellom dem er avhengig av en finfølelse balanse mellom selvstendighet og bånd eller avhengighet. Denne form for anerkjennelse legger til rette for utvikling av barnets selvtilit. Den andre formen oppnås i følge Honneth gjennom rettslig anerkjennelse. Det innebærer at mennesket oppnår rettigheter, sosial respekt og aksept når det forholder seg til gjeldende normer, regler og forpliktelser. Denne form for anerkjennelse bidrar til utvikling av barnets selvrespekt. Den tredje formen for anerkjennelse er i form av sosial verdsetting. Den sosiale verdsettingen handler om forventninger til at individet, og i dette tilfelle ungdommen, med sine egenskaper vil kunne yte noe for andre og til fellesskapet. Møtes vi med dette utvikles selvverdsettelse (Honneth, 2008).

For å virkelig forstå hva anerkjennelse er og hvordan det kan oppnås, mener Honneth at vi må ta innover oss hva det vil si å bli krenket. I lys av de tre former for anerkjennelse, fremhever Honneth (2008) tre dimensjoner av krenkelse eller fornedrelse. Honneth beskriver krenkelse som former for "ringeakt" eller mangel på anerkjennelse. Det handler nødvendigvis ikke om å bli påført skade, men: "(...) betegner et aspekt ved en skadelig atferd hvor personene krenkes i sin intersubjektivt ervervede positive selvforståelse." (2008, s.140). Ethvert menneskes selvbilde er uløselig tilknyttet anerkjennelse fra en annen, og krenkelse forstås i denne sammenheng som avgjørende ved at det kan bryte sammen en persons identitet.

Den første dimensjonen av ringeakt som Honneth presenterer er mishandling, tortur og voldtekt som frarøver en persons egen sikkerhet til å råde over egen kropp. Den andre formen for krenkelse er å bli nektet rettigheter. Samfunnet eller en gruppe gir med dette signal om at noen er mindre verdt enn andre og sosialt ekskludert. Krenkelseserfaringene medfører at den enkeltes selvrespekt vil kunne stå i fare for å bli svekket, ved å ikke bli behandlet som en

likeverdig interaksjonspartner som andre. Den tredje formen for krenkelse er nedverdiggelse av ens sosiale betydning. Slik erfaring vil kunne medføre tap av selvverdsetting (ibid).

Felles for de tre former for ringeakt er de samme negative virkningene og konsekvensene på menneskets psykiske integritet. Honneth besvarer spørsmål som Hegel og Mead ikke behandlet, nemlig *hvordan* erfaring av ringeakt motiverer enkeltindividet til konflikt eller kamp om anerkjennelse. Honneth hevder at erfaring eller konsekvensen av ringeakt skaper negative følelsesreaksjoner som skam, raseri eller forakt, som gjør at individet forstår at det nektes anerkjennelse. Honneth benytter seg av empiri som tilknytningsteori, psykoanalyse og spedbarnsforskning for å argumentere for individets behov for sosial anerkjennelse. De negative følelsene kan representere den affektive motivasjonen for kamp om anerkjennelse. Anerkjennelse fungerer derimot som beskyttelse mot ringeakterfaringer (ibid).

2.4 Tilknytningsteori og intersubjektivitet

I barnets nære relasjoner, først og fremst til sine omsorgspersoner, formes den første opplevelsen av anerkjennelse. Forståelsen av barnet som delaktig og avhengig av relasjon har vært et felt i utvikling. Slik som Freud sin tidlige psykoanalyse hvor relasjoner og kontekst ble vektlagt liten betydning. Å inngå i relasjon ble ikke betraktet som motiverende i seg selv. Psykoanalytikeren Donald Winnicott (1896-1971) skapte et brudd da han beskrev hvordan mors tilgjengelighet og hengivenhet ovenfor barnet var avgjørende for barnets følelsesmessige modning. Mors hengivenhet dannet grunnlaget for barnets utvikling av seg selv som et selvstendig vesen, hvor det er avhengig av den andres kjærlighet uten å være symbiotisk. Mors hengivenhet fungerer som anerkjennelse av barnets behov (Hart og Schwartz, 2009).

Tilknytningsteorien medførte et skifte i vektlegging fra det intrapersonlige til det interpersonlige og tilførte et viktig bidrag i forhold til tradisjonell psykoterapi.

Tilknytningsteoriens grunnlegger John Bowlby (1907-1990) er kjent for sin teori som fremhever det følelsesmessige båndet mellom barnet og sine primære omsorgspersoner. Teorien legger til grunn at mennesket har et fundamentalt behov for å knytte seg til andre mennesker, og når en står ovenfor trusler, farer eller tap søkes trygghet. Et engstelig og redd barn vender seg til sine omsorgspersoner for trøst, beskyttelse og omsorg og barnet reguleres.

Hvordan foreldrene responderer på barnets signaler er avgjørende for barnets emosjonelle regulering. Responsivitet omhandler evnen til å oppfatte og fortolke barnets implisitte signaler og handle hensiktsmessig i forhold til dette (Wennerberg, 2011).

Barnet etablerer en trygg tilknytning når det stoler på å bli møtt av sine omsorgspersoner med emosjonell støtte og beskyttelse. Slike erfaringer styrker barnets evne til fleksible mestringsstrategier og de utviklingsmessige utfordringene det står ovenfor. Barnet etablerer derimot en utrygg tilknytning dersom omsorgspersonene ikke er tilstrekkelig tilgjengelige. Barnets strategier kan være å forsterke tilknytningsatferden ved å maksimere sine emosjonelle signaler som et forsøk på å få foreldrenes responser. Barnet kan undertrykke tilknytningsatferden ved å trekke seg tilbake og aktivt undertrykke tanker og følelser som vekker ubehag (Wennerberg, 2011). Intensjonen bak dette er for barnet å oppnå størst mulig trygghet i den situasjonen det er i og utløse omsorg. Barnets handlinger er et gjensvar på omsorgspersonens tilgjengelighet og sensitivitet i samspillet (Mæhle, 2007). Tilknytningsteori kan angi hva som anses som utviklingsstøtte og hva som indikerer risiko. Tilknytningsteorien har fått kritikk for å ikke trekke barnet mer inn som en aktiv part i samspillet. Grossman m.fl. (1985) fant derimot barnets egeninteresse og respons på stimuli som prediktor for en trygg tilknytning.

Den amerikanske psykiateren og spedbarnsforskeren Daniel N. Stern (2007) fremhevet ikke kun interaksjonen mellom barnet og sine omsorgspersoner som en komplisert prosess hvor de begge søker å oppleve felles fornemmelser, men begrunnet at spedbarnet er medfødt et gjensidig følende sinn, og dermed intersubjektivitet. Stern viste til observasjoner som synliggjorde at overenstemmelse, imitasjon, koordinert timing og synkronisitet er sentralt og tilstede i samspillet hos et spedbarn. Stern viste til menneskets iboende evne fra fødsel av til å intuitivt "lese" andres intensjoner ved å betrakte deres ansiktsuttrykk, klang i stemmen og bevegelser. Det gjør at vi kan føle den andre i vårt eget indre; i vår egen kropp og i vårt sinn. Vi opplever resonans. Denne mentale kontakten kaller Stern for intersubjektiv kontakt. Våre følelser, intensjoner og tanker formes, skapes og forandres av andres intensjoner, tanker og følelser. Stern mener vi skaper et felles landskap. Det vil si at vi er i en gjensidig påvirkning av hverandre, som medfører at det blir uklart hva som tilhører vårt eget eller andres (ibid).

2.5 Systemisk kommunikasjonsforståelse

Den positivistiske tenkningen hvor årsak-virkningstenkning står sentralt har i lang tid hatt sterk innflytelse (Ølgaard, 2012). Gregory Bateson sine ideer er sentrale i paradigme skiftet hvor fenomener ble studert isolert, til å se på den gjensidige påvirkningen av hverandre. Bateson forstod alle som deltakere i relasjon og samhandling, som påvirkes gjensidig og uavbrutt i sirkulære prosesser (ibid). Bateson identifiserte to gjennomgående mønstre i samhandling: symmetrisk og komplementær som er avgjørende for å forstå gjensidig påvirkning. Samspillet forstås sirkulært hvor atferd hos en part bidrar til mer atferd hos den andre part. Gjensidig samhandling forsterker hverandre og kan oppleves som et positivt eller et negativt samspill. Et samspill er symmetrisk når følelser, atferd eller mening hos en person er knyttet til det samme hos en annen. Noen samspill bærer preg av komplementaritet som handler om at en persons atferd, følelse eller mening er ulik den andres, men allikevel gjensidig knyttet til hverandre. Det fører eksempelvis til at forelderens atferd eller følelser skaper mer av ungdommens tilpassede atferd og følelser (ibid).

Et sentralt perspektiv i Bateson sin kommunikasjonsteori er at vi kommuniserer på flere nivåer samtidig. Dette gjøres blant annet gjennom språk, direkte ord, og via implisitte handlinger. Samtidig med innholdet som kommuniseres, kommuniserer vi også indirekte hvordan vi ser og forstår forholdet og relasjonen. Bateson mente at vi i kommunikasjon i hovedsak definerer, og indirekte viser hverandre hvordan vi ser og opplever dette forholdet. Bateson benytter begrepet kontekst som en psykologisk forståelsesramme vi forstår noe innenfor, og som hjelper med å tolke det vi ser. Bateson (1984) fremhevet relasjon som eksisterende mellom mennesker, ikke som noe internt i og hos enkeltindividet. Dette fordrer å se bort i fra egenskaper og i stedet rette blikket mot relasjon. Bateson vektla dette også som en forståelsesramme for menneskets utvikling og læring.

Dialoger mellom barn og foreldre kan ha fungert på en god måte tidligere, men kan ha blitt forstyrret av endringer og hendelser. Barnet får nødvendigvis ikke lenger den samme tilstedeværelsen eller den samme bekräftelsen som tidligere. Kirsti R. Haaland (2002) hevder at barn vil strebe etter å ivareta en god relasjon til sine foreldre og på denne måten sikre seg mot tap, men derimot beholde tilknytningen til foreldrene. Det kan medføre at barnet velger ut informasjon eller handler ut ifra det som kan styrke dette. Haaland kaller dette for "tilknytningsforsikring". Videre sier Haaland at barn er opptatt av å være til på en bekræftende måte for foreldrene sine, dermed blir den manglende gjensidige bekræftelsen en

utfordring. Trusler om tap av tilknytningsperson blir i følge Kari Killen (2004) sett på som den mest alvorlige formen for psykisk overgrep.

Et viktig trekk knyttet til kommunikasjonsevnen er å tilpasse seg, justere reaksjoner og initiativ til den andre. Dette starter allerede hos spedbarnet, og er en beredskap mennesket har gjennom hele livet. Dette påvirker evnen til samspill og sikrer barnet tilgang til sine omsorgspersoners vitale ressurser. Gjennom samspill og kommunikasjon bygger barnet sin bevissthet om verden og seg selv (Hafstad og Øvreide, 2011).

2.6 Det krenkede barnet

Den sveitsiske psykoanalytiker Alice Miller beskrives som en pinoèr som på 1970 tallet, ble kjent for sine teorier om barns oppvekst og ulike former for barnemishandling. Miller satte barnets perspektiv i sentrum og fremmet på denne måten barnets subjektivitet. Miller benyttet nyere synspunkter om tilknytning slik som Winnicott, og løftet frem tabubelagte tema og stilte spørsmålstegn ved det hun anså som et rigid menneskesyn i samfunnet (Miller, 1987a).

Miller satte ord på barndom, og løftet fram det krenkede barnet ved å fremme tabubelagte tema som vold, overgrep og krenkelsens mange fremtoninger. Miller dristet seg blant annet ved å vise forståelse for Hitlers voldelige barndomsopplevelser, som hun mente var konsekvenser for hans senere maktposisjon og fortrenge hat. Et høy aktuelt tema i dag til sammenlikning er fremsnakk av barndommen til terroristen Breivik. En barndom fylt av devaluering og mors frustrasjoner, løftes fram som noen konsekvenser for den tragedien han utførte.

Miller løftet fram maktperspektivet ved å snakke om foreldres straff og makt over barnet, og hun stilte spørsmålstegn ved foreldres rett til å krenke egne barn (Miller, 1987a; Miller, 1986). Miller vektla *erfaring*, og blir på denne måten et viktig bidrag i diskusjonen omkring den motiverte kampen om anerkjennelse slik Honneth presenterte.

I boken *Barneskjebner* (1987a) presiserer Miller at barnet har et urbehov for å bli sett, tatt på alvor og tas hensyn til. Det gjeldende barnets uttrykk, fornemmelser og følelser. Når barnet

tillates å være seg selv og blir elsket for hva det er, uten at noen direkte eller indirekte forsøker å endre disse innfallene kan det bli seg selv. Et klima bestående av aksept, toleranse og trygghet fremheves av Miller som avgjørende betingelser for at barnet får fri tilgang til sitt sanne selv. Miller hevder at de barn som ikke vokser opp i et slikt miljø vil hele livet søke etter det som deres foreldre ikke gav dem, slik jeg tolker det nettopp anerkjennelse og bekreftelse. *"Men et menneske med et utilfredsstilt og ubevisst behov (det er jo skjøvet til side) er underkastet en tvang til likevel å ville få det tilfredsstilt, via erstatninger."* (1987a, s.19). Krenkelse kan ifølge Miller ta tre veier: innover i seg selv, utover, eller videre til neste generasjon gjennom egne barn.

Miller beskriver at barnets behov for blant annet deltakelse, speiling og forståelse medfører at barnet tilpasser seg foreldrenes behov. Det fører til at barnet danner et «falskt selv». Barnet opplever å ikke kunne være seg selv, men en annen fordi det å leve ut sine egne følelser blir grunnlag for konflikt. Det skaper i følge Miller en usunn gjensidig avhengighet ved at barnet tror det må være slik foreldrene forventer det skal være, og derfor må fortsette med sine tilpasninger. Miller hevder at barnet har forsvarsmekanismer slik som benektelse, passiv lidelse, eller aktiv opptreden som et uttrykk for fortrenning av situasjon og følelser (Miller, 1980).

Anette Holmgren (2010) mener at mindre rystelser også bør betegnes som traumatiske. Hendelser blir til traumer når mennesket opplever å ikke kunne etablere en sammenheng mellom hendelsen og det en selv verdsetter. Hun henviser til Michael White (2008) som sier det slik: *"Det er devalue- ringen af, hvad man værdsætter, og hvad der betyder noget for et menneske, som meget signifikant leder til udviklingen af en fornemmelse af at være ødelagt."* (2010, s. 278). Å ikke kunne gi opplevelsene sine mening, medfører at hendelsene blir værende i en "sånn er det bare" konklusjon. Det medfører konsekvenser for fremtidig meningsskapelse av nye hendelser, og kan fungere som en selvoppfyllende profeti for personens identitet og videre liv.

Kari Fonn (2010) undersøkte i sin kvalitative masteroppgave hvordan ungdom opplevde og håndterte sine vansker, og hvordan foreldrene kunne bistå dem positivt. Hun fant at ungdommenes hovedstrategi for å håndtere sin situasjon var tilpasningsatferd slik som å ta hensyn til forelderen, gjøre anstrengelser for å motta oppmerksomhet, lytte, ivareta en positiv foreldreoppfatning, gi støtte for å få støtte og sosial tilbaketrekning. Denne tilpasningsatferden mener Fonn kan stå i fare for å dekke over deres reelle behov. Videre funn

viste at ungdommene tillia foreldrene stor betydning uavhengig av den foreldrestøtten de fikk. De som mottok foreldrestøtte vektla det som avgjørende for håndtering av sine vansker. De som mottok begrenset foreldrestøtte gjorde anstrengelser for å få det og være viktig nok til å motta foreldrenes oppmerksomhet, og var samtidig avhengig av å få støtte andre steder. Foreldrenes forståelse av ungdommenes vansker og behov hadde innvirkning på deres foreldreutøvelse og håndtering.

2.7 Krenkelseserfaringer og sykdomsutvikling

Den franske filosofen og psykiateren Pierre Janet vektla i tidlig traumeforskning at krenkede mennesker forsøker å tilpasse seg det som for andre fremstår som en usynlig virkelighet. Når mennesket har viet all sin kraft og oppmerksomhet til å tilpasse seg, og ikke lenger klarer å opprettholde evnen til det, vil mennesket bryte sammen og sykdom er et faktum (referert i Kirkengen og Næss, 2015, s.78).

Hvordan grensekrenkelser påvirker menneskers helse og videre fører til sykdomsutvikling drøftes av Anna Luise Kirkengen. I 2015 utgav Kirkengen i samarbeid med Ane Brandtzæg Ness ut boken ”hvordan krenkede barn blir syke voksne?” De påpeker at alle grensekrenkelser forårsaker smerter hos den som blir krenket, og at smerte beskrives som en konsekvens av å bli gjort til en gjenstand. De mener det i utgangspunktet er uvesentlig å skille mellom de ulike typer krenkelser. Påført avvisning, ydmykelse, stigmatisering og beskyldning er integritetskrenkelser.

Kirkengen (2009) sier at følgeplager av krenkelseserfaringer fremkommer som komplekse plager. Det kan blant annet vise seg i form av smerter, tretthet, leddbetennelser, hjerte-og karsykdommer, rusproblemer og depresjon. Kroppen er i alarmberedskap, og over tid vil det kunne føre til en overbelastning av de systemer som blant annet skal beskytte kroppen mot infeksjoner og sørge for at skadede celler ikke formerer seg videre. Resultatet blir ulike sykdomstilstander (ibid).

Tillit, tilhørighet, respekt og omsorg beskrives som leveforutsetninger. Motsetningene er avvisning, svik, forlatthet og skam. Det kan gjøre et menneske fremmed for seg selv og sin egen kropp, og hjemløs i eget hjem. Mangel på kunnskap om krenkelseserfaringer har vist av

forskningsstudier at pasienter har fått diagnoser og til og med tilbys kirurgiske inngrep, på bakgrunn av mangelfull forståelse (Kirkengen og Næss, 2015). Kirkengen (2009) sine teorier fordrer at samfunnet og ikke minst behandleren må våge å se og erkjenne fortiede og tabubelagte krenkelsene. Kirkengen utfordrer på samme tid den tradisjonelle medisinske diskursen ved å forankre biologi med livserfaringer og psykisk helse. At Kirkengen er blitt møtt med motstand er interessant i lys av Miller sine teorier, som på 70 tallet den gang snakket frem samme temaer som den gang var tabubelagt. Samtidig argumenteres det for at barnets klima i barndommen, slik Miller fremhevet det, har avgjørende betydning i voksen alder.

ACE- studien Adverse Childhood Experiences Study (Felitti og Anda, 2010) underbygger Kirkengen og Næss sine teorier. Studien med sine 17.000 informanter viste at vonde barndomserfaringer har en sammenheng med utvikling av medisinske uforklarlige symptomer, smerter, fysisk og psykisk sykdom. Den viser at tidlig krenkelse har en tydelig sammenheng med utvikling av sykdom og tidlig død. Det er derimot uklart medisinsk sett hvordan.

Professor og filosof Kari Martinsen (2012) hevder at krenkelse er fellesbetegnelsen for en persons opplevelse av å utsettes for urett. Tap av innflytelse i eget liv er et sentralt aspekt ved krenkelse. Det kan frarøve ens egne muligheter til å ivareta og opprettholde sin selvaktelse i relasjon. Samtidig vil ens egne ønsker, opplevelser og meninger stå i fare for å bli tapt over tid. Med dette opplever jeg at Martinsen belyser krenkelse i en prosess og et tidsperspektiv.

Hvordan kan det da være slik at noen mennesker klarer seg til tross for motstand og utfordringer i livet? Aron Antonovsky (2012) så at den enkeltes motstandskraft har en nær sammenheng med at mennesket opplever sin egen tilværelse som forståelig, håndterbar og meningsfull. Sistnevnte nevnes som særs viktig fordi det er nært knyttet til følelser og motivasjon. Det som anses som meningsfullt for oss blir drivkraft for mobilisering og kamp. Dette argumenterer for at ungdommen ikke nødvendigvis kun er et offer for foreldrenes handlinger slik Miller (1980) presenterte det. Antonovsky fremhever derimot menneskets evne til tilpasning og innflytelse i eget liv, og jo større stressbelastninger det er jo viktigere blir bruken av motstandsressursene (Antonovsky, 2012). Det begrunner på samme tid motivasjonen for kamp om anerkjennelse slik Honneth besvarte. Øverlien (2012) kritiserer derimot bruk av teorier om resiliens fordi det står i fare for å argumentere for at ungdommen er robust og tåler de påkjenninger de utsettes for. Øverlien (2012, s. 37) henviser til forskning

av Lang og Stover (2008) som viser at barn kan oppleve traumatiserende hendelser uten å vise psykologiske eller atferdsmessige problemer. Øverlien vektlegger å se på barn og ungdom som handlende aktører, og påpeker hvordan deres strategier har til hensikt å oppnå et mål bevisst eller ubevisst. Narrativ terapi anser ikke ungdommen som upåvirkelig, men vektlegger menneskets ferdigheter, ressurser og responser i deres fortellinger om traumatiske hendelser. Dette fordi disse handlingene vitner om aktive ivaretagelser og handlinger av det ungdommen verdsetter (Holmgren, 2010).

2.8 Oppsummering

Jeg har presentert ulike definisjoner av vold. Virkning og forhold omkring handlingene fremheves i forhold til hva som oppfattes og vurderes som vold. Gjennom disse definisjonene blir krenkelse i nære relasjoner fremstilt som en voldshandling, og betydningen av subjektets egenopplevelse vektlegges av flere. Å utsettes for krenkelser har konsekvenser for ungdommens intersubjektivitet her og nå, men også for somatisk helse i et langtidsperspektiv.

Hjemmet forventes å være en ”trygg base” for nære relasjoner, men blir det motsatte når krenkelser er tilstede. Barnet og ungdommen vil søke å oppnå trygghet, og det er avgjørende hvordan omsorgspersonene evner å møte ungdommens initiativ. Øverlien (2012) vektlegger i stor grad ungdommen som et målrettet handlende individ, og fremhever med dette et alternativt syn på ungdommen som et passiv offer for voldshandlinger. Jeg har presentert de ulike former for anerkjennelse, samt de tre former for ringeakt som Axel Honneth tar for seg. Anerkjennelse fungerer som beskyttelse mot ringeakterfaringer.

I neste kapittel vil jeg redegjøre for den vitenskapelige metoden som ligger til grunn for dette prosjektet.

3 Forskningsdesign og metode

I dette kapitlet vil jeg begrunne valg av Grounded theory (GT) som både forskningsdesign og analysemetode i denne forskningsoppgaven. Jeg vil kort presentere Grounded theory, og videre min GT- prosess. Kapitlet gjennomgår også viktige retningslinjer i allmenn forskningsarbeid. Til slutt gjør jeg rede for de fokuserte kodene jeg kom fram til, og avslutter kapitlet med oppsummering og egenrefleksjon.

3.1 Valg av forskningsmetode og design

Metode blir beskrevet som en strategi og en fremgangsmåte for å løse problemer og oppnå ny kunnskap (Everett og Furuseth, 2012). Det var derfor avgjørende å velge en metode som ville kunne svare på min problemstilling og mine forskningsspørsmål.

Da jeg først presenterte mitt tema for venner og kollegaer fikk jeg tilbakemeldinger om at det opplevdes som spennende, men for omfattende. Flere var usikre på hvordan responser i kommunikasjon skulle la seg forske på. Jeg innså at jeg måtte velge en metode som kunne bidra til å fremme utdypende og nyanserte perspektiver. Min opprinnelige problemstilling forsøkte å få tak i hvordan familierapeuten forstod betydningen av respons i konfliktfylt samspill mellom ungdom og foreldre. Problemstillingen ble senere endret til: Terapeuters erfaringer av krenkelse mellom ungdom og foreldre, og ulike responser av krenkelse.

Jeg har valgt å ta i bruk kvalitativ metode. En kvalitativ tilnærming er hensiktsmessig, fordi den gir rom for fleksibilitet og mulighet for endringer underveis og at forskeren kan ta valg og avveininger i løpet av forskningsprosessen (Dallos og Vetere 2005). Kvalitativ metode handler i stor grad om å fordype seg i og oppnå forståelse av sosiale fenomener, i motsetning til kvantitativ metode som vektlegger kvantitet og utbredelse. En styrke ved å benytte seg av kvalitativ tilnærming er å få tilgang til å studere fenomener som ellers ville vært vanskelig ved bruk av andre metoder (Thagaard, 2013). Det samsvarer med min problemstilling som det er lite forskning på. I dette tilfellet anser jeg det som svært viktig og nettopp å få nær kontakt til det som skal studeres og dermed få mulighet til fordypning. Med mitt vitenskapelige ståsted som er i sosialkonstruksjonismen underbygger dette mitt syn på forskerens subjektive deltakelse. Jeg som forsker er delaktig i konstruering av mening i dette studiet.

Innenfor en kvalitativ tilnærming er det flere vitenskapelige metoder som kunne ha egnet seg for mitt forskningsprosjekt. Jeg vurderte blant annet aksjonsforskning som metode, men avslø ideen på bakgrunn av tid og temaets kompleksitet. Jeg har valgt GT både som forskningsdesign og analysemetode. Konstruktivistisk Grounded theory vektlegger i følge Charmaz (2006) forskerens subjektive deltakelse og at vi er en del av vår konstruerte teori. GT egner seg godt til mitt forskningsprosjekt både i forhold til mitt vitenskapelige ståsted og prosjektets metodologi.

3.2 Veien mot valg av vitenskapelig analyse

Valg en vitenskapelig analysemetode ble tatt på bakgrunn av konstruktive og kritiske tilbakemeldinger omkring tema. Jeg stod ovenfor et komplekst tema, som vanskelig lot seg beskrive og språksette. Ved å ta i bruk GT som metode, kunne jeg gjennom utarbeidelser av GT kategorier bli ledet fram til begreper, som kunne brukes til å beskrive eller forklare menneskelige fenomener. Det vil si å få begreper om erfaring av krenkelse i relasjon mellom ungdom og foreldre.

Metoden fremstod som krevende med gjentatt koding og abstraksjon. Jeg lot meg likevel inspirere av metoden, og anså GT sine prinsipper som viktige hjelpemidler som kunne styre både retning og utvikling for et komplekst tema. Jeg bestemte meg for å ta i bruk GT også i analysen.

Ved bruk av GT-analyse er målet at empiri skal lede forskeren til teoriutvikling (Charmaz, 2006). Det skjer etter gjentatt koding og abstraksjon; hele tiden med fokus på problemstillingen. Denne prosessen leder fram til overordnede kategorier, som begrepssetter informantenes meninger og handlinger.

Med bevissthet om forforståelsens innvirkning på forskningsprosessen, anså jeg prinsippene i GT som viktige hjelpemidler for å ivareta transparens. Gjentatt koding, memoskriving og kontinuerlig sammenlikning kunne hjelpe meg å forbli transparent og på denne måten forbli så åpen som mulig gjennom hele forskningsprosessen.

Jeg kunne ha valgt å ta i bruk narrativ metode hvor jeg hadde rettet blikket mot historiene som informantene fortalte. Jeg ville kanskje i større grad fått beskrivelser og nyanseringer omkring informantenes fortellinger om ungdommenes handlinger. Jeg kunne også valgt diskursanalyse som omhandler å identifisere de ulike diskurser informantene snakker frem (Thagaard, 2013). Jeg ønsket ikke kun å rette blikket mot diskurser, men hvordan informantene ville beskrive og forklare fenomenet krenkelse, dets virkning og konsekvenser. Det viser seg likevel i analysen at diskursperspektivet likevel blir belyst.

Jeg vil kort introdusere GT som vitenskapelig forskningsmetode og videre presentere hvordan jeg har forstått og valgt å ta i bruk GT sine prinsipper i denne masteroppgaven.

3.3 En introduksjon av Grounded Theory

GT er en metode som kan bidra til forståelse og forklaringer på alle felt hvor menneskelig samhandling foregår. Det ønskelige med metoden er å få en helhetlig forståelse av det som studeres og er en metode hvor teorier utvikles for å forstå dette (Hjålmhult, Giske og Santinovic, 2014). Det fremkommer lite forskning på krenkelse som kommer til uttrykk i samspill mellom foreldre og ungdom. GT blir beskrevet som en metode som egner seg godt for forskning det finnes lite om fra før av, noe som samsvarer med min problemstilling (ibid).

Denne forskningsmetoden ble lansert av Barney Glaser og Anselm Strauss på 1960-tallet. Metoden ble til i deres forsøk på å studere døende pasienter og hvordan de ble behandlet av sykehuspersonalet. Gjennom sine analyser utviklet de ideer og teorier fra sine undersøkelser grunnet (grounded) i data, fremfor å teste deduktive hypoteser opp mot eksisterende teori.

GT er en metode hvor forskeren systematisk analyserer data og abstraherer meningsinnholdet; som videre utledes til kategorier (Charmaz, 2006). Målet er å søke å forstå og beskrive informantenes handlinger og deres forståelse av situasjonen. Ambisjonen videre er å skape ny teori ut fra kategoriene som foreligger.

Glaser og Strauss sin forskningsmetode og utgivelse av boken *Discovering Grounded theory* i 1967 var en motsats til de kvantitative metodene og den positivistiske paradigmen som dominerte på den tiden. Det positivistiske synet preget derimot også Glaser og Strauss sin

metode. De så på teoriutvikling som noe forskeren oppdager på bakgrunn av data, uavhengig av forskerens deltakelse (Charmaz, 2006). Det står i et motsetningsforhold til et sosialkonstruktivistisk syn som vektlegger forskeren som en subjektiv deltaker i forskningsprosessen, og har betydning for den mening som konstrueres.

I senere tid har metoden blitt videreutviklet. Blant disse er Kathy Charmaz (2006). Hun presenterer GT i lys av et konstruktivistisk syn på kunnskap. For å forsikre meg om å ha forstått det grunnleggende fundamentet for GT har jeg tatt i bruk boken *Innføring i grounded theory* av Hjålmhult, Giske og Santinovic (2014). Boken gir en innføring i klassisk grounded theory som bygger på Glaser og Strauss sin tidlige presentasjon av metoden. Kildens hovedtyngde vektlegges likevel hos Kathy Charmaz med hennes syn på kunnskap. Hun sier det slik:

(...) I assume that neither data nor theories are discovered. Rather, we are part of the world we study and the data we collect. We construct our grounded theories through our past and present involvement and interactions with people, perspectives and research practices (2006, s.10).

Det samsvarer med mitt syn på kunnskap og dermed mitt epistemologiske ståsted i denne oppgaven. Vi konstruerer, tolker og interagerer både med informanten og data som utarbeides, og med denne forståelsen kan vi ikke anse oss selv som et utenforstående objekt. Det er begrunnelse for mitt valg av hovedkilde.

3.4 Validitet og reliabilitet

For å avgjøre kvaliteten på forskningen er det nødvendig å vurdere forskningens validitet og reliabilitet. En viktig målsetting i kvalitativ forskning er at teksten som blir presentert svarer på nettopp det fenomenet en forsøker å forstå. Data må være relevant og reliabel. Det krever at forskeren redegjør for hvordan data utvikles og blir til, og på denne måten begrunner dets pålitelighet (Thagaard, 2013). For å sikre validitet eller gyldighet i et hvert

forskningsprosjekt, må forskeren vise en klar og rasjonell sammenheng mellom målemetode, funn og det en forsøker å svare på (Tjora, 2012).

I kvalitativ forskning forsøker forskeren å forstå sosiale fenomener, og fortolkning har dermed stor betydning i den prosessen (Thagaard, 2013). Det medfører at jeg i mitt forskningsprosjekt må være bevisst hvordan egen forforståelse, erfaring og kunnskap påvirker feltet jeg møter, og hvilke valg jeg tar. Med et sosialkonstruksjonistisk perspektiv til grunn forstår jeg mening som noe som samskapes. Jeg synes Charmaz (2006, s.15) påpeker dette på en god måte som sier: “Just as the methods we choose influence what we see, what we bring to the study also influences what we can see.” Dette underbygger forståelsen av forskerens og informantens gjensidige påvirkning på det som studeres. Å forstå seg selv som et utenforstående objekt samsvarer verken med min epistemologi eller mitt menneskesyn.

Fortolkning gjør at etterprøvbarehet av kvalitative studier har sine begrensninger. Slik jeg ser det vil forskningens kvalitet være knyttet til forskerens refleksivitet, samt formidling av valg og endringer i presentasjonen av forskningen. I min prosess har GT sine prinsipper som nevnt tidligere vært viktige elementer for å sikre åpenhet, refleksjon og bevissthet omkring egen seleksjon. Det gjør det mulig å være transparent og presentere gjennomsiktighet slik Aksel Tjora (2012) vektlegger det. På denne måten er det opp til leseren å ta stilling til forskningens validitet og reliabilitet.

3.5 Etiske vurderinger

Å etterfølge etiske retningslinjer er avgjørende i all forskning. Forskningen skal garantere og sikre personvern, samt grunnleggende respekt gjennom hele forskningsprosessen (Everett og Furuseth, 2012).

Denne studien er godkjent av Norsk samfunnsvitenskapelige datatjeneste (NSD), og oppfyller da kravene som sikrer personvern. Kravene omhandler blant annet å gi skriftlig informasjon om prosjektet til informantene før oppstart, og at hver informant samtykker skriftlig til deltakelse. Informantene skal informeres om sin rett til å trekke sitt samtykke til deltakelse når som helst uten å måtte oppgi begrunnelse. I slike tilfeller skal all materiale tilknyttet

informanten makuleres, og ikke brukes i prosjektet. Alle mine forespurte informanter har skriftlig samtykket til deltakelse og fikk informasjon om prosjektet.

Informantene anonymitet skal ivaretas av meg som forsker. Intervjuene jeg gjorde ble tatt opp på lydbånd og videre transkribert av meg. Også disse ble anonymisert og lydbåndene ble slettet. All datamateriell har blitt oppbevart kun tilgjengelig for meg.

Fare for gjenkjenning av informantene er i utgangspunktet liten da jeg ikke har begrenset utvalget til en yrkesgruppe. Men første informant fikk spørsmål om å navngi noen terapeuter som jeg kunne ta kontakt med. På bakgrunn av dette ble det svært viktig for meg og sikre informantenes anonymitet i fare for at noen terapeuter skulle kunne kjenne igjen hverandre. Jeg oppgir derfor ikke informantenes kjønn, alder eller nasjonalitet. Jeg har også valgt å anonymisere ord i sitater som oppgav informantens navn eller navn på arbeidsplass.

Mitt tema for prosjektet berører ikke personlige temaer hos informantene, og dermed ikke sensitive opplysninger. Jeg som forsker skal allikevel ha en sensitivitet gjennom hele forskningsprosessen, og sørge for å beskytte informantenes profesjonelle og personlige integritet (Thagaard, 2013).

Jeg har ikke gitt mine informanter tilgang til å lese analysen. Jeg har derfor ikke fått tilbakemelding fra informantene på om de føler seg misforstått, eller om de opplever kongurens med meningsinnholdet som er trukket ut fra utsagnene deres. Bakgrunn for dette valget begrunnes i min sosialkonstruksjonistiske epistemologi; hvor jeg anser kunnskap og mening som noe som samskapes mellom informanten og meg som forsker.

3.6 Egen GT - prosess

GT-metoden blir beskrevet som ”learning by doing”, noe som anerkjente den prosessen jeg stod ovenfor (Hjälmhult, Giske og Satinovic, 2014). Ved bruk av gjentatt koding og sammenlikninger bærer metoden preg av en sirkulær prosess og en åpenhet, noe jeg opplever får betydning for metodens tilnærminger og drivkraft. Jeg vil nå redegjøre for hvordan jeg har forstått prosessen og benyttet meg av prinsippene i konstruktivistisk GT, i lys av hovedkilden Kathy Charmaz (2006).

3.6.1 Kvalitativt intervju – samtalen som forskningsmetode

Charmaz (2006, s. 14) fremhever viktigheten av rik data i GT, og henviser til Geertz (1973) som sammenlikner rik data med å få tak i tykke beskrivelser. Charmaz er opptatt av at forskeren velger den metoden som kan bidra til og nettopp få tak i disse beskrivelsene, for å belyse problemstillingen en har valgt best mulig.

Jeg vurderte flere metoder for datainnhenting, blant annet deltakende observasjon. Ideen ble forkastet av flere grunner. Mest av alt fordi utgangspunktet for min forskningside hadde allerede sitt utspring fra observasjoner i praksis. Jeg ønsket i denne forskningsoppgaven at informantene skulle fylle *disse observasjonene* med data.

Jeg valgte å foreta meg semi-strukturerte intervjuer av informantene. Semi-strukturert intervju egner seg godt for å få tak i informantenes mening, forståelse og erfaringer, men metoden gir også forskeren forståelse av sammenhenger utover informantene (Tjora, 2012). Mine forskningsspørsmål søker å få tak i terapeutens mening og forståelse, men også familiemedlemmene sine ved å få informanten til å beskrive detaljer og eksempler fra praksis.

3.6.2 Bakgrunn for valg av informanter

I kvalitative studier handler det om å velge informanter som kan uttale seg og gi refleksjoner vedrørende aktuelt tema (Tjora, 2012). I GT etablerer forskeren kriterier for sitt ”innledende utvalg”, oversatt fra ”initial sampling”, før forskeren går ut i feltet (Charmaz, 2014).

Ved valg av tema ønsket jeg å intervju ungdommer mellom 14 – 17 år. Det var de som hadde gjort meg nysgjerrig og undrende. Jeg trodde intervju av ungdommer kunne gi meg svar på hvordan samspill med foreldrene hadde endret seg, hva de trengte og ønsket i samspill med sine foreldre. Derimot ønsket jeg også å ivareta et metaperspektiv og en sirkulær forståelse, noe jeg anså som sårbart om jeg intervjuet ungdommer som fortsatt opplevde konfliktfylt samspill i nære relasjoner. Jeg ville samtidig ikke på forhånd vite om ungdommene selv opplevde sin situasjon som krenkende. Jeg besluttet meg for å intervju terapeuter, og på denne måten sikre meg faglige refleksjoner omkring voldsdefinisjoner og dets virkning i samspill i nære relasjoner.

Det første kriteriet jeg hadde ved valg av terapeuter var at de hadde minst 2 års erfaring fra klinisk arbeid med ungdom og foreldre i konfliktfylt samspill. Bakgrunn for dette var å sikre at terapeuten hadde en viss arbeidserfaring, og jeg ønsket tilgang på data som var knyttet til terapeutens observasjoner, erfaringer og refleksjoner. En svakhet ved dette kriteriet er at jeg ikke visste om arbeidserfaringen til terapeutene var god nok til tross for at de oppfylte kriteriet. Jeg vurderte at kriteriet allikevel kunne bestå fordi jeg i dette forskningsprosjektet var opptatt av hvordan terapeuten snakker frem forståelse av krenkelse i nære relasjoner, ikke hvilken metodikk som tas i bruk. For at forskningen skal kunne være bidragsgivende på sikt i møte med dette aktuelle temaet vurderte jeg det som nødvendig at innhenting av data tok utgangspunkt i terapeutenes allerede etablerte kunnskap og praksis. På denne måten vil forskningens resultater være forankret (grounded) i data, som ligger til grunn for GT metoden.

I GT har ofte forskeren noen interesser eller perspektiver som kan brukes i utforming av intervju og i analysen (Charmaz, 2006). Jeg hadde en hypotese om at ungdom i konfliktfylt samspill med foreldrene sine kan oppleve å ikke bli respondert godt nok på av foreldrene, og dermed i større grad søke etter bekreftelse av foreldrene på sin egenverdi. Jeg lurte på om dette i seg selv kunne være et element i opprettholdelsen av konflikten, og om det var måter å begrepssette dette på. For å finne ut av dette vurderte jeg det som nødvendig å studere familien som helhet, ikke kun ungdommen. I dette tilfellet vurderte jeg at det best lot seg gjøre gjennom intervju av terapeuten.

For å få rik data var mitt andre kriterium å velge terapeuter med praksis fra ulike fagfelt. Min tanke var at informanter fra et og samme fagfelt vil kunne være preget av samme kontekst, og dermed gi få variasjoner. Kontekst skaper en forståelsesramme for det vi møter, men også mandat og handlingsrom. Jeg valgte informanter med praksis fra ulike kontekster slik som barnevern, barne- og ungdomspsykiatrien og Familievernet.

3.6.3 Teoretisk utvalg og teoretisk metning

Forskerens valg av informanter ledes fra innledende utvalg videre til teoretisk utvalg, også kalt "theoretical sampling". I mitt tilfelle tok jeg utgangspunkt i data fra det første intervjuet. Etter hvert som begreper og tentative ideer blir utviklet om dataen, la dette føringer for hva forskerens søker teoretisk av videre utvalg. Det innebærer at datainnsamlingen blir mer

målrettet, hvor det søkes å sjekke ut og utvide egenskapene i kategoriene som har oppstått fra dataene (Hjälmhult, Giske og Satinovic, 2014). Det danner grunnlag for ytterligere datainnsamling og i mitt tilfelle nytt intervju. Charmaz (2006) viser til at teoretisk utvalg skal lede ann den analytiske veien som forskeren skal gå.

Ved valg av første informant henvendte jeg meg til en terapeut som hadde lang klinisk erfaring, også innenfor ulike fagfelt. Jeg ønsket å sikre meg en bredde hos informanten både i forhold til teoretisk kunnskap og praksis. Jeg tenkte det var et spennende utgangspunkt for videre datainnsamling, og mulig også retningsgivende. Ved valg av neste informant ønsket jeg variasjon i forhold til fagbakgrunn, for å se om faglig ståsted hadde innvirkning på forståelsen og erfaring med tema. Informanten var eldre og hadde enda lenger erfaring enn den første informanten.

Jeg har valgt å oppsummere variasjonene totalt sett, med hensyn til anonymitet. Jeg har intervjuet både kvinner og menn i aldersspennet 40 – 70 år. Alle informantene er fra Norden. Alle informantene fyller kriteriet om minst to års arbeid med ungdom og foreldre i vanskelig samspill. Det er gjennomslående at alle informantene har flere års erfaring. Alle fire informanter har erfaring fra barnevernfeltet. Ytterligere erfaring er blant annet knyttet til fagfeltet familievern og innenfor psykisk helse.

Denne sirkulære prosessen fortsetter helt til ingen nye karakteristika fremtrer for forskeren. Innhenting av data avsluttes når kategoriene er teoretisk mettet eller ”saturated”. Charmaz (2006, s.113) beskriver det slik: *“Categories are saturated when gathering fresh data no longer sparks new theoretical insights, nor reveals new properties of these core theoretical categories.”*

Hjälmhult, Giske og Satinovic (2014) beskriver at det kort og godt er når forskeren ikke lenger opplever at ny data gir ny forståelse av en kategori. Før innhenting av data undret jeg meg over hvordan og hvor tydelig dette ville fremtre. Etter det tredje intervjuet opplevde jeg samlet sett og ha fått fyldige svar. Jeg kunne nå se sammenhenger, likheter og ulikheter fra de ulike intervjuene. Jeg vurderte likevel at det fortsatt ikke var metning. Det var fordi jeg opplevde i det tredje intervjuet å blant annet få mer data omkring relasjonelle behov. Det anså jeg som et viktig tema for min problemstilling. For å kunne bruke dette i utarbeiding av kategorier, innså jeg behov for mer data. Jeg valgte å ha et fjerde intervju hvor dette ble vektlagt i intervjuguiden.

Jeg tror behovet for fire intervjuer kan ha vært et resultat av at det første intervjuet bar preg av for få konkrete spørsmål. Etter det fjerde intervjuet opplevde jeg å ha nok data til å forsvare en kategori.

3.6.4 Rekruttering av informanter

Jeg hadde bestemt meg for å gjennomføre mellom tre til fem intervjuer, og valgte å gjennomføre fire intervjuer. Jeg opplevde at pilotintervjuet omfavnet mange temaer som preget dataen, og dermed relevans til min problemstilling. Ved gjennomføring av det fjerde intervjuet opplevde jeg å ha tilstrekkelig og relevant data til å forsvare en kategori.

Informantene ble kontaktet via e-post hvor de ble forespeilet å delta i forskningsprosjektet mitt. Vedlagt var informasjonsskriv og samtykkeskjema (se vedlegg nr. 1 og 2).

Informasjonsskrivet gav informanten et innblikk i prosjektets tema og hvilke spørsmål jeg ønsket å utforske. Alle informantene som ble kontaktet ønsket å delta.

3.6.5 Intervjuets innhold og form

Jeg valgte semi-strukturert intervju som metode for datainnhenting for å sørge for systematisk innhenting av data innenfor et komplekst tema. For å få belyst problemstillingen min best mulig anså jeg det også som nødvendig å ha mulighet til å ta i bruk oppfølgingsspørsmål for å få utdypende svar.

Jeg valgte å gjennomføre pilotintervjuet som et ordinært forskningsintervju med hensikt å bruke datamaterialet i oppgaven. Pilotintervjuet ble behandlet på lik linje som de tre andre intervjuene, og data fra pilotintervjuet er innlemmet i det totale datamaterialet som helhet.

Intervjuguiden jeg utarbeidet tok utgangspunkt i problemstillingen og forskningsspørsmålene mine. Spørsmålenes rekkefølge hadde som hensikt å holde en «rød tråd» ved å starte bredt før mer detaljerte spørsmål. Hensikten var å hjelpe informanten til å utvide sine refleksjoner og forhåpentligvis også svar. Spørsmålene ble organisert ut i fra tema og med noen

underspørsmål for mer konkretisering. Jeg valgte å holde rekkefølgen på spørsmålene nokså strukturert i alle intervjuene for å forsikre meg om at alle spørsmålene skulle bli besvart.

Et semi-strukturert intervju sørger for at måten informasjon innhentes på har en struktur som fremstår mer som en vanlig samtale og tilstreber en uformell ramme (Tjora, 2012). Det tillater forskeren å løsrive seg fra intervjuguiden. Jeg opplevde i utarbeidelsen av intervjuguiden at det var utfordrende å lage konkrete spørsmål til å besvare min problemstilling. Derfor anså jeg det som avgjørende under intervjuet å kunne avvike fra intervjuguiden ved behov. Et godt kvalitativt intervju innehar som oftest et stort rom for spontanitet sier Kvale og Brinkmann (2015). Spontanitet kom naturlig under intervjuene, og medførte at jeg stilte mange oppfølgingsspørsmål. Styrken i det var at jeg fikk rikere utdypelser fra informantene slik Charmaz var opptatt av ved bruk av GT.

Jeg stilte åpne og generelle spørsmål for å få fram informantens erfaringer, vurderinger av egen praksis med foreldre og ungdom, men ikke minst deres personlige forhold og tanker omkring det. Dette i forsøk på å få fram likheter og brudd i måten terapeuten faglig og personlig snakker om temaet krenkelser i nære relasjoner og ungdommens håndtering av dette.

Forskningsspørsmålene som jeg hadde var utgangspunkt for utformingen av intervjuguiden for første intervju. For å få svar på disse spørsmålene anså jeg det som avgjørende å bruke konkrete hendelser, beskrivelser og opplevelser fra praksis. Jeg ba informantene om å reflektere over og gjerne se for seg samtaler de hadde hatt hvor de opplevde at krenkelse var tilstede. I ettertid ser jeg at jeg kunne oppfordret til dette gjennom informasjonsskrivet på forhånd fordi noen virket å bli usikre på hvilke klientsaker de skulle ta for seg. Thagaard (2013) vektlegger betydningen av å sette seg inn i den konteksten og situasjonen som intervjupersonene er i. For å gi informantene mulighet til å snakke fritt og skape refleksjoner omkring sine krenkelseserfaringer, oppfordret jeg dem til å fortsette. Jeg anså det som mitt ansvar å lede de på vei med oppfølgingsspørsmål dersom de skulle snakke seg vekk fra tema. Det kan ha preget mine oppfølgingsspørsmål, og kan ha medført at noen temaer ble snakket mer om enn andre.

Etter det første intervjuet ble intervjuguiden videreført, hvor noen av spørsmålene ble spisset og noen i større grad vektlagt. Refleksjoner og begreper som jeg ble nysgjerrig på i et intervju

ble videreført til neste intervju. Det vitner om både forskerens og informantens subjektive deltakelse og påvirkning.

3.6.6 Pilotintervju

Jeg foretok meg et pilotintervju som ble gjennomført som et reelt intervju, og som på lik linje med de andre intervjuene ble brukt som datamateriale til oppgaven. Det jeg opplevde i pilotintervjuet var at temaet var vidt og omfattende. Jeg fikk mye informasjon og jeg innså at det kunne knyttes mange refleksjoner til temaet. Det gav meg en bekreftelse på at dette er et felt som det er mye kunnskap om, men ikke nødvendigvis spisset innenfor mitt tema.

Det ble også tydelig for meg at flere av spørsmålene som ble stilt omhandlet i utgangspunktet det samme ved at jeg fikk liknende og gjentakende svar. Jeg bestemte meg derfor etter transkribering av intervjuet å gjennomgå spørsmål og svar, og finne det spørsmålet som gav flest refleksjoner fra informanten. Dette ville jeg bruke i neste intervju. Jeg bestemte meg også for å rette blikket mer mot krenkelse som fenomen, og gå bort fra spørsmål om temaet som omhandlet familiens forståelse av konfliktfylt samspill. Det var fordi spørsmålene om dette i liten grad gav svar som svarte på problemstillingen. Jeg valgte å gjøre disse endringene til neste intervju. Jeg forsikret meg om at endringene var gode nok ved å ha med meg den opprinnelige intervjuguiden til neste intervju og konfererte med denne underveis. Konklusjonen var at det fungerte bedre ved at spørsmålene fremstod som tydeligere, og informantens svar bar preg av å være mer konkretisert.

3.6.7 Memo

I koding av eget datamateriale vektlegger GT betydningen av å skrive memoer. Memoer er egne ideer, refleksjoner og spørsmål som fortløpende skrives ned, og med dette starter analysen tidlig i forskningsforløpet. Memoer bidrar til å holde ”flyten” i eget arbeid, og på denne måten sørge for at analyseprosessen aldri stopper opp (Charmaz, 2006).

Vi kan alle kjenne oss igjen i å miste gode ideer og refleksjoner dersom vi ikke aktivt jobber for å bevare dette. Glaser (1998) mente memoer fanger dette i det øyeblikket de oppstår. Jeg tror det er nettopp det GT vektlegger og nettopp anerkjenner verdien av våre egne fortløpende og oppståtte refleksjoner (som betydningsfulle) for forskningsprosessen. Jeg vil vise et eksempel på et av mine memo etter første intervju:

Memo, datert 10.09.15

”gjensidige avhengigheten” mellom foreldre og ungdom - er det annerledes å oppleve krenkelse i egen familie enn utenifra? Hvorfor og hvordan?

Memoer hjalp meg til å utvikle ideer og spørsmål som jeg videre kunne sammenlikne og bearbeide. Memoer kan hele tiden jobbes med; endres og utvikles. Jeg hadde noen perspektiver og ideer tilknyttet mitt tema og var i starten redd for at dette kunne prege forskningens validitet. Memoer har vært et viktig hjelpemiddel for å ivareta selvrefleksjon gjennom hele prosessen og forbli transparent.

3.7 Koding av samlet materiale

Da jeg valgte GT som metode var det prinsippene ved koding-prosessen som fanget min interesse. Å få fram hovedessensen innenfor et komplekst tema kan være en utfordring. Jeg vurderte at gjentatt koding og bruk av memoer, ville være til hjelp i prosessen med mål om å komme fram til en kjernekategori.

I GT blir datamaterialet kodet i tre stadier: initiell koding, fokusert koding og krysskoding. Jeg har valgt å ta for meg initiell og fokusert koding i dette avsnittet, og presentere krysskoding i analysekapittelet. Det er fordi krysskoding utleder kategoriene som er hovedkjernen for selve analysen.

3.7.1 Initiell og fokusert koding

Initiell koding er det første steget i theoretical sampling, og starter like etter at datainnsamlingen har startet. Jeg tok utgangspunkt i datamaterialet jeg hadde transkribert for hvert intervju. Hver av de fire transkriberingene fikk hver sin farge på teksten, og deretter lagde jeg en kolonne på hver side av transkriberingen. Jeg valgte å ta utskrift av transkriberingene. Det gjorde jeg fordi det følte mer håndfast for meg å ha det visuelt. Kolonnen på høyre side ble holdt av til de initielle kodene, og kolonnen på venstre side ble holdt av de til fokuserte kodene. Jeg valgte å kode linje for linje, og setning for setning.

Initiell koding startet med at jeg identifiserte hendelser, nøkkelord og utsagn som viser til innholdets substans (Hjålmhult, Giske og Santinovic, 2014). Disse skrev jeg ned i høyre kolonne. Til hjelp i denne prosessen brukte jeg Charmaz (2006) sine anbefalinger ved initiell koding som omhandler å forbli åpen, datanær, lage konsise og korte koder, jobbe seg raskt gjennom dataene og sammenlikne data med data. Det var nyttig å forholde seg til verb i teksten for å forbli datanær. Det å holde et visst tempo i gjennomlesingen var effektivt for å unngå å tolke teksten. Målet ved utarbeidelse av koder er å identifisere de underliggende mønstrene i dataene ved å navngi bruddstykker av data med en benevnelse som oppsummerer og kategoriserer enhver del av dataen (Charmaz, 2006).

Kodingen fortsatte med fokusert koding og beskrives av Charmaz slik: “Focused coding requires decisions about which initial codes make the most analytic sense to categorize your data incisively and completely.” (2014, s.138). Fokusert koding forsøker å forstå hva de initielle kodene handler om. Det vil si å abstrahere de initielle kodene og identifisere de egenskapene som fremstår som elementære i enhver hendelse og som forfatter en kjernekategori eller et begrep. Jeg tok utgangspunkt i de initielle kodene i høyre kolonne, og deretter grupperte jeg de ut i fra tema og begreper som sa noe om innholdet. I denne prosessen med fokusert koding stilte jeg meg spørsmålet om hva dette kunne handle om? Temaene og begrepene skrev jeg i kolonnen til venstre. Jeg nummererte utsagnene med koden og med sidetallet. Dette er svært viktig for sporbarheten senere i analysen, men også i forhold til studiens validitet.

Prosesen med initiell og fokusert koding fortsetter på samme måte med datamaterialet fra hvert intervju. Videre steg i prosessen var å samle alle de fokuserte kodene og organisere de i hovedgrupper under tema. Da jeg hadde samlet alle de fokuserte kodene som jeg opplevde besvarte mine forskningsspørsmål, stod jeg igjen med fem temaer eller overskrifter.

De fokuserte kodene er:

- Krenkede handlinger
- Krenkelsens effekt og konsekvenser for ungdommen
- Ungdommens håndtering av krenkelse
- Forventninger, ansvar og krav til foreldrene
- Terapeutens fagkunnskap og erfaring med familien i praksis.

At GT-prosessen er en ”fram og tilbake prosess” synes i flere stadier av analysearbeidet. Initiell og fokusert koding, skriving av memoer, krysskoding og skriving av teori viser at dette kan forstås som en sirkulær prosess. Forskeren beveger seg hele tiden mellom disse trinnene (Hjålmhult, Giske og Santinovic, 2014). Videre prosess fra koding til kategorisering bringer oss over i forskningsoppgavens analyse som blir presentert i neste kapittel.

3.8 Oppsummering og egenrefleksjon

Metodekapittelet har som hensikt å synliggjøre forskningsprosessen ved å løfte fram og begrunne de vitenskapelige prosessene som har foregått underveis og de valg jeg har foretatt meg i denne studien. Jeg har i dette kapittelet gjort rede for hvordan jeg har forstått prinsippene i GT og hvordan jeg har valgt å følge dette ved valg av informanter, theoretical sampling og videre med initiell og fokusert koding av datamaterialet. Kapittelet har forsøkt å vise min transparens som forsker, og dermed legge til rette for vurdering av forskningens reliabilitet og validitet, og dermed også funnenes gyldighet.

Å være transparent innebærer blant annet å vise til mulige mangler eller svakheter i forskningsprosessen. Mitt faglige nettverk kan oppfattes som begrenset, og får betydning for tilgang på informanter. Jeg tok hensyn til dette ved at den første informant navngav flere terapeuter innenfor ulike fagfelt slik at jeg kunne henvende meg til terapeuter med ulike praksis og med ulike kontekst. Neste informant ble spurt på bakgrunn av hva jeg søkte videre av teoretisk utvalg. På bakgrunn av dette vurderer jeg at utvalget ble utvidet, og jeg har sørget for å anonymisere informantene for å sikre at ingen av informantene blir gjenkjent.

Jeg forstår forskningsprosessen og funnene mine som konstruksjoner, og at det ikke finnes en objektiv sannhet. Jeg har som vist foretatt meg valg, retninger og tolkninger underveis i prosessen, og som igjen er preget av min forforståelse, mine interesser, erfaringer og ideer. Alt dette bringer jeg med meg inn i møte med informantene, og sammen skaper vi refleksjoner og mening i samhandling. Samtlige av informantene sa ved intervjuets slutt at de ble opptatt av hva krenkelse omhandler, og flere uttrykte at dette er et tema som får mindre oppmerksomhet i hverdagen. Et annet utvalg ville kunne gitt andre konstruksjoner vedrørende krenkelse, eksempelvis dersom jeg hadde valgt ungdom som informanter.

I neste kapittel vil jeg presentere og drøfte mine funn.

4 Analyse og drøfting

I dette kapittelet vil jeg vise hvordan jeg har gått fra koding og videre til utforming av kategorier ved hjelp av krysskoding. Jeg vil presentere hver kategori og underbygge disse ved hjelp av sitater, og drøfte de i lys av teori. Kategoriene er mine funn og besvarer min problemstilling: terapeuters erfaringer av krenkelse mellom ungdom og foreldre, og ulike responser av krenkelse.

4.1 Krysskoding og utforming av kategorier

I forrige kapittel viste jeg hvordan jeg tok i bruk initiell og fokusert koding av samlet datamateriale fra intervjuene. Siste steg i kode-prosessen er å krysskode de fokuserte kodene. Jeg har valgt å redegjøre for det i dette kapittelet fordi krysskoding (axial coding) utleder til kategoridannelse, og det anser jeg som nærliggende for selve analysen av datamaterialet mitt. Krysskoding vil si å lete etter sammenheng i omfang og forhold i de fokuserte kodene. Målet med dette er å frembringe, sortere og organisere de fokuserte kodene ”tilbake” til en sammenhengende helhet. Det krever at likheter i tema ved de fokuserte kodene blir abstrahert og videre utledes til kategorier (Charmaz, 2006).

Slik som vist til i metodekapittelet ble de fokuserte kodene utledet og samlet under fem overskrifter. Det gjorde jeg digitalt. Hver transkripsjon hadde sin egen fargekode og det samme fikk de tilhørende fokuserte kodene. Kodene fra de fire intervjuene ble lagt utover gulvet. Dette gav oversikt, og hjalp meg med å ivareta et metaperspektiv i kode-prosessen.

Jeg lette etter likheter i tema ved de ulike fokuserte kodene og samlet de under et tema eller et begrep som belyste innholdet i de samlede fokuserte kodene. Jeg brukte plastkopper til å oppbevare kodene, og hver kopp ble navngitt med det aktuelle temaet. Jeg sammenliknet de ulike temaene og så nøye på de fokuserte kodene for å lete etter likheter og felles temaer, som var relevante for min problemstilling. Denne prosessen gjentok jeg gjentatte ganger og det medførte utallige punktueringer og valg. Det som var interessant var å se hvordan antall kopper ble redusert i prosessen med å abstrahere til felles temaer. Det ble et tydelig bilde på hvordan min forforståelse og tolkning kunne endre seg eller forbli den samme når de fokuserte kodene ble sett på i flere omganger.

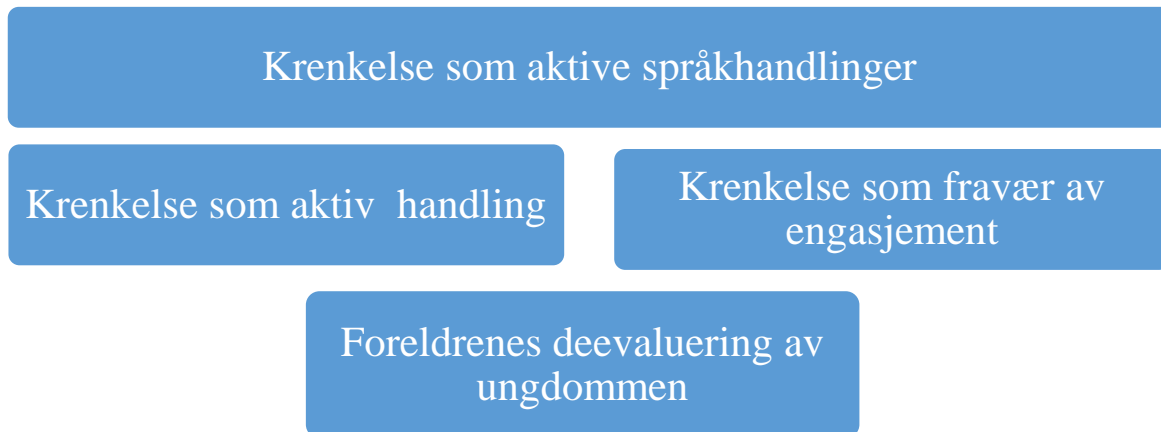
Tidlig i krysskodingen fremkom responsivitet som et viktig element både for hva som oppfattes som krenkende og hva som opprettholder krenkelsen. Dette ble senere forstått som en del av kommunikasjonen, men ikke som en kategori i seg selv. Det er mulig at det var min interesse for dette temaet som gjorde at jeg tidlig tolket dette fram. De gangene jeg ble i tvil omkring mine egne tolkninger gikk jeg tilbake til selve teksten for å se hvilken sammenheng det stod i forhold til. Det gjorde det lettere å ikke tolke for fort. En hypotese jeg fikk senere i krysskodingen var at krenkelse skapte ansvar som en indre opplevelse eller som en forventning til både ungdommen, foreldrene og terapeuten. I den totale analysen valgte jeg å innlemme temaet som en del av kategori 3. De fokuserte kodene som omhandlet terapeuten terapeutiske arbeid ble ikke utarbeidet til en kategori. Dette fordi mine forskningsspørsmål ikke etterspør terapeutiske tilnærminger i terapi, men der i mot terapeuten forståelse. Jeg har likevel til slutt valgt å kort presentere muligheten for utarbeiding av dette som en kategori fordi det belyser de andre kategoriene. Noen av de fokuserte koder som omhandlet dette temaet ble innlemmet i GT kategori 2 og 3, og vil på denne måten allikevel belyse terapeuten synspunkter i terapi.

Jeg endte opp med disse kategoriene:

- Krenkelse som aktive språkhandlinger
- Ungdommen iverksetter strategier for å kjempe for opprettholdelse av egen integritet og eksistens
- Ungdommen kjemper for tilhørighet

4.2 Kategori 1: Krenkelse som aktive språkhandlinger

”(...) så desto verre det er på en måte, desto lettere kan det være å skjønne det. Desto diffust det er, desto vanskeligere er det å gjenkjenne det.”

Direkte eller indirekte handlinger kan forstås som aktive språkhandlinger. Det betyr at med språket utføres handlinger som det å fortelle, informere eller argumenterer. Informantene bruker språket til å snakke frem krenkelse. Ved å rette blikket mot handlingene kan vi se utover språkets innhold, og åpne opp for hva informantene snakker frem av forventninger, intensjoner og valg (Øfsti, 2010).

Krenkelse i nære relasjoner ble gjennom de fokuserte kodene snakket frem både som en aktiv handling som ungdommen blir utsatt for, men også som manglende handling i form av fravær av engasjement. Jeg valgte å la krenkelse som aktiv handling og krenkelse som fravær av engasjement bli underkategorier. Ut fra de fokuserte kodene kunne det abstraheres en felles subkategori som jeg har valgt å kalle: foreldrenes deevaluering av ungdommen, og som ligger til grunn for de begge underkategoriene. Selv om de fokuserte kodene omhandlet ulike former for handlinger er det ikke handlingen ene og alene i seg selv som medfører krenkelse, men den virkningen den har på et annet menneske.

4.2.1 Underkategori 1: Krenkelse som aktiv handling

Underkategorien krenkelse som aktiv handling ble snakket frem av informantene som aktive og direkte handlinger fra et menneske til et annet, kommunisert av foreldrene til ungdommene. Informantene trakk frem foreldrenes synspunkter, krav, kritikk og forventninger som eksempler på krenkende handlinger som foreldrene kanaliserte til ungdommen. En informant forklarer det slik:

(...) det kan vise seg i form av ord man bruker, det kan vise seg i form av forventninger eller krav man skal stille til barnet. For eksempel noen foreldre da, som jeg opplever har veldig høye forventninger til ungdommen eller barnet sitt med hensyn til samarbeid, altså hvor fort skal barnet forstå.

Alle informantene viste til at disse handlingene kunne komme til uttrykk gjennom foreldrenes direkte ord, affekter og som uttrykkes både gjennom verbal og nonverbal kommunikasjon. Informantene snakket frem to måter aktiv handling blir kommunisert på. Den ene måten er hva som blir kommunisert direkte til ungdommen, og den andre måten handler om et underliggende budskap som blir kommunisert på samme tid. En sier det slik:

(...) hvis du på en måte kommer med både verbale og ikke verbale responser på det andre sier eller kommer med, som på en måte er uttrykk for forakt, eller i at man ikke føler seg sett eller forstått og man blir lei seg. Det er jo kommunikasjon i det.

Informanten snakker her frem hvordan kommunikasjonen foregår på flere nivåer og hvordan non verbal kommunikasjon kan kommunisere noe om relasjonen som ikke blir uttrykt eksplisitt, men som ungdommen antyder eller fornemmer, slik som forakt. En annen informant støtter dette ved å beskrive hvordan krenkelser i større grad kan uttrykkes gjennom det underliggende budskapet. Hva som forstås og oppfattes som krenkende kan være vanskelig. Informanten viser til egen erfaring med å legge merke til det som står i *parentes*:

Så det behøver ikke være at de bruker stygge ord, men det er det som blir formulert både direkte og indirekte, altså det som står parentes. Veldig ofte. Som kan være, som barnet kan oppleve som avvisende eller krenkende. Sånn at det ... både verbalt og det

kan også være all den der non-verbale kommunikasjonen som foreldre har når de er i samspill, og i kommunikasjon med barna sine og ungdommene sine, hvor de kan utstråle en eller annen form for avsky eller en eller annen form for negativ følelse. Som gjør at barnet tenker at nå er jeg ikke bra nok, nå er jeg ikke god nok (...).

En annen informant viser til det samme og sier: *"Eller at det blir sagt på en pen måte også med et budskap om at du duger jo ikke."* Her viser informantene til at budskapet blir kommunisert både nonverbalt og verbalt, og kommuniseres på ulike nivåer. Dette kalte Bateson for dobbel-bind. Det handler om at en av partene, i dette tilfellet ungdommen, blir holdt fast i en tilstand ved å bli møtt med motstridende budskap fra en annen part (Ølgaard, 2012). Ulike budskap skaper forvirring, og kan dermed være vanskelig å forsvare seg imot. Informantene uttrykte at selv om aktive handlinger ikke har til hensikt å såre eller skade, kan ungdommen likevel oppfatte det som krenkende. Hva det underliggende budskapet forteller er av betydning.

Ved snakk om hva som kan oppleves som krenkede handlinger, var alle informantene i stor grad opptatt av *konsekvensene* av handlingene, og dermed den subjektive opplevelsen:

(...) man har blitt utsatt for et krenkende ord som har kommet fra en eller annen, så er det en slags objektiv krenkelse, men jeg tenker at krenkelse er noe som måles inni personen for hvordan det faktisk har påvirket følelsene dine og tankene dine og også de kroppslige reaksjonene. Det er fordi det faktisk har gitt deg en reaksjon, en opplevelse av å være krenket. Men det er et definisjonsspørsmål ... .

Her vektlegges det hva som måles, og dermed erfares, men også effekt som også rommer kroppslige og følelsesmessige reaksjoner. Det som er interessant er at informanten samtidig gir uttrykk for at det er et definisjonsspørsmål om hvem som definerer hva som forstås som krenkelse. Til tross for at informantene beskrev krenkelser som aktive handlinger, ble det fremtredende under intervjuene og i datamaterialet at de aktive handlingene blir definert som mindre "tydelige krenkelser", enn krenkelser i form av vold og overgrep. Dette fremkom i informantenes beskrivelser av krenkelse som ikke - direkte, åpenbare, dramatiske, eller som diffuse.

En informant kom med dette utsagnet: *"Men det er vanskelig å komme på noen direkte sånne krenkelser ... som blir tydelig for meg."* Tidvis virket det som om flere av informantene

vekslet mellom usikkerhet omkring hva som oppfattes og forstås som krenkelse, men hvor de i neste omgang kom med eksempler hvor de påpekte og definerte at krenkelse var tilstede. Den samme informanten gav samtidig uttrykk for dette: ”Så blir det veldig krenkende for han og ikke bli forstått, men da bli ... eller å bli forstått helt feil. Og bli tillagt ting som han ... det er jo ikke det han har ment å være som de tror han er.” Informanten virker å bli usikker på hvordan snakke frem det som ble observert som krenkende. Jeg tolker at det å begrepssette krenkelse som ikke omhandler overgrep eller fysisk vold gir ambivalente følelser i forhold til hva som er akseptert å definere som krenkelse. Det kan forstås som en konsekvens omkring de forestillinger det er av voldelige handlinger, og de konsekvenser det medfører for hva som anses som gyldig. Slike ideer eller diskurser preger måten verden blir forstått og oppfattet på, samt måten det blir snakket om på (Øfsti, 2010). Hva som fremstod for informantene som synlige handlinger, forsterket i større grad slik jeg opplevde det informantenes syn på hva som defineres som krenkende. Informantene virket å bruke egen kroppslig fornemmelse i søken etter å forstå, men kanskje også argumentere for hva som kan oppleves som krenkende. Det fremkommer i stor grad gjennom informantenes utsagn i subkategorien som senere vil bli presentert. Informantene, og som praktiserende terapeuter, viste likevel en tillit til sin subjektive opplevelse av hva de selv kjente på kroppen, mente og forstod som krenkende når de beskrev krenkende handlinger i relasjon mellom ungdom og foreldre.

4.2.2 Underkategori 2: Krenkelse som fravær av engasjement

Denne underkategorien krenkelse som fravær av engasjement handler om informantenes uttrykk for savn av *initiativ* av foreldrene ovenfor ungdommene. Informantene snakket frem foreldrenes manglende fokus, nysgjerrighet, undring og kraft ovenfor ungdommen. En informant viser med sitt utsagn hvordan ungdommen vil kunne oppleve usynliggjøring:

For hvis jeg snakker til deg og du ikke svarer meg, så ... det du forteller meg da er at jeg er ikke viktig. Det jeg sier eller det jeg spør om, det jeg har behov for det er ikke viktig. Det blir ignorert.

Foreldrenes manglende engasjement kommer i størst grad til uttrykk gjennom non verbal kommunikasjon. En informant viser til at budskapet ofte blir vanskelig å tyde, og bruker seg selv som eksempel for å beskrive usikkerheten som oppstår:

Jeg blir jo kanskje først og fremst mest utrygg på meg selv. Mmm ... på om det jeg sier er, om jeg har sagt noe galt eller om jeg har sagt noe som den andre ikke liker eller. Og da kjenner jeg jo at jeg blir usikker på meg selv først og fremst. Om jeg er ok eller ikke.

Manglende *sensitivitet* blir også snakket frem som en konsekvens av fravær av engasjement i den grad de voksne ikke ivaretar ungdommen godt nok. En informant viser til foreldre som lar ungdom utsettes for og forbli i urimeligheter, og gir et eksempel fra praksis:

Og det var det jeg ville kalle krenkelser, ikke overgrep eller at hun blir kalt stygge ting eller, men allikevel hun blir, hun må gjøre en del ting, ta for stor del av ansvaret, hun blir utsatt for urimelighet og masse arbeid og hun blir ikke tatt vare på sånn som hun skal (...) og jeg opplever det som krenkende.

Informantene opplevde at manglende engasjement medførte at foreldrenes atferd og handlinger ikke inviterer ungdommen til å skape en felles forståelse. Ei heller inviterer foreldrene seg selv inn i en forståelse av ungdommens opplevelse. Narrativ terapi vektlegger å se barns emosjoner og atferd som initiativ og kommunikasjon. Barns ytringer er ikke passiv atferd, men derimot aktive handlinger (White, 2006). Søren Hertz (2011) kaller det for invitasjoner. En slik synsvinkel vil få betydning for måten en konstruerer sin forståelse av barnet. En konsekvens av foreldrenes manglende initiativ på barnets invitasjoner vil slik jeg oppfatter det bidra til at barnet vil kunne få opplevelse av å bli ignorert og ikke tatt på alvor. En informant sier det hemmer relasjonen: *"Sånn at i den settingen blir det veldig hemmende når de ikke blir spørrende og undrende, men mer sånn ... slår fast at det er rart og dette er noe gærnt (...)."* Sitatet fremhever hvordan ungdommen i stedet blir evaluert og nedsnakket av foreldrene.

Informanten oppsummerer og synliggjør med sitt utsagn de to underkategorier som nå er blitt presentert, og viser at det ikke nødvendigvis er et skille mellom virkningen av krenkelse som aktiv handling og/eller krenkelse som fravær av engasjement:

Så kan man tenke krenkelse som at man ikke blir sett godt nok, eller får det man fortjener, som man burde ha som barn. Det er ille med noe konkret noe, noe dårlig som man utsettes for. Men det er også på en måte ille når man ikke får det man egentlig fortjener som barn da, som ungdom eller som menneske.

4.2.3 Subkategori: Foreldrenes devaluering av ungdommen

Da jeg så nærmere på de fokuserte kodene som omhandlet underkategoriene krenkelse som aktiv handling og krenkelse som fravær av engasjement, kunne samtlige av de fokuserte kodene abstraheres til en felles subkategori. Jeg vil nå redegjøre for denne subkategorien som presenteres som foreldrenes devaluering av ungdommen. Det kan forstås som symbolsk vold.

Det kan være mange grunner til at det oppstår vanskeligheter i relasjon mellom foreldre og ungdom. Det vil ikke utdypes i denne oppgaven. Det som allikevel må påpekes, slik alle informantene fremhevet, var hvordan relasjonen bar preg av foreldrenes og ungdommens forskjellige ståsted i form av ulik opplevelse og oppfatning. Samtlige informanter snakker frem foreldrenes devaluering av ungdommen, både som en krenkende handling, og som på samme tid opprettholder den krenkende situasjonen ved at det ikke bidrar til ”reparasjon”.

En informant hadde selv kjent på kroppen hvordan foreldrenes syn på ungdommen ble opplevd i en klinisk samtale og uttalte det slik:

Da kjenner jeg at det blir veldig krenkende ovenfor den ungdommen som da sitter der og hører deres oppfatning av hvem han er og det de sier om hans atferd da, eller det han gjør i enkelte situasjoner. Og (...) ja de tillegger han en del ting ut fra sin forforståelse eller sin forståelse.

Foreldrenes forforståelse av ungdommen virker å være med på å forsterke foreldrenes og ungdommens ulik oppfatning og opplevelse, og på denne måten skape en større avstand til ungdommen. Informantene beskriver at det blir foreldrenes premisser som legger føringer for forståelsen av ungdommen. Informantene fremhever at det ikke kun er foreldrenes handlinger i form av devaluering av ungdommen som blir beskrevet som krenkende, men at det også er en krenkelse at ungdommen må forholde seg til devalueringen som blir kommunisert. En informant sier det kort og godt: *”Det er krenkende for barn å bli tillagt et syn på seg selv.”*

Foreldrenes devaluering av ungdommen vil kunne prege ungdommens syn på seg selv, og en informant eksemplifiserer hvordan nedvurdering kommer til uttrykk hos ei jentes oppfatning av seg selv: *”Og tenkte at hun var en liksom pest og en plage i den familien. Og bare lagde trøbbel for foreldrene.”* En annen informant hadde erfart det samme med en gutt i terapi: *”Han føler seg jo ikke forstått og ikke anerkjent og at det han gjør bare er feil, og dumt og rart og sånt gjør man ikke.”* Det fremkom av informantene at det ikke var uvanlig at ungdommen fikk et syn på seg selv som jeg tolker som ”familiens sorte får”.

Evnen til å avlese, tolke og oppfatte andre menneskers sinnstilstand og intensjoner er en del av intersubjektivitet. Ungdommen kan oppleve ”som om” han eller hun har de samme emosjonene eller samme forståelsen som sine foreldre. Det medfører at ungdommen vil kunne føle og erkjenne det, som sett i foreldrenes øyne (Stern, 2007).

Devaluering av ungdommen kan stå i fare for å tillegge skyld og ansvar for den krenkende relasjonen, og dermed også et ansvar for å endre sin atferd. Barnets håndtering vil dermed få avgjørende betydning. Søren Hertz (2011) sier ansvar og skyld virker å være sammenvevd, og at vanskeligheter oppstår når noen tar skylden, som medfører at noen frikjennes, mens andre blir definert som bærere av problemet. Informantene viste til at devaluering kom til uttrykk gjennom foreldrenes *tolkning og årsaksforklaringer* av ungdommens behov, reaksjoner og atferd. I min tolkning av dette medfører det at foreldrenes tolkning kan rette seg mot noe som ikke er reelt, og på denne måten skape en enda større forskjell. I stedet for at foreldrene retter blikket mot ungdommens opplevelse, sier en informant at noen foreldre virker å være mer opptatt av egen forståelse og egne synspunkter, og sier det slik:

Jeg bruker veldig mye tid noen ganger på å prøve å synliggjøre for foreldre at ... dette med barnets opplevelse. For jeg synes ofte det blir sånn diskusjon rundt faktum. Jeg synes faktum er veldig lite interessant. Det der med å tune seg inn på at dette er

barnets følelse eller det er barnets opplevelse. Og barnet kanskje formidler det eller ungdommen formidler det, også kommer foreldrene og jammen. Også ramser de opp et sett med faktum. For å underbygge at barnet ikke har rett til å føle som det føler. Eller opplever det som det opplever. Og da blir det en sånn kommunikasjon som går ... de snakker forbi hverandre.

Informanten virker å snakke frem manglende inntoning. Det medfører at foreldrene og ungdommen snakker forbi hverandre, noe jeg tolker vil kunne fastholde ungdommen i en situasjon ungdommen får vansker med å komme seg ut av. Foreldrene signaliserer på denne måten ytterligere at de ikke forstår ungdommens opplevelse, og kommunikasjonen bærer preg av foreldrenes objektivitet. Flere informanter løfter dette frem som en krenkelse av barnets oppfatning. En informant uttrykte det slik:

At de tolker at han er ... ja at han ikke tenker seg om eller at han ikke tenker så mye eller, at han er litt uordentlig, eller gjør noe som er veldig rart og at det blir noe negativt som de skyver over på han ... så i den forbindelse så tenker jeg at det er krenkende for han og ikke bli forstått da.

En informant beskriver med sitt utsagn kompleksiteten i foreldrenes devaluering av ungdommen. Devaluering kan her forstås som et negativt syn på ungdommen, som bærer preg av mistolkning, men også mangel på forståelse. Jeg velger å la informanten få siste ordet i dette avsnittet: *"Sånn at jeg ser nå at det blir en krenkelsen av å bli misforstått og det blir også en krenkelse av og ikke bli forstått."*

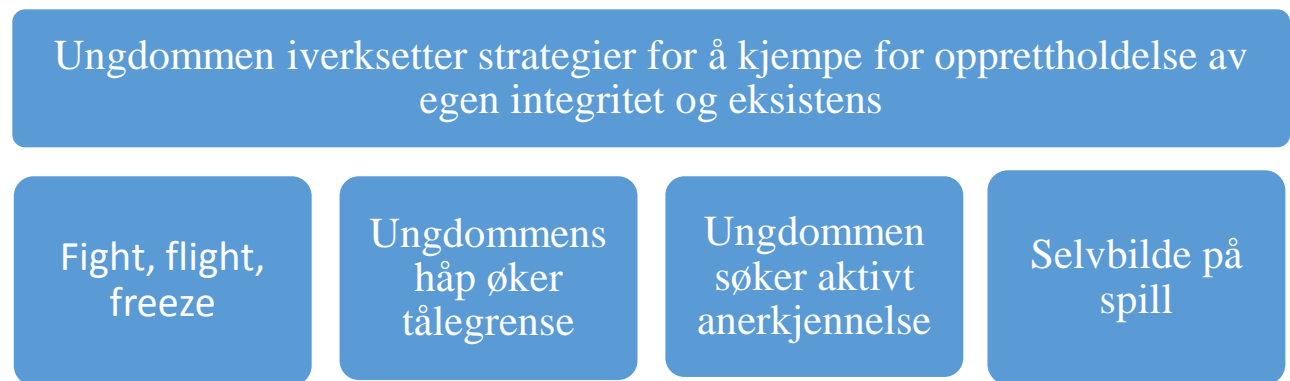
4.2.4 Oppsummering

Krenkelse i relasjon mellom ungdom og foreldre kan kommuniseres gjennom aktive handlinger, men også som mangel på handling og initiativ ved fravær av engasjement. En fellesnevner er at foreldrenes devaluering av ungdommen kommer til uttrykk i begge disse former for krenkelser. Det får betydning for hvordan foreldrene kommuniserer med ungdommen, årsaksforklarer og deres oppfatning av ungdommen. Devaluering preger foreldrenes syn på ungdommen, og dermed ungdommens syn på seg selv. Det kan medføre en

relasjonell avstand mellom ungdommen og foreldrene. Ungdommen står i fare for å tillegges ansvar for endring, eller en form for handling. Det temaet vil jeg belyse i neste avsnitt.

4.3 Kategori 2: Ungdommen iverksetter strategier for å kjempe for opprettholdelse av egen integritet og eksistens

”Så de kan velge mange strategier for å prøve å få det til, og prøve å ta ansvar for det.”

Denne kategorien har til hensikt å belyse spørsmålet: Hvordan forholder ungdommen seg til krenkelseserfaringer? Det bør nevnes at ungdommens personlighet, medfødte sårbarheter, forutsetninger, miljø og erfaringer blir i datamaterialet nevnt som viktige faktorer for ungdommens reaksjoner og håndtering av krenkelse. Det som likevel var fremtredende uavhengig av de nevnte faktorene, var at de fokuserte kodene hadde likhetstrekk ved at de presenterer ungdommens iverksetting av strategier med hensikt å opprettholde sin integritet og eksistens. De fokuserte kodene viste at informantene snakket frem ulike handlingsstrategier. Disse har blitt til underkategorier, og kan ikke ses uavhengig av hverandre.

4.3.1 Underkategori 1: *Fight, flight, freeze*

Denne underkategorien kom til syne allerede under det første intervjuet, og presenterer en stor del av det samlede materialet. Det som var interessant var hvordan utsagnene til informantene hadde til felles at de synliggjorde ungdommenes reaksjoner og handlinger som forsvarsstrategier som jeg oppfatter som freeze, flight og fight. Jeg vil underbygge denne kategorien ved å presentere de ulike strategiene i lys av teori og sitater.

En informant presenterer ungdommens handlingsstrategier samlet sett slik:

(...) hos noen kan det aktivere et passiv forsvar , sånn som handler om at vi tar på oss skylden selv. Det er meg det er noe gærnt med. Imens noen har et mer aktivt forsvar og da kan man bli sinna eller man kan bare si okay what ever også går man sin vei, stikke av fra det. Men man kan bli litt sånn handlingslammet, fryse til.

Fight, flight og freeze er overlevelsesreaksjoner som ofte blir nevnt ved traumatiske belastninger. Anstorp og Benum (2014, s.56) henviser tilknytningsforskeren Karen Lyons-Ruth (2008) som hevder at også vedvarende forstyrrelser i kommunikasjonen i oppvekstmiljøet kan utløse barns biologiske overlevelsesforsvar. Alle informantene beskrev disse strategiene når de forklarte ungdommens reaksjoner på krenkede handlinger. Informantene gir uttrykk for *flight* og *freeze* reaksjon ved at ungdommen avviser, benekter eller ved unngåelse. En uttalte det slik:

Så han prøver å liksom både å slippe unna og glatte over og late som om det ikke er så alvorlig. Smile og, ikke diskutere, og ikke bli vanskelig og. Han prøver liksom bare å lalala (...).

Fordi det blir for vanskelig for han og svare det opp i og for seg ... hva skal jeg si ... for utsagnet blir så litt sånn veldig klare og tydelige og ... og deevaluerende at det ville stoppe han på et vis.

Informanten viser til foreldrenes deevaluering som årsak til at ungdommen benytter seg av strategiene. Strategiene kan tilsynelatende gi inntrykk av at ungdommen tilpasser seg i relasjonen, og kan stå i fare for å gi en feiloppfatning av ungdommens opplevelse av situasjonen. Informanten som har kjent denne ungdommen en stund, tenker at ungdommen

later som at det ikke er så alvorlig, og på denne måten velger å ikke ta innover seg eller erkjenne krenkelsen. Informanten har derimot lagt merke til at foreldrenes handlinger har medført en atferdsendring hos ungdommen (Isdal, 2000). Informanten gir uttrykk for at situasjonen blir handlingslammende, og dermed kan tilbaketrekningen samtidig forstås som en adekvat strategi ved å skjermes seg for ytterligere handlinger og konsekvenser.

En annen strategi ble av informantene nevnt som overdrevent samarbeid eller at barnet pleaser foreldrene, og sier det slik: *"Noen tar som sagt et overdrevent ansvar for det. Hvor samspillet og kommunikasjonen til slutt ender på de voksnes premisser. Hvor de blir selvutslettende og lite selvhevdende (...)"* En annen informant har erfart det samme og henviser til den samme gutten som tidligere, som virket å benytte seg av denne strategien ved å tilfredstille foreldrenes behov: *"Altså det han gutten forsøker å gjøre er jo å være noe han ikke er. (...) Og ikke å krangle og ikke lage bråk og ikke si hva han mener og bare forsøke å være flink og snill og grei."* Her beskriver informanten at gutten tar foreldrenes perspektiv fremfor å ta hensyn til sine egne behov. Det understøttes av Kari Fonn (2010) som presenterer i sin masteroppgave at det kunne tenkes at ungdommene posisjonerte seg positivt ovenfor foreldrene som en mulighet for å få tilbake støttende respons. Øverlien (2012, s. 104) henviser til studier slik som McGee (2000) som viser at barn utøver strategier før, under og etter voldshandlinger. Strategiene er målrettede i den form at de er gjennomtenkt og vurdert som effektive. Øverlien sier det ikke nødvendigvis betyr at de ikke er preget av emosjoner, vaner eller at strategiene er uproblematisk.

En annen strategi blir av informantene beskrevet som en mer opposisjonell handling. Informantene beskrev hvordan ungdommen kan ta parti med en forelder og inngå sterk lojalitet, eller kan gå i forsvarsposisjon og bli sint. En sier det slik:

Andre er i dette kampmoduset hele tiden og gir seg ikke. Hvor de kjemper hele tiden ikke sant på å prøve å få foreldrene til å forstå hva det er de trenger også har de ikke ordene på det, språket på det. De kan ikke sette det i sammenheng, de klarer ikke forklare det.

Denne strategien er kanskje den mest gjenkjennbare i praksis fordi reaksjoner kommer synlig til uttrykk. Her viser informanten til fight som strategi. En kamp om å få egne behov sett og

anerkjent. Her opplever jeg at informanten viser til hvordan subjektive opplevelser kan være vanskelig å ordsette eller å forstå. Jeg tolker det blir spesielt utfordrende dersom ungdommen ikke blir møtt med forståelse eller engasjement til å få satt ord på sine behov.

En informant viser til hvordan det derimot kan komme til uttrykk gjennom kroppslige reaksjoner. Informanten demonstrerer fysisk under intervjuet hvordan kroppen til en ungdom viste tydelig urolighet i samtale med informanten og foreldrene sine. Informanten observerte at gutten kunne smile mye, men med små øyeblikk av alvor i uttrykket. Kroppslige reaksjoner kan oppfattes som en aktiv handling, og er sannsynligvis et uttrykk for ubehag. Kroppslige ytringer kan også betraktes som språklige ytringer som gjør at blir vi deltakende mennesker, og på denne måten forteller hvem vi er og hvordan vi har det (Ulland, Thorød og Ulland, 2015). Tom Andersen (2005) viser til kroppslig aktivitet som en måte å se personens indre stemme på, men som vi ikke kan høre. Andersen (2005, s. 143) henviser til Johnson (1987) som var opptatt av hvordan kroppen fornemmer først. Vi kan forstå det vi står ovenfor ved å bruke kroppen til hjelp; slik som relasjonell viten som handler om å fornemme relasjoner til de vi er sammen med, men også kroppslig viten som handler om å fornemme eller sanse en situasjon i ulike øyeblikk (Andersen, 2005). Det viser seg både hos ungdommen, men også hos informanten som fornemmet dette i møte.

En informant vektlegger maktesløshet til grunn for ungdommens strategier:

(...) Hvis de blir sinte, så kan det kanskje ha noe med at de føler seg veldig veldig små. At det var behov for å forsvare seg veldig. Den intensiteten i tilbakemeldingen eller det sinne har noe å gjøre med hvor maktesløse eller hvor små de føler seg.

Strategier kan være en måte å hevde seg selv i relasjonen og på denne måten ivareta eller gjenoppta sin innflytelse.

Ungdommens valgte strategier gir ikke nødvendigvis det som søkes å oppnå, og ungdommen kan resignere i sitt forsøk: *"Men dessverre så får de det ikke alltid til, og da melder de seg ut. Eller prøver å få det andre steder."* Utsagnet støtter en annen informant sin beskrivelse av en ungdom som selv tok initiativ til å komme til samtaler hos informanten, og beskrev ungdommens situasjon slik: *"hun har på en måte vært lojal lenge, nå holder hun på å renne over."* Her tolker jeg at ungdommens lojalitet til forelderen har vært en strategi som i liten

grad har gitt ungdommen nok til at situasjonen oppleves håndterbar. En ny strategi er å søke hjelp og støtte. Øverlien (2012) viser til at det å søke hjelp skaper muligheter innenfor det som er mulig i ungdommens posisjon. Å søke hjelp kan også forstås som en aktiv handling hvor ungdommen mobiliserer kraft og initiativ. Informanten virket å fremheve at anerkjennelse, i form av hjelp og støtte, gir økt evne til håndtering og det å tåle.

Informantene fremhever med sine eksempler hvordan strategiene gav ungdommen mulighet for å få bekreftelse av foreldrene til tross for at denne bekreftelsen i seg selv ikke er relatert til ungdommens virkelige selv. Hafstad og Øvreeide (2011) hevder at barn som ikke er trygge på å motta anerkjennelse vil bruke energi på å teste ut sin verdi ovenfor sine omsorgspersoner, og som vil gjentas i et sirkulært samspill. Målet er å unngå fare for å bli ekskludert fra relasjonen. Flere av informantene mente at ungdommen etter hvert vil kunne søke å få dekket sine behov for omsorg og bekreftelse andre steder dersom de ikke får dette av sine omsorgspersoner. Flere av informantene trakk frem bekymringer for rusmisbruk, selvskading og atferdsvansker som ytterligere strategier og konsekvenser på sikt. Det synes jeg argumenterer for at ungdom er avhengig av å få en form for anerkjennelse, og det til slutt kanskje uavhengig av hvem og hva som gir det.

4.3.2 Underkategori 2: Ungdommens håp øker tålegrense

Alle informantene var opptatt av hvordan barn og ungdom er i stand til å strekke seg langt, og på denne måten tåle de påkjenningene de utsettes for, slik som krenkelse. Flere av informantene uttrykte at for de som voksne mennesker ville den tålelige strikken vært nådd for lenge siden. Håp kom til syne både eksplisitt og implisitt gjennom informantenes utsagn når de snakket om tema om hva som gjør krenkelse smertefullt og hva krenkede ungdom gjør for å håndtere sin situasjon. Jeg opplevde at informantene snakket frem håp til grunn for handlingsstrategiene og som økte ungdommens tålegrense. Jeg har valgt å ta utgangspunkt i en av informantene sitt utsagn for å belyse hva håpet omhandler.

Flere av informantene fremhevet det biologiske båndet mellom ungdom og foreldre som noe verdifullt å *holde på*, og som i seg selv gir håp. En gir uttrykk for det slik:

(...) det ligger noe sånt et eller annet genuint, basalt fundamentalt viktig i bånd der. Et eller annet bånd der som blir så viktig og som blir veldig viktig for ungdommen å holde på. Jeg blir stadig forundra over hvor lang den strikken er.

Informanten viser til hvordan håpet kan medføre at ungdom tåler, men på samme tid også bli forstrekt ved å ivareta og opprettholde et håp om relasjon. Informanten illustrerer hvordan en kan forstå at "strikken strekkes" med et eksempel fra praksis. Informanten forteller om en fosterhjemsplassert ungdom som var blitt utsatt for krenkelser i biologisk hjem, som fortsatt etter svært mange år gråter og uttrykker sorg over det tapte. Informanten sier det på vegne av ungdommen slik: *"så handler det like mye om sorgen over det jeg skulle ha hatt. Det jeg ikke har fått. Som burde ha vært der."* Informanten virker å vise til *forventninger* om noe som burde vært, og som på denne måten skaper en drøm om noe. Håpet eller forventningene synes å ha en forrang, uavhengig av de handlinger ungdommen var blitt utsatt for.

Ut fra informantens beskrivelser synes det å ha og ivareta et håp å ha en motiverende hensikt. En definisjon på motivasjon blir av Brochs-Haukedal (2010, s.109) beskrevet som *"psykologiske prosesser som igangsetter, regulerer og opprettholder atferd."* Informanten gir uttrykk for at mangel på håp kan forstås som å miste motivasjon og tro på endring og kanskje muligheten om noe godt, og sier det slik: *"(...) ungdommen opplever nok at nå mister jeg noe. Jeg mister et fundament. Jeg mister kanskje også et håp om noe som kunne ha vært."*

Forventninger er med på å styre vilje og motivasjon knyttet til hva som anses som konsekvenser ved ulike handlingsalternativer (Brochs-Haukedal, 2010). Informanten snakker frem hvordan håp er nært knyttet til å ivareta et fundament, og slik jeg forstår det en opplevelse av tilhørighet og en trygg base. Informanten virker å problematiserer konsekvensen av manglende håp, som nettopp redselen for tap av dette.

Håp kan synes å være knyttet til et fremtidig perspektiv, men også et nåværende perspektiv ved at det gir ungdommen noe å lene seg på slik at ungdommen makter å håndtere situasjonen her og nå. Slik informanten har vist kan det å strekke seg i form av håp både forstås som en beskyttelsesfaktor, men også en risikofaktor.

En annen informant synliggjør hvordan håpet mobiliserer handlingskraft. Informanten forteller om en voksen ungdom som ble dårlig behandlet av foreldrene sine: *"Hun kunne stå i det, men hun var veldig tydelig på at jeg flytter når jeg blir gammel nok. I praksis betyr jo det ofte når man er ferdig med videregående. Så der var det snakk om å holde ut."* Informanten

fremhever håp i de mulighetene det er å bli voksen og dermed formelt uavhengig av foreldrene, og håp i de mulighetene det er å flytte og dermed unnslippe krenkelser. Informanten virker å snakke frem ambivalens ved å fortelle at barneverntjenesten ikke var kontaktet, og samtidig si: ”*Det var ikke noe hun måtte rømme fra, men man burde gjort noe med situasjonen.*” Informanten viser til at det *burde* vært gjort noe med situasjonen, men det var ikke noe som jenta *måtte* ut av. Det kan virke som om håpet medførte at informanten unnlot å ta stilling til definisjonsspørsmålet.

4.3.3 Underkategori 3: Ungdom søker aktivt anerkjennelse

I denne underkategorien snakker alle informantene frem ungdommens opplevelse av mangel på anerkjennelse som et resultat av krenkede handlinger i form av å ikke bli sett, forstått eller å bli tatt på alvor. Informantene snakker frem søken etter anerkjennelse som et forsøk på å få bekreftet eller avkreftet sin verdi.

Flere av informantene viser til at ungdommens opplevelse av manglende anerkjennelse skaper nettopp tvil om dette:

Det første jeg tenker er liksom at du ikke blir anerkjent, at du ikke... jeg tenker liksom anerkjennelse, altså det å bety noe som er ok. At du ikke er verdt å behandles på en ordentlig måte, men man kan liksom behandle deg dårlig og krenke deg. At det kjennes ... det må kjennes veldig ... altså du må kjenne at jeg er ikke liksom er verdt noe er det ene jeg tenker.

Informanten viser her til hvordan det å føle seg verdifull er forankret i foreldrenes responsivitet. Informanten gir uttrykk for at det å ikke være verdt noe er noe som oppleves mentalt, men også erfares kroppslig. Informanten blir minnet om en gutt hun møtte i praksis og reflekterer over tanker han sannsynligvis gjorde seg: ”*(...) jeg kan ikke være den jeg er, jeg er ikke bra nok. Jeg må være noe jeg ikke er for at jeg skal få anerkjennelse.*”

Informanten opplever at gutten forsøker å være den han tror at foreldrene foretrekker.

Informanten virker å se det som en strategi ungdommen gjør for å sikre seg anerkjennelse, men kanskje også for å fjerne det ubehaget som kjennes i kroppen.

Å ikke behandles på en ordentlig måte innebærer at ungdommen ikke blir møtt som en likeverdig interaksjonspartner og på den måten ikke "tillates" å være seg selv. Dette kan ses i sammenheng med Honneths (2008) presentasjoner av former for ringeakt. Ved at ungdommen velger å forholde seg til foreldrenes implisitte regler eller normer ved å fremstå som en annen, unngår ungdommen å bli sosialt ekskludert. Foreldrenes anerkjennelse virker dermed å ha større forrang for ungdommen, enn behovet for å ivareta sitt personlige selv, ved at ungdommen strategisk påtar seg en rolle eller endrer atferd. Her kommer også makt til syne (Isdal, 2000). Det skaper en utfordring slik jeg ser det at det ikke resulterer i en legitim gjensidig anerkjennelse. Derimot er den etterlengtede gjensidige anerkjennelsen i omsorgspersonenes "hender" med makt til å posisjonere ut sin anerkjennelse.

Informantene gir uttrykk for at manglende anerkjennelse gir uttrykk for manglende forventninger til ungdommens bidrag og sosiale betydning. Det gjør at ungdommen kan stå i fare for å oppleve tap av selvverdsetting (Honneth, 2008). En informant argumenterer for dette med sitt utsagn:

Så hvis responsen ... hvis jeg ikke får respons på det jeg signaliserer da enten det er spørsmål eller behov eller følelse eller hva det er, så sier du at jeg er ikke viktig. Og hvis jeg ikke er viktig, hvem er jeg da? Hva er jeg da?

Informanten virker å tenke at det ikke kun handler om å få foreldrenes anerkjennelse, men at ungdommen søker etter å finne ut av hvem han eller hun er. Jeg opplever at informanten ser dette i et gjensidighetsforhold. Informanten tenker at det skaper utrygghet i egen oppfattelse av seg selv og en usikkerhet på om man er bra nok. Tvil om verdi blir her snakket frem, hos ungdommen, men også verdi i forhold til sine foreldre. Mangel på anerkjennelse og bekræftelse vil dermed kunne opprettholde tvil. Alice Miller (1986, s. 106) hevdet at:

Den største grusomhet man tilfører barna, består vel i at de ikke får lov til å gi uttrykk for sin harme og sin smerte uten å risikere at de mister foreldrenes kjærighet og sympati.

En informant argumenterer for betydningen av anerkjennelse, fordi det handler om et underliggende budskap om kjærlighet:

Jo, det er dette med det underliggende «er så glad i» at... mamma bryr seg så mye om meg at ... pappa elsker meg så høyt at ... han gjør noe liksom. Det at pappa reagerer gir uttrykk for hans kjærlighet til meg liksom, og da er det nesten viktigere at det kommer en reaksjon da enn ... betydningen av engasjement da. Det betyr så mye fordi det betyr at jeg er aller viktigst i hele verden for.

Foreldrenes engasjement og reaksjoner blir derfor også et uttrykk for foreldrenes ubetingede kjærlighet, og gir samtidig uttrykk for at ungdommen er *aller viktigst for* og verdt å reagere på. Mangel på anerkjennelse kan utfordre nettopp *kjærlighetsforholdet* ved at det vil kunne signalisere det motsatte av kjærlighet. Foreldrenes anerkjennelse har på denne måten betydning for barnets selvverd, selvtillit og selvrespekt (Honneth, 2008). Mangel på anerkjennelse står i fare for at selvbilde settes på spill. Det bringer oss over til neste underkategori.

4.3.4 Underkategori 4: Selvbilde på spill

Foreldrenes anerkjennelse ble snakket frem av alle informantene som avgjørende for bekreftelse av ungdommens selvbilde. Flere av informantene fremhevet betydningen av selvbilde ved å beskrive det som ungdommens ryggrad og bærebjelke, og en sier *”det er det som er fundamentet vårt. Stammen vår.”* Informantene fremhever selvbilde som en del av ungdommens identitet.

En informant vektlegger i sin praksis alltid fokus på selvbilde. Informanten hevdet med klar og tydelig stemme at krenkelse av selvbilde er en av de største konsekvensene av et negativt samspill og sier:

Og responsen eller samspillet, kommunikasjonen, kan krenke et barns selvbilde eller det kan styrke det eller bygge det opp eller, holde det intakt. For meg så er krenkelse veldig knyttet opp mot selvbilde, den jeg er. Verdien ... verdien av hvem jeg er.

Informanten mener at foreldrenes respons er med på å bygge opp eller bryte ned bilde ungdommen har og får om seg selv. Jeg opplever at informanten snakker frem ivaretakelsen av ungdommens selvilde som en viktig del av foreldreutøvelsen, og ved å være avhengig av anerkjennelse og bekreftelse har selvilde på denne måten sitt opphav i familieinstitusjonen. Informanten virker å vektlegge en systemteoretisk forståelse ved å fremheve både behov og muligheter for bekreftelse gjennom gjensidig samspill, men på samme tid er det også her selvilde kan krenkes. Identitet skapes gjennom sammenhengende fortellinger om en selv som hele tiden justeres etter de oppfatninger andre har av en, og gjennom refleksive prosesser. Spesielt i ungdomsårene øker viktigheten av eget identitetsprosjekt (Giddens, 1996).

Informanten begrunner betydningen av å ha et selvilde intakt ved å påpeke det som et allment behov for et hvert menneske, barn som voksen. Selvbildet lever vi med 24 timer i døgnet, syv dager i uken, fra vi blir født til vi dør påpeker informanten og sier videre: *"Og det er å leve med sitt eget bilde av seg selv. Altså hvem er jeg, både sånn i forhold til egenverdi, men hvem er jeg i forhold til andre?"* Ungdommens identitet eller bildet av seg selv kan komme til uttrykk og opprettholdes gjennom historier ungdommen forteller om seg selv, men også av andre. Johnsen og Torsteinsson (2012) hevder disse fortellingene er uløselig tilknyttet identitet.

Informanten sier videre at uten bekreftelse har man ingenting. En annen informant eksemplifiserer hvordan selvilde kan stå på spill, og viser til hvordan andres syn på seg selv, blir et syn en selv blir nødt til å ta stilling til og sier: *"det er jo ikke sånn jeg i utgangspunktet er. Men så blir det jo liksom det da i deres øyne også blir det du jo nesten rokket ved det selv at du kanskje..."* Her argumenterer informanten for hvordan andres bekreftelse kan holde selvilde intakt eller bidra til det motsatte og rokke ved det. Informanten mente at det medfører at man må forholde seg til krenkelsen på en eller annen måte.

En annen informant støtter dette med sitt utsagn hvordan handlingsstrategier er nært knyttet til opprettholdelse av eget selvilde:

For når selvbildet blir truet så må du på en eller annen måte ... du må håndtere det på en eller annen måte. Og enten så tar du det utover sånn at du forsvarer deg selv, din egen eksistens og selvoppholdelsesdrift og alt dette med nebb og klør, og tar i bruk

andre virkemidler sånn hør meg, se meg, forstå meg. Eller så bare resignerer du og gir bare helt opp.

Alle informantene fremhevet viktigheten av, uavhengig av problematikk, at foreldrene sørger for å formidle at barnet er bra nok som det er. Under intervjuene uttrykte informantene stort engasjement når de snakket om dette. Det er grunn til å tro at informantenes fagbakgrunn, teoretiske grunnlagsforståelse og terapeutiske praksis har betydning for deres forståelse og dermed vektlegges disse forutsetningene i stor grad for ungdoms behov og utvikling.

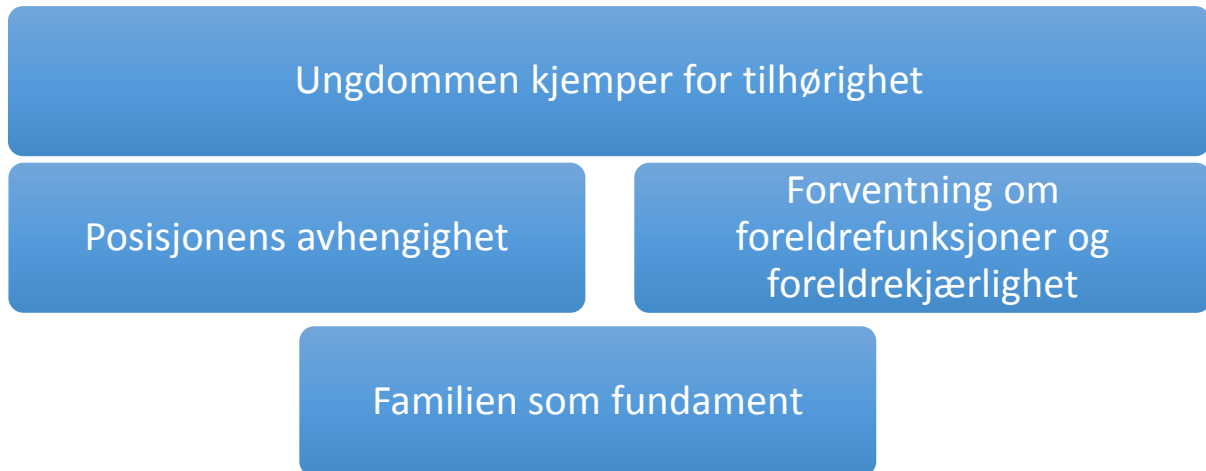
4.3.4 Oppsummering

Underkategoriene fremhever ungdommenes strategier som måter å håndtere krenkelse på. Ungdommenes strategier og anstrengelser forstås som et forsøk på å beskytte seg mot krenkelse, men også et forsøk på å tilpasse seg foreldrerelasjonen for å oppnå foreldrenes anerkjennelse og bekreftelse. Strategiene har dermed også til hensikt å holde et selvilde intakt. Å oppleve å ha en verdi i seg selv og ovenfor andre, ligger også til grunn for de ulike strategier. På denne måten forsøker ungdommen å opprettholde sin integritet og eksistens.

4.4 Kategori 3: Ungdommen kjemper for tilhørighet

”Men det gir meg et sånt perspektiv på det der (...) det som familien skal være eller som man har forventninger om at familien skal være.”

En viktig faktor for å forstå krenkelse sin virkning og konsekvenser i relasjon er knyttet til den nære relasjonen mellom ungdommen og foreldrene. Da jeg samlet alle de fokuserte kodene opplevde jeg at informantene implisitt snakket frem avhengighet på tre områder, gjennom informantenes forventninger. Det har blitt til to underkategorier og en subkategori som ligger til grunn for de begge underkategoriene. De overlapper hverandre i stor grad, men fremhever ulike nyanseringer i avhengighetsforholdet. Den første underkategorien har jeg kalt posisjonens avhengighet som vil synliggjøre ungdommens posisjon som barn/ungdom, hvor posisjonen i seg selv medfører en avhengighet til foreldrene. Den andre underkategorien handler om ungdommens behov for og avhengighet av foreldrenes omsorg og deres foreldrefunksjoner. Subkategorien handler om familien som et viktig fundament i ungdommens liv. Jeg vil nå presentere underkategoriene og subkategorien.

4.4.1 Underkategori 1: Posisjonens avhengighet

I form av ungdommens posisjon som barnet i familien får ungdommen en posisjon som den mest avhengige i relasjonen, selv om dette gradvis endrer seg i takt etter som ungdommen

vokser opp og øker sin selvstendighet. En informant viser til hvordan identitet og selvstendighet er en pågående prosess og argumenterer for hvordan ungdommer blir selvstendig, men aldri helt uavhengig av foreldrene sine:

Det tar lang tid før vi på en måte skilles ut markant da. Ikke sant. Det er noe som ligger der. Vi er produkt av våre foreldre på en måte, og produkt av familien vi lever i veldig lenge på et vis. Så det å bli selvstendig er en lang prosess på et vis da.

Informanten gir uttrykk for at tilhørighet er noe som forblir ved å henvise til at vi *er* et produkt av den familien vi kommer fra. Uavhengig av økt selvstendighet. Alle informantene vektlegger foreldre-barn relasjonen som en viktig del av posisjonens avhengighet. Det er en ”tildelt” relasjon fra fødselen av. En informant hevder at krenkelse i nære relasjoner er vanskeligere å forholde seg til enn ytre krenkelser: *”Ja det blir jo mer interpersonlig da, det blir jo mer knyttet til hvem man er da på en måte. Det blir mer vanskelig å komme seg unna, det blir mer.. det kan jo bli mye vanskeligere å håndtere (...).”* Her snakker informanten frem hvordan nærhet, men også posisjonen i seg selv gir et begrenset handlingsrom.

Informantene var på ulike måter opptatt av juridiske sider når de fremhevet ungdommens behov i relasjon til sine foreldre. Informantene virker å referere til lovverket som en måte å argumentere for forventninger som er knyttet til familiemedlemmenes posisjoner. De fremhever samtidig forventninger til foreldrefunksjoner, og de omsorgsbehov ungdommen fortsatt har. En informant henviser til Barneloven som definerer foreldrenes forsørgeransvar:

En slags norm som er lagt. Og det sies ... i det ligger det også noe med at man har behov for omsorg og tilknytning fra familien sin da, til man er ganske stor. (...) for de har det behovet fremdeles. De trenger omsorg. De trenger noen som kan ha en slags foreldrefunksjon fortsatt.

Her opplever jeg at informanten løfter frem et diskursivt perspektiv som omhandler hva som anses å tilhøre foreldrenes omsorgsfunksjoner, og som er nedfelt i norsk lov. Lovverket pålegger foreldre å være gode oppdragere og fungerer på denne måten som normative forventninger i samfunnet. Lovverket fremsetter forventninger til at barn og ungdom skal ha

tilknytning til og bli møtt med omsorg fra de som har foreldreansvar, hovedsak i nære relasjoner. Dette er rettigheter barn har.

Foreldreansvaret skal utøves ut fra barnets beste og ut fra barnets behov. Det argumenteres for at barnet skal bli hørt og at barnet er en subjektiv deltaker. Det fremmes her forventninger til at ungdommens autonomi ivaretas av foreldrene. Informantene argumenterer for hvordan *ungdom* har innsikt i egen tilværelse, og evner å sette ord på følelser og tanker i større grad enn yngre barn. På denne måten snakker informantene frem betydningen av å ivareta ungdommens autonomi. Informantene fremhever derimot i kategori 1 at det i liten grad blir gjort.

Manglende tilgang på omsorg eller foreldrefunksjoner medfører at ungdommens rettigheter som presentert i Barneloven, ikke blir ivaretatt eller anerkjent. Å bli nektet rettigheter medfører at ungdommens personlige autonomi innskrenkes og gir en følelse av å ikke være en likeverdig interaksjonspartner (Honneth, 2008). Det medfører at det er en like stor oppgave for samfunnet å sikre ungdommens autonomi.

En informant synliggjør ungdom og foreldres ulike posisjon som medfører et skjevfordelt ansvar:

Jeg tenker at foreldrene har et større ansvar når det ligger i å justere og regulere sine egne reaksjoner i forhold til det barnet har. For de skal på en måte være de som støtter barnet i deres utvikling, og ungdommene også i deres utvikling. Der er det en skjevfordeling.

Informanten fremhever foreldrenes ansvar som den voksne part i relasjonen, men også et overordnet ansvar foreldrene har i form av den utviklingsstøtten det skal gi ungdommen. At ungdommen er i en utfordrende tid i sin utvikling og dermed har en økt sårbarhet, legges også til grunn av informantene. Flere av informantene problematiserte hvordan ungdom har et mindre repertoar å benytte seg av enn sine foreldre, og har dermed ikke de samme forutsetningene til å håndtere vanskelige situasjoner. En informant trekker inn maktbegrepet ved å hevde at det ikke kan forventes at ungdom skal håndtere situasjonen like hensiktsmessig som sine foreldre. Informantene snakker implisitt frem forventninger til at

omsorgspersonen skal være ”sterkere og klokere”. Informantenes forventninger til foreldrerollen ligger til grunn for neste underkategori.

4.4.2 Underkategori 2: Forventninger om foreldrefunksjoner og foreldrekjærlighet

De fokuserte kodene fremhevet informantenes ulike *forventninger* til omsorgspersonene som hadde sitt utspring i deres foreldrefunksjoner. Konkrete forventninger som snakkes frem er å orke å stå i det, å tåle, å lytte, evne til å etablere trygge rammer og legge egne behov til side. Jeg opplever at informantene implisitt snakker frem forventninger til omsorgspersonene gjennom sine uttalelser omkring hva de oppfatter som krenkende handlinger som nevnt i kategori 1. Informantenes tidligere utsagn argumenterer i denne kategorien for at krenkelse i nære relasjoner omhandler at foreldrene ikke ivaretar sin omsorgsrolle/oppdragerrolle godt nok.

Forrige underkategori beskrev hvordan informantene uttrykte at ungdom ikke har de samme forutsetningene til å håndtere sin situasjon på lik linje med de voksne. Alle informantene fremhevet ungdoms behov for å ha voksne som ivaretar sin foreldrefunksjon, og som gir anerkjennelse og viser engasjement. En informant viser til at man er prisgitt denne relasjonen til sine foreldre, og gir uttrykk for en sårbarhet i det: *”Og når du er så prisgitt disse to eller den ene voksne som du har å lene deg på fordi du er ikke i stand til å ta ansvar for deg selv.”*

Evnen til å håndtere krenkelse ble av noen informanter drøftet i forhold til hva ungdommen hadde med seg av erfaring, men også hvilken hjelp ungdommen får. Den beste måten å regulere følelsesmessige og kroppslige reaksjoner på er å søke trøst og støtte hos en ungdommen har tillit til (Anstorp og Benum, 2014). Informantene mener at dette hindres når krenkelse finner sted i den nære relasjonen, og flere mener at krenkelseserfaringer reduserer ungdommens forventninger til sine omsorgspersoner. En sier det slik:

(...) da er det til hinder for god relasjon, det er til hinder for tillit, det er til hinder for at ungdommen tenker at dette her er en voksen jeg kan gå til. Med de tanker, og følelser og opplevelser. Her kan jeg få støtte, her kan jeg få hjelp. For det er jeg avhengig av. Av den der grunnleggende trygge relasjonen som igjen handler om at her kan jeg ha tillit på at jeg blir møtt og blir forstått.

Ved å ikke få anerkjennende omsorg eller støtte kan ungdommen bli værende i en situasjon eller tilstand som flere av informantene mener skaper et mønster som opprettholder den krenkende situasjonen. En informant brukte begrepet ”*status quo*” for å beskrive dette. Hafstad og Øvreeide (2011) sier at ungdoms *grunnleggende avhengighet* til sine omsorgspersoner gjør at manglende anerkjennelse skaper usikkerhet omkring ungdommens egenverdi og blir til slutt et overlevelsesspørsmål. En informant støtter dette ved å vise til at det å ta foreldrenes perspektiv, kan være en måte å opprettholde trygghet og tilhørighet på. Informanten beskriver en ungdoms avveininger:

Jeg tenker det nesten blir bedre å bare tenke at det er sånn hun sier, for hvis ikke så er jo hun ikke noe bra. Og det tenker jeg blir veldig utrygt for et barn da hvis en begynner å rokke ved hvem foreldrene er. Er det en jeg kan stole på, hun sitter jo der og lyver. Nei det var ikke sånn det skjedde. Så er det klart at det nesten er bedre å bare ta hennes virkelighet eller hennes forståelse da.

Her opplever jeg at informanten fremhever hvordan nærhet, men også forventninger skaper ulike handlingsalternativer.

Informantenes utsagn løfter på samme tid frem forventninger til hva det vil si å være gode oppdragere og ikke. Krenkelse i nære relasjoner virker å skape brudd i informantenes forventninger til omsorgsrollen. Å være en god oppdrager, eller hva det vil si å være en god mamma eller pappa er også diskurser i samfunnet. Fremheving av forventninger kan synliggjøre et håp. Jeg opplever at informantene på denne måten snakker frem et *savn* av noe. Jeg tolker det som et savn av foreldrekjærlighet.

Vektlegging av tilknytning og utviklingsstøttende omsorg kommer til syne både direkte og indirekte i informantenes utsagn og verdisyn. Det bør heller ikke ses bort ifra at informantene lot seg engasjere av mitt valg av tema, men også min profesjon og praksis.

4.4.3 Subkategori: Familien som fundament

Denne underkategorien likner på den forrige underkategorien, men har som formål å synliggjøre informantenes vektlegging av familien som fundament. Jeg opplever at den største forventningen informantene snakker frem er at foreldre skal stille opp for ungdommen uten forbehold. Herdis Palsdottir (2011) beskriver det som kjærlighet uten betingelser og hvor ungdommen ikke føler at det må gjøre seg fortjent til den. Disse forventningene tolker jeg er tilknyttet foreldre- barn relasjonen og med det fordrer ubetinget kjærlighet og omsorg. En informant viser til foreldre-barn båndet, et bånd som alltid har vært der og som er forventet å vare:

Da er det en gang sånn at foreldrene våre er det første båndet vi har, og det er et bånd som er ment å være livsvarig. Det blir ikke alltid sånn, men det er på en måte ment å være sånn, og det er ment å være bautaen i livet vårt. Og tryggheten i livet vårt.

Her beskriver informanten foreldre-barn båndet som *bautaen* i livet. Et holdepunkt eller et anker som gir uttrykk for hvem du er, og hvor du hører til. Informanten sier det er ment å gi trygghet, og dermed også tilknytning.

En informant løfter frem forventninger omkring familien som institusjon og sier: ”*I vår kultur [i Norge] så har vi det sånn at familien skal backe deg, de skal støtte deg, de skal hjelpe deg og da blir det jo veldig smertefullt når det ikke er der.*” Informanten vektlegger her at familien skal stå opp for, og beskytte deg. Jeg tolker at slike forventninger legger føringer for hva informantene snakket frem av savn og håp (om), slik som foreldrekjærlighet.

Jeg opplever at informantene snakker frem ”familien som fundament” som et mål i seg selv, og som forklarer bakgrunn for ungdommenes tilpasningsstrategier og håndtering.

Informantene impliserer som tidligere vist i underkategorien *ungdommens håp øker tålegrense*, at håpet omhandler å opprettholde idealet omkring familien. En av informantene argumenterer for at ungdoms strategier er en måte å forsikre seg om at familien ikke går i oppløsning og sier:

Og kanskje det nettopp er viktig å holde liv i en vanskelig relasjon. Kanskje det blir viktigere å holde liv i den enn ... ja... men som barn har man ikke noe valg på et vis, man er knyttet sammen på en måte.

Her hevder informanten at det å tilstrebe, å holde liv i og ivareta en relasjon uavhengig av kvaliteten, er en måte å sikre seg mot tap og fare på. Informanten sier på samme tid at det er får andre handlingsmuligheter. Informanten mener at det øker tålegrensen og sier:

Man finner seg i å ikke bli sett i ganske lang tid på en måte. Også fordi den situasjonen man er i, det er den familien man har, det er de foreldrene man har. Man vil gjerne være, ja holde familien, ja vil gjerne at ting skal være som de er. Det er farligere at familien brytes opp enn at den beholdes da.

Dette kan ses i sammenheng med Haaland (2002) sitt argument om tilknytningsforsikring. Informanten sier det ikke betyr at ungdommen ikke ønsker en forandring, men å stå i fare for å miste "bautaen" utgjør en større trussel enn å forholde seg til krenkelseser.

Jeg opplever at informantene implisitt gjennom sine forventninger fremhever en diskurs. Informantene snakker frem familien som ungdommens bauta og fundament. Det kan synes at informantene refererer til utsagnet og idealet om at "blod er tykkere enn vann", og blir av Øfsti (2010) presentert som en diskurs. En slik diskurs er med på å skape retning for hva vi tenker, hvordan vi forstår og hva som kan bli sagt. Ideer omkring tilhørighet kan bli virkelighetsbeskrivelser som vi forholder oss til uten at det stilles spørsmålstegn, og dermed forblir som taus og normativ kunnskap (ibid).

En av informantene er selv fosterforelder og begrunner fundamentets betydning ved å vise til at det biologiske båndet i seg selv gir foreldre en særegen posisjon ovenfor barnet. Informanten hevder å aldri kunne erstatte den biologiske forelderen sin posisjonen og sier på vegne av sitt fosterbarn: *"Så hun har en familie, men det er ikke den opprinnelige. Det er ikke den som egentlig skulle vært der."* Øfsti (2010) viser til at diskursen "blod er tykkere enn vann" hevder at biologiske slektsbånd har en sterkere forrang enn psykologisk og sosial tilhørighet.

Jeg opplever at en informant snakker seg inn i denne diskusjonen og på denne måten snakker frem et paradoks. Informanten hevder at det biologiske båndet, *bautaen*, sikrer ungdom tilhørighet og trygghet. Informanten hevder at ungdom i biologiske hjem ikke vil være redd for at foreldrene ikke vil ha dem mer. I neste omgang sier informanten at krenkelse i *nære relasjoner* vil kunne rokke ved den grunnleggende tryggheten, og dermed også tilhørighet:

Jeg vil jo tenke at hvis du som barn er avhengig av foreldrene dine og ikke blitt liksom voksen og uavhengig så vil jeg jo tro at det vil rokke ved den grunnleggende tryggheten og tilliten og sånn.

Ja jeg vil jo liksom tenke det i og med at de er liksom tilknytningspersonen dine . Det er de som på en måte er rammeverket rundt deg. At det liksom vil være alvorligere enn om læreren gjør det.

Informanten sier videre at trygg tilknytning fordrer at ungdommen ikke har erfaringer som tilsier at omsorgspersonene ikke er det for han eller henne, eller er utrygg på om han eller hun vil bli godt nok passet på eller ikke. Informanten begrunner på denne måten at krenkelse i *nære relasjoner* får konsekvenser for det som skal fremstå som ungdommens trygge base.

4.4.4 Oppsummering

I presentasjonen av denne underkategorien har jeg vist til hvordan ungdommens posisjon fordrer behov for tilhørighet. Krenkelseserfaringer medfører at ungdommen har behov for at foreldrene ivaretar sine foreldrefunksjoner og det er forventning om at foreldre gir støtte og omsorg. Dermed oppstår det utfordringer ved krenkelse i nære relasjoner fordi denne relasjonen forventes å være ungdommens fundament. Det kan være med på å opprettholde ungdommens situasjonen og dermed ungdommens strategier. Denne underkategorien viser at informantene snakker seg inn i diskusjoner omkring flere diskurser som har blitt presentert i denne GT-kategorien. Dette vil jeg komme nærmere inn på i kapittel 5.

4.5 Kategori 4: Terapeuten påtar seg en omsorgsfunksjon

Avslutningsvis bør det nevnes at det ut fra de fokuserte kodene var grunnlag for å danne enda en kategori. Utgangspunktet for denne kategorien ville vært terapeutens påtatte omsorg ovenfor ungdommen. De fokuserte kodene viste til terapeutenes konkrete handlinger i møte med ungdommen som i hovedsak gjenspeilte foreldrefunksjoner som jeg opplevde at informantene hadde fremhevet at ungdommen savnet og var i behov av fra sine foreldre. Informantene beskrev handlingene sine som en naturlig del av det terapeutiske arbeidet, men slik jeg tolker det var dette handlinger som terapeutene også savnet i relasjon mellom ungdommene og foreldrene. Terapeutenes handlinger kan da forstås som kompenserende handlinger. Disse handlingene kom til uttrykk gjennom følgende utsagn fra to informanter:

(...) det vi holder på med her er å forsøke å sette ord på det. At de skal få noen til å være interessert i hvordan de har det, egentlig blir sett egentlig.

For meg er det helt grunnleggende at man skal øke, eller man ønsker at folk skal føle at de har det bedre.

Dette viser til hvordan informantene uttrykker interesse, engasjement, sensitivitet og evnen til å lytte til ungdommen. Tidvis viste de også til de samme holdningene ovenfor foreldrene. Flere av informantene viste til hvordan de fungerte som en "oversetter" mellom ungdommene og foreldrene, med hensikt å skape forståelse og nærhet. En informant gir med sitt utsagn et eksempel på det: *"Så det er klart at jeg har jo i noen settinger gått inn da og sett ting fra hans ståsted også blir jeg denne tolkeren eller oversetteren ... sånn som jeg kjenner ungdommen så tror jeg (...)." Hensikten med dette var å heve foreldrenes rolle og betydning ovenfor foreldrene selv, og dermed bidra til engasjement og forståelse ovenfor ungdommene.*

Siden kategorien ikke hadde direkte tilknytning til problemstillingen for denne oppgaven, valgte jeg og ikke gå videre med denne kategorien. Jeg anså det likevel som nødvendig å referere til denne kategorien fordi den underbygger betydningen av omsorg ovenfor ungdommen som er blitt nevnt i de andre kategoriene.

5 Diskusjon

Jeg ønsker å bruke arbeidet og de funnene prosjektet har brakt frem til å diskutere de dilemmaer som oppstår i definering av krenkelse, og som er avgjørende for hvordan krenkelse forstås i nære relasjoner.

Hva som vanskeliggjør definering av krenkelse i nære relasjoner som voldshandling som ikke omhandler fysisk vold eller overgrep, ser ut til å være knyttet til ulike diskurser. Jeg har kommet frem til at det i datamaterialet snakkes frem tre diskurser. Det ene er voldsdiskursen. Videre fremkommer det en diskusjon mellom to diskurser slik som familiediskursen i lys av utsagnet ”blod er tykkere enn vann”, og omsorgsdiskursen som omhandler hva det vil si å være en god oppdrager med de omsorgsfunksjoner det innebærer. Jeg vil først se nærmere på voldsdiskursen.

5.1 Krenkelse som en legitim voldsdefinisjon

Hva som oppfattes og defineres som vold har i stor grad vært knyttet til skadeomfang, risiko eller alvorlighetsgrad. Det vektlegges derimot i dag både av norsk lov, gjennom handlingsplaner og debatter et behov og ønske om et utvidet voldsperspektiv, noe som argumenterer for at subjektive følelser og emosjonelle reaksjoner bør legges til grunn. Regjeringen retter fokus mot nære relasjoner og synliggjør blant annet at fundamental trygghet bør skapes i hjemmet. Det vitner om en systemisk tenkning til grunn og representerer et alternativ til en lineær problemforståelse. På denne måten rettes kritikk mot objektivisering, og i stedet fremheves relasjon og kontekst. En slik forståelse støttes av flere slik som Isdal (2000) som definerer vold som *relasjonelle* handlinger. Kirkengen (2009) har skapt debatt omkring temaet krenkelse ved å bringe systemisk tenkning inn i det medisinske paradigme. Hun ser ikke mennesket isolert, men argumenterer for nødvendigheten av å se hele mennesket i samspill med sine omgivelser, ved å påpeke direkte sammenhenger mellom krenkende barndomserfaringer og senere uhelse. Denne oppgaven har vist at det likevel skapes utfordringer i *praksis* når krenkelse skal defineres.

Denne diskusjonen handler i like stor grad om hvordan terapeuter skaper mening med språket. Et sosialkonstruksjonistisk perspektiv vektlegger beskrivelser, ord og uttrykk som måter å

konstruere forståelse og kunnskap på, og som preger vårt syn på verden. I språket ligger det også begrensninger og muligheter noe denne oppgaven har belyst.

Oppgaven har vist at informantene snakker frem krenkelse gjennom aktive språkhandlinger, videre om ungdommens reaksjoner og håndtering, men også konsekvenser det har for ungdommen. Flere av informantene setter seg inn i ungdommens ståsted og gir beskrivelser av krenkende handlinger som om de var i deres sko. På denne måten opplever jeg at informantene beskriver både ungdommens og sin egen erfaring av krenkede handlinger. Kirkengen (2009, s.63) henviser til Merleau-Ponty (1989) som hevder vi opplever verden gjennom våre sanser og gjennom vår kropp, og på denne måten *erfarer* verden. Et viktig funn i denne oppgaven er hvordan mindre synlige negative handlinger skaper *ambivalens* og vanskeliggjør å ordsette slike handlinger, til tross for at informantene *erfarer* handlingene som krenkende. Psykisk og emosjonell vold er mindre synlig enn fysisk vold. Informantenes beskrivelser av de relasjonelle handlingene som ikke direkte eller diffuse, kan se ut til at skadeomfang har forrang for hva som lettere anses å gi gyldige (volds) definisjoner. Kanskje fordi det i lettere grad kan bevises? Jørgensen og Phillips (1999) hevder at det innenfor ulike diskurser oppstår sannhetseffekter slik at noe fremstår som sannhet fremfor annet. Ved å bruke seg selv og erfare hvordan krenkelsen oppleves både mentalt og kroppslig forsøker informantene likevel å *argumentere* for sin definering av krenkede handlinger, og dermed at subjektiv opplevelse bør legges til grunn. Det begrunner behov for begreper til å snakke om voldshandlinger som ikke omhandler fysisk vold, nettopp fordi det er mindre synlig enn fysisk vold. Relasjonelle erfaringer er tolkningsbart, og vil i større grad være i behov av et språk og begreper som kan gjøre det mer synbart. Det er tross alt *språklige definisjoner* samfunnet forholder seg til.

Anerkjennelse handler om å bli sett og inkludert i et verdifelleskap. Det krever gjensidighet, initiativ og engasjement. En barndom preget av krenkelser fremmer verken selvtillit eller selvrespekt, og får negative konsekvenser for ungdommens selvverdsetting (Honneth, 2008). Honneth argumenterer for at negative følelser oppstår ved fravær av anerkjennelse i nære relasjoner og til samfunnet for øvrig. Denne oppgaven har synliggjort foreldrenes devaluering av ungdommen som en voldshandling. Dersom en utvidet voldsdefinisjon skal være legitim, må det åpnes opp for diskusjoner omkring hvordan relasjonelle fenomener slik som krenkelse kan språkliggjøres, anerkjennes og forstås. Hvis ikke kan samfunnet slik jeg ser det stå i fare for å gjøre det samme. Krenkelse eller tap av anerkjennelse på et nivå kan bidra til tap på andre nivåer. Dersom samfunnet ikke vektlegger ungdommens subjektive

opplevelse av krenkelse i nære relasjoner, blir ungdommen slik jeg tolker det igjen devaluert. Ved å løfte frem oppgavens tema på dagsorden kan det over tid bidra til at samfunnets sosiale verdsetting gir økt anerkjennelse, og på denne måten fremme ungdommens behov, rettigheter og gi økt handlingsrom.

5.2 Et paradigmeskifte?

Utgangspunktet for denne oppgaven er at krenkelser i nære relasjoner må forstås innenfor den konteksten det inntreffer i. Et viktig funn er at krenkelse i nære relasjoner oppfattes å medføre større konsekvenser enn ytre påførte krenkelser. Informantene snakker ikke frem krenkelse kun *som aktive handlinger*, gjennom *manglende engasjement* og *devaluering*, men det blir krenkende fordi det skaper brudd i *forventninger til den nære relasjonen*. Den nære relasjonen forventes å sikre barnets behov for omsorg og sosialt samspill, og at ungdommens deltakelse blir ivaretatt. Det skal sørge for et mentalt fellesskap hvor identitet kan blomstre. De ulike forventningene fremheves i hovedsak gjennom to diskurser jeg nå vil presentere.

Den ene diskursen er svært sentral i datamaterialet og omhandler familien som ungdommens fundament. Det kommer til uttrykk at ”blod er tykkere enn vann”. Den primære relasjonen skapes allerede fra barnet blir født, og skal i utgangspunktet garantere ungdommen trygghet og *tilhørighet* resten av livet. Informantene snakker også frem omsorgsdiskursen som problematiserer nettopp dette. Det omhandler forventninger om hva ungdommen er i behov av fra sine omsorgspersoner, og som samtidig synliggjør hva det vil si å være gode oppdragere. Informantene hevder at *devaluering* medfører at ungdommen ikke opplever å bli respondert godt nok på eller blir ivaretatt av sine omsorgspersoner i forhold til sine behov. Disse forventningene kan skape konsekvenser for ungdommer ved at familieterapeuter kan oppleve *ambivalens* og *tvil* når det skal tas stilling til *hvilke* forventninger som skal ha forrang, og skaper dilemmaer når handlinger i nære relasjoner skal defineres. Det ser ut til at forventninger til det evigvarende båndet mellom foreldre og barn er et ideal som vektlegges størst betydning, og argumenteres for gjennom utsagn som at familien er ”bautaen” til ungdommen.

Det kan se ut til at det bidrar til å øke en form for *toleranse* for hva ungdom bør innfinne seg i. Det kan vitne om at samfunnet for øvrig ”tåler mer” slik at nære relasjoner opprettholdes og

ikke går tapt. For hva *hvis* blod ikke er tykkere enn vann? Spørsmålet rokker ved grunnleggende verdier, skaper tvil og uro. Kan dette medføre at øynene våre lukkes for det vi ikke kan se eller ordsette? Familiediskursen kan dermed få forrang, og på samme tid få videre konsekvenser for hva som omtales som voldshandlinger.

Jeg opplever at informantene snakker frem hvordan familiediskursen medfører *toleranse* også hos ungdommen, i form av endret atferd og syn på seg selv. Det nevnes *håp* og iverksetting av *strategier* både for å motta anerkjennelse, men også ivareta sin integritet. For uten relasjonen kan heller ikke selvet overleve (Wenneberg, 2011).

Det oppstår et dilemma for ungdommen når omsorgspersonen som er *forventet* å være en av de nærmeste til å sikre beskyttelse og overlevelse, også påfører smerte eller ubehag.

Wenneberg (2011) viser til at barnet er medfødt en biologisk programmering som gjør at barnet er innstilt på å bevare sine tilkynningsrelasjoner til enhver pris. Han sier videre at det er selvbevarende at ungdommen nettopp kjemper for å bevare relasjon til sine omsorgspersoner, selv om dette innebærer at egne følelser settes til side. Behovet for den andre handler i like stor grad om ungdommens egen psykologiske overlevelse. Frykten for å bli forlatt kan dermed forstås som motiverende for ungdommens *strategier*, og argumenterer for at behov for trøst og *nærhet* har forrang. Dette er med på å argumentere for ungdommens behov for håp, men også ivaretagelse av *idealer* om familien og sine omsorgspersoner.

Wenneberg støtter dette, og hevder at en del av ungdommens psykologiske overlevelse er knyttet til at ungdommen klarer å bevare gode bilder av sine tilkynningspersoner (ibid, s. 259).

Holmgren (2010, s. 294) henviser til Nietzsche (1844–1900) som har sagt at kraften til å ønske livet, er den største kraft. Narrativ tilnærming holder øynene oppe for den kraften som viser seg gjennom ungdommens handlinger, verdier og viten, og dermed også kraften til å *ville livet*. Jeg opplever at informantene snakker frem et spenningsfelt som ungdommen blir stående i. Denne oppgaven har vist ungdom som aktivt handlende individer som målrettet benytter strategier for å opprettholde sin integritet og eksistens, men også opprettholdelse av idealet av familien og dermed sin tilhørighet. På et tidspunkt i prosessen trodde jeg dette spenningsfeltet som ble snakket frem kunne beskrives ved bruk av dobbelbind- teorien til Bateson. Men teorien viser til generelle kommunikasjonsprinsipper noe jeg ikke opplever omfavner de diskursene og også *forventningene* som i stor grad snakkes frem. Det vitner likevel om en avmakts tilstand ungdommen blir holdt fast i, og som medfører iverksetting av

ulike handlingsalternativer.

Oppgaven viser at det implisitt stilles spørsmål til hva som oppfattes som vold. Et utvidet voldsbegrep blir nødvendig for å inkludere mer inn under begrepet, samt øke forståelse og kunnskap for voldens mangesidige uttrykk. Dersom samfunnet gir økt anerkjennelse omkring dette temaet kan det medføre økt anerkjennelse på andre områder, slik som i *kjærlighetsforholdet*. På denne måten tilbys også familiediskursen og omsorgsdiskursen en utvidet forståelse.

Med støtte i empirien kan vi si at det å jobbe for å skape gode relasjoner mellom familiemedlemmer er svært viktig. For å legge til rette for anerkjennende relasjoner kreves det bevissthet omkring forhold som bidrar til eller forhindrer dette. Samfunnet er i stadig endring. Tidspres, krav og utvidelser av nye familierelasjoner fordrer ytterligere måter å forstå ulike fenomener på og ha begreper til å snakke om dette på med ungdommen og foreldrene. Det fremhever viktigheten av at terapeuter har kunnskap om dette temaet og kunnskap om hvordan dette kan utarte seg i samspillet. Dette for at terapeuter i møte med familiemedlemmene kan legge merke til, erfare og også erkjenne egne kroppslige reaksjoner på aktive språkhandlinger i samspillet.

Deevaluering av barnet er ikke et nytt fenomen, og har eksistert til ulike tider. Derimot viser dagens forskning på sykdommer at krenkelse medfører konsekvenser. Krenkelse skaper uhelse ved at det setter spor i kroppen. Denne kunnskapen argumenterer for at nære relasjoner i enda større grad har en viktig rolle og et ansvar for enkeltindividet, i dette tilfellet ungdommen.

Å betrakte krenkelse som vold vil problematisere maktbruk og ulike sider i samspill i nære relasjoner. Ikke minst kan det få stor betydning for holdningsendring slik at det ikke lenger refereres til *den tabubelagte volden*. Oppgaven viser at vi kanskje står midt i brytningsfasen av et paradigmeskifte, ved å fremheve ambivalens og tvil hos terapeutene. For at et paradigmeskifte skal være mulig slik som Oslos barnebyråd etterspør, er det viktig å forstå de begrensninger det i dag er i språket, men også fremheve de muligheter det er for å snakke frem relasjonelle handlinger.

Jeg ønsker å avslutte med en informant sitt utsagn som fremhever viktigheten av foreldrenes handlinger og initiativ, men ikke minst foreldrenes betydningsfulle rolle:

Det er liksom overlevelsen vår , den responsen som vi får enten om det er fra foreldre, eller omgivelser for øvrig selv om jeg er enig med meg selv i hvert fall at det man får av sine primære omsorgspersoner er på en måte enda viktigere. Så ..så handler det jo om min selvoppholdelsesdrift, og min overlevelse...ja hvem jeg er. Hvem er jeg og hvem er jeg i forhold til andre? Det definerer jo hele tilværelsen, hele ... all fungering, alt mitt samspill med resten av verden der ute.

5.3 Kritikk av oppgaven

Denne oppgaven har tatt utgangspunkt i hvordan terapeuter erfarer krenkelser, og hvordan dette kan begrepssettes for å kunne snakke om krenkelser i nære relasjoner, i møte med ungdom og foreldre. Det kan fremheve en diskurs som omhandler at det å snakke frem og sette ord på vanskeligheter skal være til hjelp. Det bør synliggjøres at det å snakke om eller å språksette det som skjer i samspill også kan skape utfordringer. Dersom jeg hadde intervjuet ungdom er det ikke sikkert de ville definert de presenterte språkhandlingene som krenkende.

Å presentere noe som krenkende kan medføre at noen, i dette tilfellet ungdommen, må ta stilling til det som blir sagt eller påpekt. En informant mente at det som blir uttrykt med ord kan oppleves som sterkere ved at det blir ”nesten sant.” Det kan ligge makt i språket ved at noe fremstår som mer sannhet enn noe annet (Jørgensen og Phillips, 1999). I romanen *Ut og stjæle hester* av Per Petterson (2012, s.33) illustreres dette når hovedpersonen Trond kvier seg for å slå opp brennesle, og hvor faren sier til han: ”Du bestemmer sjøl når det skal gjøre vondt.” Denne setningen illustrerer betydningen av det enkelte individs rett til å definere hva som oppleves som krenkende. Jeg ser i ettertid at det hadde vært nyttig å stille informantene spørsmål om de ovenfor ungdommen hadde synliggjort at samspillet opplevdes som krenkende, og i så fall hvordan responderte ungdommen? Hva ville eventuelt ungdommen anse som krenkende?

Ungdom kan også vektlegge helt andre idealer enn det presenterte. Hva som ligger av forventninger og ideer omkring tilhørighet, foreldrefunksjoner og ”gode” oppdragere er også diskurser i endring.

Oppgaven har tatt utgangspunkt i allerede etablerte definisjoner på vold slik som Isdal (2000) og Abrahams (2007). I ettertid ser jeg nytteverdien av å kunne ha benyttet meg av disse definisjonene i intervjuene for å få informantenes refleksjoner omkring disse. Det ville

kanskje fått fram ytterligere beskrivelser omkring terapeutens erfaringer, tolkninger, konsekvenser av vold og muligens også andre begreper i definering av krenkelse.

5.4 Implikasjoner for videre forskning og for familieterapiutdanningen

Mitt prosjekt har vært et forsøk på å språkliggjøre det som ble opplevd å være vanskelig å begrepssette i praksis. Det handlet også om et forsøk på å gjøre noe eksplisitt som var blitt observert å kommuniseres implisitt.

Familieterapiutdanningen og systemisk tenkning har inspirert meg til å være nysgjerrig, utholdende og se etter det usagte. Det å snakke frem forventninger, ambivalens, strategier og idealer kan være nyttig både for utdanningen, men også samfunnet for øvrig. At det finnes lite forskning og teori på krenkelser ovenfor ungdom som ikke omhandler fysisk vold eller overgrep gir implikasjoner om behov for å nettopp synliggjøre dette i større grad. Dette også med begrunnelse om at krenkede erfaringer på sikt kan gi store somatiske og psykiske vansker.

Jeg håper at det som tas og forstås som selvfølgelig, slik som anerkjennende relasjoner, åpnes opp for spørsmål, undring og diskusjon. Jeg tror det vil kunne åpne opp for økt handlingsrom i terapi, og hvor observerbare tilstander også kan snakkes om. Det gir mulighet til å snakke om initiativrike handlinger i konfliktfylte relasjoner i stedet for offerrolle, passivitet eller andre årsaksforklaringer, og ikke minst grunnleggende behov.

Det hadde vært interessant med videre forskning på det samme temaet i andre nære relasjoner. Jeg mener temaet er like aktuelt i parforhold og i parterapi. Det kan også være aktuelt å se på hvordan *ytre* krenkelser påvirker nære relasjoner og ungdommens håndtering. Om jeg hadde hatt anledning videre ville jeg med stor nysgjerrighet ønsket å forske på ”spenningsfeltet” mellom tilhørighet og integritet. I så fall hvordan ville barn og ungdom begrepssette dette? Kanskje det ville åpnet opp for ytterligere detaljer og andre forståelsesrammer i møte med ungdom og foreldre.

6 Refleksjon og avslutning

I dette siste kapittelet ønsker jeg å oppsummere reisen jeg har vært gjennom med dette prosjektet. Jeg vil si noe om hvordan jeg opplever at oppgavens formål er blitt besvart, og noen avsluttende refleksjoner jeg har gjort meg som følge av reisen.

Prosjektet begynte med en sterk nysgjerrighet og et stort engasjement. Det startet med en undring, men også en urolighet omkring hva ungdom søker i konfliktfylte relasjoner med sine foreldre, og om dette kunne forstås som ungdommens søken etter ”hvem er jeg i forhold til deg?” Dette prosjektet betyr mye for meg personlig, men også for min faglige praksis.

Denne reisen har brakt med seg spørsmål, tvil, glede og undring. Å skrive masteroppgaven har vært en prosess i seg selv, men jeg har også vært gjennom utallige mentale prosesser parallelt. Fra å gjøre en vid problemstilling forskningsklar, til å navigere seg i et hav av empiri og til presentasjon av funn. Jeg har kjent på et stort ansvar i det å være forskningsetisk ansvarlig, fra ivaretagelse av informanter og deres integritet, til å være en transparent forsker. Jeg har også kjent på en ydmykhet av å få anledning til å løfte frem et tema som engasjerer meg så sterkt, og muligheten til å dele og drøfte dette med informanter og andre rundt meg. Det har vært viktig for meg å reflektere over egne tolkninger, punktueringer og abstraksjoner, og dermed også egne valg jeg har gjort gjennom hele prosessen. Jeg trodde at når oppgaven nærmet seg avslutning ville temaet bære preg av innsnevring. I stedet opplever jeg at det har åpnet døren for muligheter om enda flere og nye reiser.

Jeg vil til slutt si noe om hvorvidt oppgaven har besvart mine forskningsspørsmål, og om oppgaven har omfavnet det jeg ønsket å få frem. Jeg ønsket å få en forståelse av hvilke konsekvenser krenkelse har i nære relasjoner mellom ungdom og foreldre. I forlengelsen av dette ønsket jeg å forstå ungdommenes håndtering av situasjonen, og om ungdommens forhandling av egenverdi var reelt. Jeg ønsket å utforske relasjonens aspekter, fra hva som oppleves godt til hva som kan oppleves vondt.

Mitt prosjekt har vært med på å snakke frem krenkelsens uttrykk i nære relasjoner. Ved hjelp av sitater fra informantene og empiri løftes fenomenet krenkelse frem. Sammen rommer de kompleksiteten i relasjonens gjensidige påvirkning på godt og vondt i nære relasjoner, og betydningen av dette for ungdommens verdi og eksistens. Relasjonens omfang er stor, og den tålelige strikken er vist å være lang og til tider kanskje også forstrekt.

Det som har overrasket meg er at selv etter nærmere ett år med dette tema i fokus, og hvor jeg i praksis møter ungdommer som er sinte, lei seg eller har trukket seg tilbake, opplever jeg tvil på hva som kan ligge til grunn. Det virker som om det fordrer en ny måte å tenke på.

Denne oppgaven har vist at voldsdiskursen, familiediskursen og omsorgsdiskursen skaper tvil både hos oss personlig og profesjonelt ved at det medfører ambivalens når krenkelse i nære relasjoner skal defineres. Det trodde jeg ikke på forhånd at oppgaven ville trekke frem i så stor grad.

Dilemmaene som oppgaven har synliggjort har også preget og utfordret min skriveprosess. Jeg har vært usikker, ambivalent og til tider opptatt av hvilke forventninger som ”er der ute” omkring dette temaet. Det synes jeg argumenterer for viktigheten av å nettopp språkliggjøre krenkelse og fremheve krenkelsens konsekvenser. Konsekvensene er at til og med jeg som forsker har tidvis vurdert å handle anderledes. Oppgaven kan stå i fare for ved første øyekast å tillegge skyld hos foreldre. Det er ikke min intensjon, men derimot fremheve viktigheten av ansvaret som ligger hos omsorgspersonene. På samme tid med et sterkt budskap om at ungdom trenger omsorg og anerkjennelse, og mulighetene for det ligger i nære relasjoner.

Jeg ønsket med denne oppgaven å være ungdommens talerør. Miller (1984) antydte større muligheter for et klokt foreldreskap og positiv utvikling ved å rette seg mot barnet i den voksne, altså barnet i foreldrene. Jeg håper oppgaven har lagt mulighet for det.

Å løfte frem krenkelse som devaluering, ungdoms målrettede strategier, forventninger og redsel for tap kan gi kunnskap og innfallsvinkler til å snakke om og forstå konfliktfylte samspill på mellom foreldre og ungdom. Det kan gi terapeuter, ungdom og foreldre økt handlingsrom. Konsekvensene av å ikke kunne snakke om krenkelseserfaringer vil som vist gjennom Kirkengen (2009) sin forskning, kunne gi ytterligere konsekvenser for ungdommens helse på sikt. I aller høyeste grad handler det om at ungdommen må bli sett, og sørge for at ikke snevre definisjoner av vold eller traumer bekreftes ved at det ikke ses.

Litteraturliste

- Abrahams, H. (2007). *Supporting women after domestic violence - Loss, trauma and recovery*. Great Britain: Athenaem Press.
- Andersen, T. (2005) *Reflekterende processer. Samtaler og samtaler om samtalerne*. København: Dansk psykologisk forlag.
- Antonovsky, A. (2012). *Helsens mysterium: den salutogene modellen*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Anstorp, T. og Benum, K. (red) (2014). *Traume-behandling. Komplekse traumelidelser og dissosiasjon*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Aarseth, H. (2011). *Moderne familieliv. Den likestilte familiens motivasjonsformer*. Oslo: Cappelen Damm AS.
- Barne- og likestillingsdepartementet. (2010). *Barn som lever med vold i familien sluttrapport for prosjektet 2004-2010*. Hentet 5 mai 2016 fra: <http://regjeringen.no>
- Bateson, G. (1984). *Ånd og natur – en nødvendig enhed*. Charlottenlund: Rosinante.
- Beck, U. og Beck-Gernsheim, E. (1995). *The normal chaos of love*. Cambridge: Polity press.
- Bengtson, M., Steinsvåg, P.Ø. og Terland, H. (2004). *Ungdom bak volden. Om forståelse og behandling av ungdom med volds- og aggresjonsproblemer*. Oslo: Universitetsforlaget
- Bourdieu, P. (2000). *Den maskuline dominans*. Oslo: Pax forlag AS.
- Brochs-Haukedal, W. (2010). *Arbeids- og lederpsykologi*. Oslo: Cappelen Akademiske forlag.
- Burr, V. (2003). *Social constructionism*. London: Routledge forlag.
- Charmaz, K. (2006). *Constructing grounded theory: a practical guide through qualitative analysis*. London: Sage Publications Ltd.
- Charmaz, K. (2014). *Constructing grounded theory*. 2 utg. London: Sage Publications Ltd.
- Dallos, R. og Vetere, A. (2005). *Researching psychotherapy and counselling*. Berkshire: Open University Press.
- Everett, E. L. og Furuseth, I. (2012). *Masteroppgaven. Hvordan begynne - og fullføre*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Felitti, V.J og Anda, R.F. (2010). *The Relationship of adverse childhood experience to adult medical disease, psychiatric disorders, and sexual behavior: implications for healthcare and disease: the hidden epidemic*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Fonn, K. (2010). *Mellom barn og voksen. Mellom avhengighet og selvstendighet?* Oslo: Diakonhjemmet Høgskole. (Masteroppgave i familierapi og systemisk praksis).

- Gayford, J.J. (1975). Wife battering: a preliminary survey of 100 cases. I: *British Medical Journal* nr. 1/1975. *British Medical Journal*, 25 January 1975, Vol.1(5951), p.194 (Fagfelleverdert tidsskrift).
- Giddens, A. (1996). *Moderniteten og selvidentiteten*. København: Hans Reitzel.
- Giles-Sims, J. (1998). The aftermath of partner violence. I: Jasinski, J.L. og Williams, L.M (red.). *Partner Violence: A Comprehensive Review of 20 Years of Research*. Thousand Oaks, California: Sage.
- Glaser, B.G. (1998). *Doing Grounded theory. Issues and discussions*. Mill Valley, California: Sociology Press.
- Graham-Bermann, S.A og Seng, J. (2005). *Violence exposure and traumatic stress symptoms as additional predictors of health problems in high-risk children*. *J Pediatrics*, 146, s. 349-354.
- Grossman, A.W., Grossmann, K. E., Spangler, G., Suess, G. og Unzner. L. (1985). Maternal sensitivity and newborns orientation responses as relateted to quality of attachment in northern Germany. I: Bretherton, I. og Waters (red.): *Growing points in attachment theory and research. Monographs of the Society for Research in child Development*, 50, 233-278.
- Hafstad, R. og Øvreeide, H. (2011). *Utviklingsstøtte. Foreldrefokusert arbeid med barn*. Kristiansand: Høyskoleforlaget AS.
- Hammerlin, Y. (2002). Den totalitære familie og dens volds- og maktformer. I: Råkil, M (red.). *Menns vold mot kvinner. Behandlingserfaringer og kunnskapsstatus*. Oslo: Universitetsforlaget, s. 187-204.
- Hart, S. og Schwartz, R. (2009). *Fra interaksjon til relasjon. Tilknytning hos Winnicott, Bolwby, Stern, Schore & Fonagy*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Hertz, S. (2011). *Barne- og ungdomspsykiatri. Nye perspektiver og uante muligheter*. Oslo: Gyldendal Norsk forlag.
- Hjemdal, O.K. (2002). Hva er vold? Myter og fakta. I: Jonassen, W (red.). *I de beste familier*. Oslo: Kompetansesenter for voldsofferarbeid, Høgskolen i Oslo, HiO-notat nr. 14.
- Hjälmhult, E., Giske, T. og Satinovic, M. (2014). *Innføring i grounded theory*. 2. utg. Bergen: Fagbokforlaget.
- Holmgren, A. (2010). *Alle kan tale om traumer. Hvorom der ej kan tales, bør der ikke ties*. Fokus på familien 04/2010 volum 39, s.272-295. Oslo: Universitetsforlaget .
- Honneth, A. (2008). *Kamp om anerkjennelse. Om de sosiale konfliktenes moralske grammatikk*. Oslo: Pax forlag.
- Haaland, K.R. (2002). *Barnet i skilsmissen. Et barneperspektiv på familie omforming*. Oslo: Universitetsforlaget.

- Isdal, P. (2000). *Meningen med volden*. Oslo: Kommuneforlaget AS.
- Johnsen, A. og Torsteinsson, V.W. (2012). *Lærebok i Familieterapi*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Justis og beredskapsdepartementet. (2013). *Et liv uten vold. Handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2014-2017*. Oslo. Hentet 25 april 2016 fra: <http://regjeringen.no>
- Jørgensen, M.W. og Phillips, L. (1999). *Diskursanalyse som teori og metode*. Fredriksberg: Roskilde Universitetsforlag.
- Killén, K. (2004). *Sveket. Omsorgssvikt er alles ansvar*. Oslo: Kommuneforlaget.
- Kirkengen, A.L. (2009). *Hvordan krenkede barn blir syke voksne*. 2 utg. Oslo: Universitetsforlaget.
- Kirkengen, A.L og Næss, A.B. (2015). *Hvordan krenkede barn blir syke voksne*. 3. utg. Oslo: Universitetsforlaget.
- Knapp, J.F. (1998). *The impact of children witnessing violence*. *Pediatr Clin North Am* . 45 (2):355 – 364.
- Kvale. S. og Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju*. 3 utg. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Lov om barn og foreldre (barnelova). Lov av 8 april 1981 nr 7. Hentet 25 april 2016 fra: <http://lovdata.no>
- Lynum, C. (2014). Psykisk vold – den usynlige volden. I: Narud, K (red.). *Vold mot kvinner*. Oslo: Cappelen damm akademisk, s. 91- 103.
- Madsen, O.J. (2009). *Psykologi, samfunn og etikk*. *Tidsskrift for Norsk psykologiforening*, 46 (2), 144-152.
- Martinsen, K. (2012). *Løgstrup og sykepleien*. Oslo: Akribe.
- Miller, A. (1980). *Barneskjebner. Tre foredrag om narsissisme og psykoanalyse*. Oslo: Gyldendal.
- Miller, A. (1986). *I begynnelsen var oppdragelsen*. Oslo: Gyldendal.
- Miller, A. (1987a). *Barneskjebner. Tre foredrag om narsissisme og psykoanalyse*. 2 utgave. Oslo: Gyldendal.
- Miller, A. (1987b, 6 feb.). *I begynnelsen var oppdragelsen*. (NRKTV).
- Mæhle, M. (2007). Nyere utviklingspsykologi som ramme og forutsetning for klinisk arbeid med barn. I: Haavind, H. og Øvreeide, H. *Barn og unge i psykoterapi*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS, s. 27 – 61.
- Møller, M. (2000). *I fars vold*. Oslo: Kommuneforlaget.

- NOU 2003:31. *Retten til et liv uten vold – Menns vold mot kvinner i nære relasjoner*. Oslo: Justis- og beredskapsdepartementet.
- Näsman, E., Cater, Å.K. og Eriksson, M. (2010). Perspektiver på barns stemmer om vold. I: Eriksson, M (red.), Heyerdahl, C. og Stefansen, K. *Barns stemmer om vold: å tolke og forstå*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Palsdottir, H. (2011). *Relasjoner. Som jeg møter meg selv, slik møter jeg også andre*. Oslo: Relasjonssenteret.
- Petterson, P. (2012). *Ut og stjele hester*. 2. opplag. Oslo: Oktober AS.
- Shorter, E. (1975). *The making of the modern family*. New York: Basic books.
- Skaug, G.M. (1987). *Når barn blir klienter: en studie fra et barnpsykiatrisk behandlingshjem i Nord-Norge*. Tromsø: s.n.
- Skaug, G.M. (2005). *Gode fagfolk vokser. Personlig kompetanse i arbeid med mennesker*. 3 utgave. Oslo: Cappelens Akademiske forlag.
- Skjørten, K. (1988). *Når makt blir vold- en analyse av seksualisert vold i parforhold*. Oslo: Institutt for kriminologi og strafferett.
- Slettholm, A. (2016, 29 jan). *Vi har sviktet de minste barna i altfor mange år*. Intervju med Inga Marte Thorkildsen og Anne Lindboe. Aftenposten. Hentet 30 januar 2016 fra: <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/--Vi-har-sviktet-de-minste-barna-i-altfor-mange-ar-8337351.html>
- Stern, D.N. (2007). *Her og nå. Øyeblikkets betydning i psykoterapi og hverdagsliv*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Straus, M.A., Gelles, R.J. og Steinmetz S.K. (1980). *Behind Closed Doors. Violence in the American Family*. New York: Doubleday.
- Thagaard, T. (2013). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. 4.utg. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke AS.
- Tjora, A. (2012). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Tønnessen, L.K.B. (1982). *Slik levde småbarna før: trekk av barndommens historie i vårt land med særlig vekt på de minste barnas liv og lek*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Ulland, D., Thorød, A.B og Ulland, E. (2015). *Psykisk helse. Nye arenaer, aktører og tilnærming*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Wenneberg, T. (2011). *Vi er våre relasjoner. Om tilknytning, traumer og dissosiasjon*. Oslo: Arneberg forlag.
- Westerveld, J. (2016, 14 feb). *Justisministeren: Vold er mer enn bare blåmerker*. Intervju med Anders Anundsen. Aftenposten. Hentet 18 februar 2016 fra:

<http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/Justisministeren---Vold-er-mer-enn-bareblamerker-8353088.html>

White, M. (2006). *Narrativ teori*. København: Hans Reitzels forlag.

World Health Organization. (2000). *ICD-10 Psykiske lidelser og atferds-forstyrrelser. Kliniske beskrivelser og diagnostiske retningslinjer*. Oslo: Gyldendal.

World Health Organization. (2002) *World report on violence and health*. Geneva: World health organization. Hentet 20 mars 2016 fra:
http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/en/

Øfsti, A.K.S. (2010). *Parterapi. Kjærlighet, intimitet og samliv i en brytningstid*. Oslo: Universitetsforlaget.

Ølgaard, B. (2012). *Kommunikation og økomentale systemer. En introduksjon til Gregory Batesons forfatterskap*. København: Akademisk forlag.

Øverlien, C. (2012). *Vold i hjemmet – barns strategier*. Oslo: Universitetsforlaget.

Øverlien, C. (2014). Barn som opplever vold mot mor – definisjoner, konsekvenser og behov for hjelp. I: Narud, K (red.). *Vold mot kvinner*. Oslo: Cappelen damm akademisk, s. 161- 173.

Forespørsel om å delta i et intervju i forbindelse med en masteroppgave

Hei,

Jeg heter Pia Bergmann. Jeg jobber til daglig som klinisk sosionom ved en Barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk, men har også flere års erfaring som barnevernкурator ved barneverntjenesten. Jeg er i gang med en mastergrad i familieterapi og systemisk praksis ved Diakonhjemmet høgskole. I den forbindelse skal jeg foreta en kvalitativ undersøkelse som masteroppgaven i stor grad baseres på. Under denne prosessen blir jeg veiledet av førsteamanuensis Anne Øfsti ved Diakonhjemmet høgskole.

Litt om mitt forskningsprosjekt

Bakgrunn for ønske av forskningstema oppstod i praksis da jeg møtte mange familier bestående av ungdom og foreldre som slet med å kommunisere med hverandre. Det hadde oppstått konflikter som hadde vedvart over tid. Det var ikke tvil om at det preget deres samspill og relasjon. Dette har vekket min nysgjerrighet på hva det er som opprettholder dette vanskelige spillet og hva skjer i og mellom oss. I den forbindelse har jeg valgt å rette blikket mot krenkelse og respons.

Jeg er nysgjerrig på hvilken kraft og påvirkning respons har på mennesket og mellommenneskelige forhold, og har valgt å se dette i lys av krenkelse. Krenkelse blir i denne sammenheng ikke knyttet til voldshandlinger eller overgrep. Jeg er nysgjerrig på kraften og betydningen av å bli/ikke bli respondert på, og som i konflikt kan bli utfordrende.

Jeg ønsker å intervjuere terapeuter/behandlere som har minst 2 års erfaring fra arbeid med ungdom og foreldre i konfliktfylt samspill. Det at jeg nå henvender meg til deg betyr at jeg er svært interessert i nettopp å høre om din erfaring og tanker fra din praksis.

Det er fastsatte spørsmål på forhånd for intervjuet, men tilnærmingen bærer preg av åpenhet og ønske om å få frem dine synspunkter og refleksjoner. Jeg vil bruke notater og båndopptak under intervjuet, og intervjuet vil ha en varighet på ca. 1 time.

Alt som fremkommer i intervjuet med deg vil bli behandlet konfidensielt. Du vil forbli anonym, og jeg vil personlig gjennomføre transkriberingene. Veileder vil kun få innsyn i transkriberingene ved behov.

I masteroppgaven vil jeg presentere funn og deler av intervjuene, og informantenes navn anonymiseres i alle notater og publikasjoner. Alle opplysninger, notater og datamateriale slettes når prosjektet er blitt godkjent. Alle deltakere må avgi skriftlig samtykke før intervjuene gjennomføres.

Masteroppgaven skal etter planen innleveres mai 2016. Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du kunne tenke deg å delta og/eller har spørsmål til studien, ta kontakt med meg på telefon 90541712 eller send en email til pia_bergmann@hotmail.com.

Jeg håper at du finner dette interessant, og dersom du kunne tenke deg å delta i undersøkelsen ber jeg deg om å undertegne og returnere vedlagt samtykkeerklæring.

Med vennlig hilsen

Pia Bergmann

Drammen

Vedlegg 2: Samtykkeerklæring

Samtykkeerklæring

Jeg bekrefter med dette at jeg har lest overstående informasjon om forskningsprosjektet til Pia Bergmann. Jeg samtykker med dette til å delta i undersøkelsen slik det fremkommer i informasjonsskrivet, og har forstått reglene for min deltakelse i denne undersøkelsen.

.....

Signatur fra prosjektdeltaker

.....

Dato/sted

Intervjuguide

Innledning:

- Presentere meg selv, kort om samtalens formål, avklare begreper og nåværende problemstilling.
  - Informasjon om masteroppgavens omfang, dato for innlevering og navn på veileder.
  - Informasjon om anonymitet, det gjøres lydopptak av intervjuene og som slettes i etterkant av prosjektet. Jeg vil selv transkribere intervjuene.
  - Samtykke til deltakelse kan når som helst trekkes, uten å oppgi forklaring.
  - Noen spørsmål før vi starter?

Introduksjon:

Kan du huske tilbake til et arbeid du hadde med ungdom og foreldre i konfliktfylt samspill?
Tenk gjerne tilbake på dette gjennom intervjuet.

Spørsmål:

1. Hva omhandler/betyr krenkelse for deg i denne sammenhengen (føles, oppleves, synes, vises).
2. Hvordan/ på hvilken måte kom krenkelse til uttrykk via familiemedlemmenes kommunikasjon/respons?
  - Hva gjorde og sa de? Non verbal kommunikasjon? Hvordan reagerte ungdommen?
  - På hvilken måte mener du at deres respons hemmet og eller fremmet samspillet?
3. Hva gjør krenkelse så smertefullt?
4. Hva er det som gjør at det å få respons er viktig? Hva er det som gjør at den måten vi blir møtt på har og får betydning for oss?
Still face- eksperimentet.
5. Hvordan blir ungdommen preget av krenkelsen?
6. Hva vil den krenkede ungdommen forsøke å gjøre for å gjenopprette samspillet?
  - Hva søkes å oppnås og hvorfor?
7. Er det andre ting du ønsker å tilføye eller som du er blitt opptatt av i løpet av denne samtalen?

Nøkkelord fra foregående intervju:

- Kroppslig uttrykk.
- Ungdommens håndtering av krenkelse.
- Forskjell på krenkelse nærhet/avstand.
- Å tåle.
- Å ivareta relasjonen uansett.